

ELS IMPACTES ECONÒMICS, AMBIENTALS I SOCIALS EN LA GESTIÓ DELS MENJADORS DE LES UNIVERSITATS PÚBLIQUES DE BARCELONA

Estudi elaborat per:

Setem

Amb el suport de l'Ajuntament de Barcelona

**Barcelona
Capital Mundial
de l'Alimentació
Sostenible 2021**

ÍNDEX DE CONTINGUTS

1.	INTRODUCCIÓ I CONTEXT	3
2.	OBJECTIUS.....	4
3.	METODOLOGIA.....	4
4.	ESTAT DE L'ART.....	6
5.	COMPRA I CONTRACTACIÓ PÚBLICA	8
5.1.	Identificació dels contractes a analitzar i metodologia específica	8
5.2.	Anàlisi de materialitat dels serveis de restauració universitària	11
5.3.	Cas d'estudi 1: Universitat Politècnica de Catalunya	13
5.4.	Cas d'estudi 2: Universitat Pompeu Fabra.....	22
5.5.	Cas d'estudi 3: Universitat Autònoma de Barcelona	32
5.6.	Cas d'estudi 4: Universitat de Barcelona.....	39
5.7.	Anàlisi de plecs similars	47
6.	CADENA DE PROVEÏMENT	52
6.1.	Identificació dels productes alimentaris i apunts metodològics.....	52
6.2.	El plàtan.....	54
6.3.	La tonyina	72
6.4.	El sucre	97
7.	CONCLUSIONS I RECOMANACIONS	119
7.1.	Compra i contractació pública.....	119
7.2.	Cadena de proveïment	122
7.3.	Aprenentatges transversals	125
	ANNEX 1: SESSIÓ DE TREBALL UPC.....	127
	ANNEX 2 SESSIÓ DE TREBALL UB	129
	ANNEX 3: LLISTAT DE CASOS ANALITZATS	131
	RECULL DE DOCUMENTACIÓ ANALITZADA I NOTES DE CONTINGUTS.....	135

1. INTRODUCCIÓ I CONTEXT

La compra i contractació pública responsable (CPR) és un aspecte molt rellevant de la gestió dels recursos públics que ha incrementat la seva notorietat els darrers anys, fins a ser considerada per alguns marcs internacionals com una responsabilitat directa per a les administracions públiques. El context actual que envolta la contractació pública es caracteritza per una creixent consideració dels impactes vinculats a les pràctiques de consum individuals, del sector privat i de l'administració pública, que es materialitza en l'ODS 12 de l'Agenda 2030 o els Principis de Ruggie d'Empresa i Drets Humans, entre d'altres, i per una creixent disposició dels grups d'interès per participar en la coproducció de polítiques públiques.

El nou marc legislatiu europeu de 2014 i la seva transposició amb la Llei 9/2017 (LCSP) han estat determinants a l'hora d'entendre la contractació pública com a política pública estratègica, tant per la seva capacitat de tracció del mercat, lligada a l'elevat volum econòmic que implica, com per la necessitat d'assegurar un nivell de coherència i poder complementar altres polítiques socials, ambientals i econòmiques (si més no, no ser contrària i incoherent).

Aquest nou marc legal obre un ventall de possibilitats respecte la inclusió de consideracions ambientals, socials i de bon govern (ASG) en tot el cicle de vida i el foment de les PIMES i l'economia social. Tanmateix, estableix la inclusió obligatòria de com a mínim una consideració ASG, de manera que serà clau que les administracions públiques inverteixin recursos en desenvolupar la CPR, amb voluntat política, formació i eines tècniques, per aprofitar l'oportunitat de transformació que ofereix un marc legal més favorable.

L'àrea de sobirania alimentària de SETEM Catalunya, en el marc del conveni de col·laboració formalitzat amb l'Ajuntament de Barcelona, contempla entre els seus objectius per a l'any 2020, identificar els vincles existents entre els processos de compra i contractació pública i els impactes negatius a l'exterior relacionats amb aspectes de drets humans, ambientals i socials, concretament en l'àmbit de la restauració.

L'assoliment d'aquests objectius es proposa mitjançant el desenvolupament d'un estudi de cas que analitzi les pautes de gestió de les universitats públiques que operen a Barcelona en relació amb els menjadors de les mateixes, tot analitzant de forma complementària tant el cicle de vida dels contractes públics com la cadena de proveïment implicada en els productes servits en el marc de l'execució dels contractes analitzats.

De la mateixa manera, i des d'una perspectiva estratègica, aquest estudi ha de permetre detectar potencials incoherències en matèria de polítiques públiques a l'Ajuntament de Barcelona, especialment tenint en compte que Barcelona durant l'any 2021 actua com a [Capital Mundial de l'Alimentació Sostenible](#). Malgrat que les universitats públiques apliquen unes directrius normatives diferents a les formalment establertes per l'Ajuntament de Barcelona en matèria de compra i contractació pública, operen al territori i poden contribuir a l'establiment d'una tendència de mercat significativa vinculada al volum i la capacitat de compra, alhora que generen importants impactes positius i negatius, alguns dels quals poden afectar tant directa com indirectament als agents del territori.

2. OBJECTIUS

Els objectius generals d'aquest projecte són els següents:

- Identificar i descriure els processos de compra i contractació utilitzats en els menjadors de les universitats de Barcelona en l'actualitat.
- Analitzar les consideracions ambientals, socials i de bon govern incloses a les licitacions vigents, així com d'altres aspectes rellevants que incideixen sobre l'acompliment global dels grups d'interès implicats en l'execució.
- Identificar els principals impactes positius i negatius associats al cicle de vida de l'activitat de restauració analitzada, i al cicle de vida dels principals productes alimentaris relacionats.
- Formalitzar la cadena de proveïment implicada en el subministrament de productes alimentaris del servei prestat i identificar empreses proveïdores relacionades.

L'informe s'estructura en un primer bloc introductori (introducció i context, objectius i metodologia), tot seguit d'un segon bloc relatiu a la compra i contractació pública on s'identifica la materialitat dels contractes dels serveis de restauració, els impactes potencials dels contractes identificats, els resultats de les sessions de treball i la cerca de bones pràctiques en matèria de contractació pública en el sector. Posteriorment, un tercer bloc es centra en la cadena de proveïment d'una selecció de productes concrets i la descripció dels riscos i les alternatives possibles. Finalment, s'aporta un recull de documentació que ha estat de referència per a l'execució del projecte

3. METODOLOGIA

La metodologia desenvolupada per a l'execució del projecte combina tasques de recerca i anàlisi d'informació juntament amb sessions de treball conjuntes amb les persones directament implicades en l'elaboració dels plecs relacionats i en l'execució dels serveis. El detall dels treballs realitzats es detalla a continuació:

- Anàlisi dels contractes en base als darrers plecs licitats: Del ventall de serveis en execució s'ha proposat analitzar un expedient per cadascuna de les universitats amb activitat a Barcelona, concretament: Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), Universitat Pompeu Fabra (UPF), Universitat de Barcelona (UB) i Universitat Politècnica de Catalunya (UPC). Posteriorment, s'han identificat els potencials impactes ASG vinculats als contractes i s'ha valorat l'adequació de les consideracions i clàusules incorporades als mateixos.
- Anàlisi de materialitat i proposta de criteris ASG: Un cop analitzada i processada tota la documentació vinculada als contractes objecte d'estudi, s'ha realitzat l'anàlisi de materialitat de cada prestació prenent com a referència la Guia de responsabilitat social ISO 26000. Tenint en compte les consideracions contemplades als contractes i la materialitat dels mateixos (impactes potencials associats), s'han fet propostes de criteris ASG a considerar en el desenvolupament dels nous plecs.

- Sessió de treball amb les persones implicades en l'elaboració dels plecs i proposta d'accions concretes: S'ha dut a terme una sessió de treball per tal de compartir els resultats de l'anàlisi de compra i contractació juntament amb l'anàlisi de materialitat realitzats i la proposta de criteris a incorporar, així com exemples de clàusules relacionades, amb les diferents unitats promotores dels contractes seleccionats. Cal mencionar que només ha estat possible dur a terme una sessió de treball en dos dels quatre casos analitzats.
- Identificació dels productes alimentaris: Tot considerant les característiques específiques dels contractes seleccionats, i seguint un triple criteri de selecció basat en l'existència del producte dins de l'oferta del servei objecte del contracte, l'existència d'alternatives reals de consum i el grau de vulneració de drets existents en la cadena de subministrament, s'ha dut a terme una identificació i selecció de tres productes alimentaris implicats en la prestació dels serveis.
- Descripció i identificació de la cadena de proveïment: S'ha dut a terme una descripció de la cadena de subministrament implicada per a cadascun dels tres productes alimentaris seleccionats. Aquesta descripció s'ha elaborat en base a la informació actualment disponible, i als estudis realitzats pels diferents grups d'interès tant a nivell nacional com internacional, i persegueix identificar especialment el nombre i tipologia d'agents implicats, així com els països vinculats. Seguint la metodologia per a l'anàlisi de materialitat dels serveis de menjador, s'ha dut a terme una taula que conté una breu descripció dels impactes econòmics, ambientals i socials negatius de la cadena de subministrament de cada producte analitzat.
- Contrast tècnic amb les empreses adjudicatàries: Malgrat estava previst dur a terme una sessió de treball amb les empreses adjudicatàries per tal de contrastar els resultats de la descripció de la cadena de subministrament i la identificació d'impactes a la mateixa, **ahora que identificar aspectes específics de gestió d'aquests impactes duts a terme per les empreses adjudicatàries**, no ha estat possible realitzar aquestes sessions de treball. Aquesta mancança ha estat identificada com una de les accions de millora necessàries **ahora que una limitació del present estudi**.
- Identificació de proveïdores: S'ha procedit a identificar les proveïdores implicades en el subministrament dels productes alimentaris analitzats, així com aquells **factors que limiten o impossibiliten l'obtenció d'informació específica relacionada** amb les empreses i/o entitats concretes involucrades en la cadena de subministrament dels productes alimentaris analitzats.

4. ESTAT DE L'ART

Els serveis de restauració associats a grans edificis on habitualment es concentra un volum elevat de persones usuàries, com són les universitats públiques, tenen un component elevat de gestió de riscos pel que fa a la definició del tipus de contracte. Tradicionalment, els contractes vinculats a aquests serveis han estat de llarga durada, i **sovint el seu enfocament s'ha basat en externalitzar al màxim la seva gestió per tal de reduir al mínim els riscos econòmics associats al manteniment dels costos fixes que tenen aquests serveis. D'altra banda, el tractar-se de serveis prestats en el marc de les universitats públiques ha implicat que els preus associats estiguessin per sota dels habituals del mercat, respectant així la limitació de recursos econòmics que la comunitat estudiantil té. Aquests preus més baixos s'han compensat amb els grans volums de consum que el model universitari implicava, alhora que es complementava amb les esdeveniments que requerien de serveis de càtering específic.**

Els grans volums associats a aquest tipus de prestació té un impacte elevat sobre els productes consumits, ja sigui per les persones usuàries finals o bé per les mateixes distribuïdores. La comunitat universitària serà usuària i consumidora dels productes seleccionats del servei de restauració i les empreses que vulguin esdevenir proveïdores hauran de satisfer els requisits i les necessitats del servei de restauració.

Culturalment anar al bar o al restaurant va molt més enllà que la satisfacció de les necessitats primàries. I, per a la comunitat universitària la funció social que realitzen **aquests espais poden ser encara més importants. És un espai d'interacció entre alumnat, professorat, personal d'administració i el propi personal del servei de restauració.** Al darrere de la provisió del servei es troba una funció social que difícilment es pot resumir **en el resultat econòmic del règim d'explotació de les empreses que el gestionen, tant pels valors intangibles que suposa la Universitat, com pels impactes d'una gestió no basada exclusivament en el preu pot tenir en la societat.**

Ara, aquests espais d'interacció són líquids i la seva personalitat es va transformant a mesura que també es transformen les preferències de les persones usuàries. En els últims anys s'ha comprovat un canvi en les actituds de les persones en relació als seus hàbits alimentaris, que també és reflecteix en els hàbits de la comunitat universitària.

El vegetarianisme, el veganisme, el flexiterianisme són cada cop més comuns. Segons **l'estudi [The Green Revolution](#) el 7,8 % de la població espanyola major de 18 anys segueix alguna d'aquestes dietes. Darrere de l'opció per aquestes tipus de dietes hi ha diferents raons: animalistes, de sostenibilitat o de salut.**

Ens trobem davant una comunitat de consumidors més crítics i responsables que demanen conèixer la informació sobre els productes que consumeixen: els ingredients, **les calories, l'origen. Productes amb certificacions que garanteixin que en el seu procés s'han respectat els drets humans (fair trade), el consum de productes de temporada i proximitat, o el consum de productes amb un menor percentatge de sucres processats.**

A més dels continguts del que consumim també ha anat evolucionant la manera en com consumim aquests productes. Un ritme de vida més accelerat on entaular-se no és tant habitual, on consumir productes precuinats o portar la carmanyola des de casa és més habitual que realitzar un menú de primer i segon plat amb postres.

En aquest sentit, Barcelona, esdevé durant el 2021 [Capital Mundial de l'Alimentació Sostenible](#) any en què es desenvoluparan més de 90 projectes i polítiques de foment de l'alimentació sostenible amb l'objectiu de fomentar dietes saludables, impulsar economies locals i sostenibles i combatre l'emergència climàtica.

Finalment, no podem oblidar i comentar, l'estat precari en què es troba el sector de la restauració generat per la pandèmia global. Des del març del 2020 els serveis de bar i restaurant han estat subjectes a les restriccions del servei de restauració, però també a l'augment del teletreball i de la docència virtual. Això ha fet que els serveis de restauració de les universitats hagin vist interromput el seu servei i afectat de manera indirecta també a les cadenes de provisió dels productes. I en cert, sentit, també ha tingut efectes en la realització d'aquest informe.

5. COMPRA I CONTRACTACIÓ PÚBLICA

L'anàlisi d'impactes plantejat en aquest estudi requereix d'una banda la identificació i estudi dels contractes que s'han formalitzat i que determinen les característiques formals de la prestació dels serveis contractats. Aquesta feina s'ha dut a terme a partir de la identificació dels contractes, l'anàlisi de materialitat dels serveis de restauració universitària, els impactes associats a cada contracte analitzat, l'estudi de casos similars, i el contrast de la informació analitzada amb les universitats.

5.1. Identificació dels contractes a analitzar i metodologia específica

Tot considerant el potencial biaix de l'estudi relacionat amb la selecció d'un contracte concret, s'ha dut a terme una cerca del marc contractual actual de les activitats de menjadors i restauració de les universitats públiques que operen a Barcelona (UB, UAB, UPC, i UPF), i s'han seleccionat quatre contractes, un per cada universitat, que de forma representativa permetin obtenir la visió més àmplia possible de la realitat de la contractació d'aquests serveis a la ciutat.

Els criteris per a la realització de tria han prioritzat l'actualitat dels contractes (quan més recent millor) i la inclusió de serveis que tinguessin com a zona geogràfica la ciutat de Barcelona. Amb l'objectiu d'ampliar la diversitat de casos d'estudi, s'ha contemplat un contracte que malgrat no operar a Barcelona, presentava singularitats rellevants per a les finalitats del present estudi, i que un cop dutes a terme totes les tasques, s'ha posat de manifest que aquesta experiència es basava en un contracte anterior que sí que es va desenvolupar a territori barceloní.

Universitat	Objecte del contracte seleccionat
Universitat Politècnica de Catalunya (UPC)	Concessió d'un servei de bar cafeteria i restaurant per l'edifici TR10 del Campus de Terrassa de la UPC a través de programes d'inserció laboral de col·lectius amb risc d'exclusió social (2019)
Universitat Pompeu Fabra (UPF)	Contracte de gestió de serveis públics en la modalitat de concessió per a l'explotació dels serveis de cafeteria i menjador al campus de Ciutadella i al campus de Poblenou i el subministrament d'aliments i begudes mitjançant màquines expenedores (vending) als campus esmentats i a l'edifici de la Mercè de la UPF (2015)
Universitat Autònoma de Barcelona (UAB)	Concessió del servei de les facultats de Ciències de l'Educació i de Traducció i Interpretació (2018)
Universitat de Barcelona (UB)	Concessió de l'explotació del servei de bar-cafeteria i restaurant del Campus de Bellvitge, Facultat de Belles Arts i de l'edifici de l'IL3 (2014)

Els serveis de menjadors són habitualment contractes de llarga durada (entre 4 i 7 anys), sense comptar les possibles pròrrogues. Tots els contractes seleccionats són contractes que actualment es troben en fase d'execució, no obstant pel seu anàlisi s'haurà de tenir en compte que alguns van ser licitats amb un marc normatiu previ a l'aprovació de la Llei de Contractes del Sector Públic (LCSP).

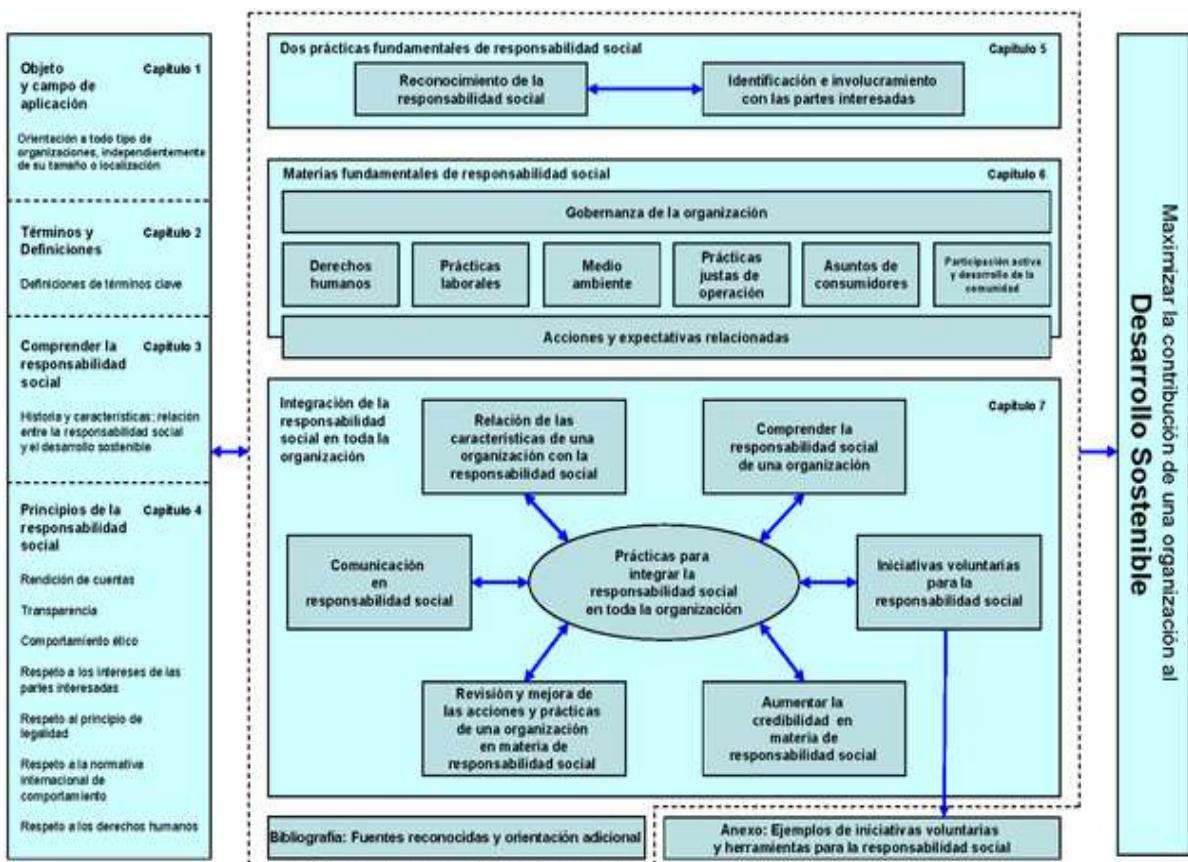
Els treballs realitzats es componen d'un anàlisi exhaustiu dels plecs i de la formalització de l'anàlisi de materialitat ambiental, social i de bon govern (ASG) dels serveis de restauració universitària.

L'anàlisi dels plecs comprèn els plecs específics de la licitació de la prestació objecte d'anàlisi, així com el treball de camp vinculat a la recerca de plecs amb objectes similars del contracte, i consisteix en la identificació de consideracions ASG incorporades al procés de licitació d'acord amb la informació continguda als plecs.

De la mateixa manera, l'anàlisi de materialitat persegueix identificar aquells aspectes ASG que generen impactes significatius a tot el cicle de vida de la prestació objecte del contracte analitzat. Així doncs, l'anàlisi de materialitat complementa l'anàlisi de plecs en tant que permet valorar si les consideracions incorporades als plecs estan relacionades amb els aspectes ASG amb impactes significatius de la prestació.

L'anàlisi de materialitat es desenvolupa d'acord amb les set matèries fonamentals contemplades a la ISO 26000 (guia sobre la responsabilitat social), que sense ser una norma certificable, és considerada l'estàndard internacional de referència en matèria de responsabilitat social, entesa aquesta com la consideració dels impactes ambientals, socials i de bon govern (ASG) a la presa de decisions de qualsevol tipus d'organització. Cal destacar que la ISO 26000 serveix de base de la norma ISO 20400 relacionada amb els sistemes de gestió de compra sostenible.

Gràfic 1. Visió esquemàtica de la ISO 26000 (font: iso.org)

A continuació es presenta una breu descripció de cada matèria fonamental, i es poden consultar les expectatives fonamentals considerades dins de cada matèria al text complet de la norma:

- **Governança**: La governança d'una organització és el sistema mitjançant el qual es prenen decisions, i és una matèria fonamental molt relacionada amb la dimensió d'organització. L'objectiu és incorporar els mecanismes necessaris per tal de traslladar els principis de rendició de comptes, transparència, comportament ètic, respecte pels interessos dels grups d'interès, respecte al principi de legalitat, respecte a la normativa internacional de comportament i respecte als drets humans a la presa de decisions d'una organització, i per tant al seu sistema de govern.
- **Drets Humans**: Els temes inclosos dins aquesta matèria són: diligència deguda, situacions de risc pels Drets Humans, evitar la complicitat, resolució de reclamacions, discriminació i grups vulnerables, drets civils i polítics, drets econòmics, socials i culturals i principis i drets fonamentals al treball.
- **Pràctiques laborals**: Alineat amb els convenis internacionals de la OIT, cal separar els drets fonamentals del treball (tractats en el punt de Drets Humans), de la resta d'aspectes. Els temes inclosos dins les pràctiques laborals contempnen: el treball i les relacions laborals, les condicions de treball i la protecció social, el diàleg social, la salut i la seguretat ocupacional i el desenvolupament humà i la formació al lloc de treball.
- **Medi ambient**: Els temes inclosos dins aquesta matèria fonamental són: prevenció de la contaminació, ús sostenible dels recursos, mitigació del canvi climàtic i adaptació i protecció del medi ambient, la biodiversitat i la restauració d'hàbitats naturals.
- **Pràctiques justes d'operació**: Els temes inclosos en aquesta matèria fonamental són anticorrupció, participació política responsable, competència justa i promoció de la responsabilitat social a la cadena de valor i el respecte als drets de propietat.
- **Aspectes de consumidors**: Els temes inclosos en aquesta matèria fonamental són: pràctiques justes de màrqueting, informació objectiva i imparcial i pràctiques justes de contractació, protecció de la salut i la seguretat dels consumidors, consum sostenible, serveis d'atenció al client, suport i resolució de queixes i controvèrsies, protecció i privacitat de dades dels consumidors, accés a serveis essencials i educació i presa de consciència.
- **Participació activa i desenvolupament de la comunitat**: Els temes inclosos en aquesta matèria fonamental són participació activa a la comunitat, educació i cultura, creació de treball i desenvolupament d'habilitats, desenvolupament i accés a la tecnologia, generació de riquesa i ingressos, salut i inversió social.

5.2. Anàlisi de materialitat dels serveis de restauració universitària

A continuació es detalla l'anàlisi de materialitat general vinculat als serveis de restauració universitària, d'aplicació als diferents contractes analitzats. El quadre següent detalla per a cadascuna de les set matèries fonamentals de la ISO 26000, aquells aspectes ASG amb impactes significatius associats a tot el cicle de vida de la prestació objecte dels contractes dels serveis de menjadors universitaris.

Matèries fonamentals	Impactes potencials
Governança	<p>La governança d'una organització fa referència al sistema mitjançant el qual es prenen decisions, i és una matèria fonamental sovint força relacionada amb la dimensió organitzacional i de forma indirecta amb el valor estimat del contracte.</p> <p>Les organitzacions petites tenen més marge de maniobra per a potenciar una presa de decisions transparent i participativa a nivell intern. Així doncs, caldrà valorar la idoneïtat i coherència interna del contracte en termes de solvències, garanties i divisió en lots.</p>
Drets Humans	<p>Els serveis de restauració no comporten especialment riscos de vulneració dels Drets Humans de forma directa, és a dir en la prestació del servei. Tanmateix, cal tenir en compte que es tracta d'uns serveis sovint feminitzats i susceptibles de ser realitzats per entitats d'economia social que treballin amb persones en situació de vulnerabilitat o risc d'exclusió social.</p> <p>Cal però tenir present que a les cadenes de subministrament vinculades a la prestació del servei, són elevats els riscos de vulneració de Drets Humans, que per aplicació metodològica es troben recollits a pràctiques justes d'operació.</p>
Pràctiques laborals	<p>En termes d'anàlisi de materialitat, un dels principals impactes d'aquest tipus de serveis és el vinculat amb les pràctiques laborals, donades les seves característiques de servei altament intensiu en personal amb condicions laborals sovint precàries vinculades a jornades llargues, alta càrrega de feina i baixa remuneració..</p> <p>En aquest sentit, serà fonamental establir clàusules socials per garantir la prevenció i/o minimització dels impactes negatius vinculats al present contracte en termes laborals.</p>
Medi ambient	<p>Els impactes ambientals associats al contracte són especialment rellevants, doncs es tracta d'un servei intensiu en el consum de productes alimentaris, la generació de residus, el consum de productes de neteja, llum i aigua.</p> <p>En aquest sentit, la LCSP (art. 126.4) estableix que quan l'objecte contractual pugui afectar al medi ambient, les prescripcions tècniques s'hauran de definir aplicant criteris de sostenibilitat i protecció ambiental. Més enllà dels mínims</p>

Matèries fonamentals	Impactes potencials
Pràctiques justes d'operació	<p>que exigeix la llei, es podran considerar també criteris d'adjudicació, condicions especials d'execució o criteris de solvència tècnica relacionats amb els impactes ambientals anomenats.</p> <p>L'execució dels contractes analitzats tenen una alta implicació de proveïdores pel que fa al subministrament de productes per la prestació del servei. Aquests productes inclouen famílies amb un elevat nivell de consum, com el cafè, el cacau i el sucre, els quals generen impactes ASG significatius en el seus respectius cicles de vida.</p> <p>En aquest sentit si en els contractes analitzats es permet la subcontractació, cal assegurar una extensió dels compromisos a la cadena de subministrament, avaluació, homologació de proveïdores, etc.. Evitant que la subcontractació doni lloc al comportament no ètic amb les empreses subcontractistes o la pèrdua de responsabilitat social a la cadena de valor.</p> <p>D'altra banda, els materials tèxtils corresponents als uniformes del personal són productes susceptibles d'haver estat produïts en països amb risc de vulneració dels drets humans, per la qual cosa cal contemplar la matèria fonamental de DDHH especialment vinculat a l'àmbit de les pràctiques justes d'operació.</p> <p>Finalment, es tracta d'un sector on operen grans empreses multiserveis, que caldrà controlar en termes de pràctiques ètiques i fiscals.</p>
Aspectes de consumidors/es	<p>L'objecte de la contractació és establir les condicions tècniques , sanitàries i de qualitat de l'explotació dels serveis de menjadors de diferents universitats de Barcelona.</p> <p>En aquest sentit, caldrà donar especial atenció a les pràctiques de seguiment de satisfacció de l'usuari sobre la qualitat del servei i la diversitat d'expectatives i necessitats nutricionals. Alhora, l'administració pública també haurà de vetllar per la qualitat del servei contractat.</p>
Participació activa i desenvolupament de la comunitat	<p>Pel que fa a la participació activa i desenvolupament de la comunitat, caldria tenir en compte mesures per atendre les necessitats i prioritats de la comunitat, ajudar a preservar i fomentar la cultura i el patrimoni cultural, així com promoure la creació de llocs de treball locals i la generació d'ingressos i riquesa local (proveïdors locals per exemple).</p> <p>Cal tenir en compte que l'afavoriment de l'economia local i la contractació de persones del territori està fermament limitada pel marc legal especialment de forma directa. Malgrat no es pot incidir directament, sí que es podria promoure l'oferta de producte de proximitat i de temporada.</p>

5.3. Cas d'estudi 1: Universitat Politècnica de Catalunya

5.3.1. Introducció i context:

L'expedient objecte d'estudi és l'establiment de les condicions tècniques, sanitàries i de qualitat en què es durà a terme l'explotació de serveis de bar, cafeteria i restaurant a l'edifici Campus TR10 del [Campus Terrassa de la Universitat Politècnica de Catalunya](#) (UPC).

L'expedient reflecteix la voluntat de la UPC d'afavorir l'economia social i solidària a través de programes d'inserció laboral de col·lectius amb risc d'exclusió social. De la mateixa manera la licitació segueix l'aplicació de criteris ambientals i de sostenibilitat de contractació pública i de la normativa interna de la UPC.

En els Estatuts de la UPC, i en concret als articles 5.3 i 5.6 es reconeixen com a principis informadors la sostenibilitat i la protecció del medi ambient, juntament amb la responsabilitat social. Principis que queden desenvolupats en l'aprovació de [l'Estratègia UPC Recircula](#) per promoure l'economia circular en l'ús, la compra i la gestió responsable de recursos i residus. Com a línia estratègica de l'UPC Recircula es contempla "l'ús i compra responsable de productes i serveis" i així es desenvolupa en el seu web, [Comunitat UPC Sostenible](#), on es publiquen bones pràctiques de contractació dins de la UPC, com el [contracte del Bar del Campus Diagonal-Besòs \(CONGE033002C02016012\)](#).

El contracte de gestió del bar restaurant del Campus Diagonal-Besòs de la UPC és precedent al cas estudiat. I, en gran mesura, la gestió del mateix, va servir a la UPC per continuar apostant per la gestió del servei a través d'empreses d'inserció. Aquest expedient es va realitzar a través de procediment obert durant el 2016, i per tant, previ a l'aprovació de la LCSP.

5.3.2. Dades del contracte:

Expedient: [CONGE033003C022019011 \(LCSP/Obert/no harmonitzat\)](#)

CPV: 55410000-7/2008

Objecte del contracte: Concessió d'un servei de bar cafeteria i restaurant per a l'edifici TR10 del Campus de Terrassa de la Universitat Politècnica de Catalunya a través de programes d'inserció laboral de col·lectius amb risc d'exclusió social.

Prestacions incloses: la totalitat del ventall de productes i serveis que es posaran a disposició dels usuaris del servei, i que permetin un consum i/o combinació de manera saludable i equilibrada amb una estimació de 6.000 potencials usuaris.

Divisió en lots: No

VEC: 250.000 € IVA exclòs

Període d'execució: 5 anys sense pròrroga.

Desglossament del pressupost: No

Nombre de licitadores: 1

Valor econòmic de l'adjudicació: L'adjudicació es realitza en base a l'import d'inversió de les licitadores i del cànon en relació als beneficis de l'explotació.

Adjudicatària: FORMACIÓ I TREBALL, EMPRESA D'INSERCIÓ, SLU.

5.3.3. Anàlisi del contracte:

Solvència econòmica: volum anual de negocis o volum anual de negocis en l'àmbit, referit al millor exercici dins del tres últims anys per import igual o superior a 50.000€.

Solvència tècnica: relació dels principals serveis o treballs realitzats en els últims 3 anys en un àmbit igual o similar amb indicació de l'import, dates, característiques i beneficiaris públic o privats.

Garanties: Definitiva de 8.000€. No permet la retenció de preu.

Subcontractació: No procedeix. No es considera l'existència de prestacions accessòries en el servei.

Criteris d'adjudicació: Criteris automàtics (60p): Pla d'inversions (32p): import de les inversions (20p), termini d'execució de les inversions (3p), posada en funcionament del servei (9p). Horari de servei (8p), Cànon(20p) Criteris de judici de valor: Proposta de Funcionament del Servei (14p): pla de treball del servei (6 p), informació planimètrica detallada dels projectes (4p), millores que suposin valor afegit (4p). Organització del servei (6p): personal del servei (3p), formació del personal del servei (3p). Productes i preus (14p): varietat i atractiu de l'oferta gastronòmica (3p), informació nutricional i ofertes de menús adaptats (3p), preus de productes (5p), producció sostenible i productes de proximitat (3p). Sostenibilitat i medi ambient (6p): recollida de residus sòlids urbans (2p), minimització de residus (2p), mesures de sostenibilitat del servei (2p).

Condicions especials i obligacions essencials d'execució: donar compliment a l'apartat 2. Criteris Socials del Plec de Prescripcions Tècniques de la licitació, així com els criteris ambientals de l'apartat 3. Els licitadors assumeixen les següents obligacions: observar els principis, les normes i els cànons ètics propis de les activitats, els oficis i/o les professions a les prestacions objecte dels contractes; no realitzar accions que posin en risc l'interès públic; denunciar les situacions irregulars que es puguin presentar en els processos de contractació pública o durant l'execució dels contractes; abstenir-se de realitzar conductes que tinguin per objecte o puguin produir l'efecte d'impedir, restringir, o falsejar la competència com per exemple, els comportaments col·lusoris o de competència fraudulenta (ofertes de resguard, eliminació d'ofertes, assignació de mercats, rotació d'ofertes, etc.); respectar els acords i les normes de confidencialitat; col·laborar amb l'òrgan de contractació en les actuacions que aquest realitzi per al seguiment i/o avaluació del compliment del contracte, particularment facilitant la informació que li sigui sol·licitada per a aquestes finalitats i que la legislació de transparència i els contractes del sector públic imposen als adjudicataris en relació amb l'Administració o administracions de referència, sense perjudici del compliment de les obligacions de transparència que els pertocuin de forma directa per previsió legal.

Altres consideracions ASG rellevants: acreditar la solvència tècnica específica en matèria d'inserció sociolaboral de persones en situació d'exclusió social o en greu risc d'arribar. Licitació guiada per l'aplicació de criteris ambientals i sostenibilitat de contractació pública i de la normativa interna de la UPC: aliments produïts amb "sistemes

de producció integrada "i/o ecològica, aliments procedents d'explotacions d'aqüicultura. I del mar obtinguts per mètodes de producció sostenible, animals de granja i productes càrnies procedents d'explotacions amb nivells de benestar elevats, fruites i vegetals de temporada i de la major proximitat possible. Segons el PPT s'estableixen les següents consideracions: criteris d'adquisició de materials. Emprar coberteries, vaixelles, cristalleries i estovalles reutilitzables; prioritzar els productes de neteja i sabons per rentar la vaixel·la que siguin respectuosa amb el medi ambient, reduint al mínim possible l'ús de productes químics perillosos; fer servir productes de paper reciclat o ecològics; utilitzar maquinària amb consum reduït d'aigua i energia; criteris de procediment: fer una acurada recollida selectiva de residus, formar al personal de manera permanent amb aspectes mediambientals, comunicar i implicar als usuaris sobre els criteris de sostenibilitat. Es valorarà que el servei de *take-away* es faci mitjançant envasos reutilitzables i gots compostables. Vetllar per la reducció i minimització de residus i consum de recursos (aigua, electricitat, matèries primeres, etc.). Minimitzar, gestionar i segregat correctament els residus.

5.3.4. Anàlisi del procés de contractació:

Es tracta d'un contracte de tramitació ordinària i procediment obert no subjecte a regulació harmonitzada de 5 anys de durada i sense possibilitat de pròrroga i un valor estimat del contracte (VEC) de 250.000 euros IVA exclòs. L'anunci de licitació es va publicar el 27 de març de 2019.

Es va registrar una única empresa licitadora i el contracte es va adjudicar a l'empresa Formació i Treball, Empresa d'Inserció SLU. En els criteris de judici de valor, l'adjudicatària va obtenir 28 punts dels 40 totals, mentre va obtenir 40 punts dels 60 dels criteris avaluable de forma automàtica. En el cas dels criteris automàtics, l'adjudicatària va obtenir 0 punts, en mantenir el percentatge mínim del 3% requerit en els plecs. Si atenem als criteris de judici de valor, no hi ha cap aspecte on l'adjudicatària hagi obtingut puntuació de 0 punts, però sense arribar als màxims.

5.3.5. Sessió de treball

Durant l'estudi s'ha realitzat un contrast tècnic amb les persones responsables de la contractació de l'expedient amb el doble objectiu d'identificar consideracions internes que hagin incidit en l'elaboració dels plecs i recopilar informació sobre els sistemes de seguiment de l'execució. De la sessió realitzada amb la UPC (Annex 1) s'extreuen els següents aprenentatges:

- La innovació en la contractació va lligada a l'existència d'uns lideratges polítics i tècnics que comparteixin la mateixa visió i objectius.
- L'estudi del cas i la sessió confirma la existència d'alternatives als models tradicionals d'explotació.
- Hi ha canvis en les actituds i comportament de la comunitat universitària que afecta als hàbits alimentaris i en conseqüència al model de gestió del servei.
- No hi ha capacitat per assumir el seguiment dels contractes. Cal pensar en alternatives per realitzar el seguiment del compliment de les clàusules implicant a les adjudicatàries en la gestió de la informació, per exemple, sistema de *check-list*.

- Les entitats de l'economia social i solidària podrien tenir més oportunitats en el sector de la restauració si casos com l'analitzat es repliquessin en altres universitats o serveis de restauració. I així també afavorir processos amb major concurrència.

5.3.6. Valoració global:

A continuació i a mode de resum, s'observen els punts forts i els aspectes o propostes de cara a continuar treballant amb criteris de compra responsable. Per a realitzar aquesta valoració es tenen en compte els impactes materials del servei que queden desenvolupats en l'anàlisi de materialitat.

Punts forts	Aspectes a treballar
<ul style="list-style-type: none">• Contracte amb reserva social. Acreditació de solvència tècnica per empreses o iniciatives d'inserció social que tingui com objectiu l'ocupació normalitzada de col·lectius amb especials dificultats d'inserció.• Compliment dels criteris ambientals i de sostenibilitat de contractació pública i de normativa interna de la UPC.	<ul style="list-style-type: none">• Les clàusules socials i ambientals són condicions especials d'execució però no queden ben clarificades i són absents durant el seguiment del contracte.• Poc pes de les clàusules d'ASG en els criteris de judici de valor.• Es troba a faltar mesures per reduir el malbaratament alimentari del servei com a mesura concreta de minimització de residus.• Poca sensibilitat respecte la diversitat en el servei (falta d'opcions vegetarianes i veganes), així com no s'obliga a la separació de la matèria orgànica.

5.3.7. Anàlisi de materialitat

Partint de l'anàlisi dels impactes potencials dels serveis de menjadors universitaris i analitzant en concret el contracte de la UPC, a continuació detallem les consideracions del contracte i els possibles criteris.

Matèries fonamentals	Consideracions del contracte i possibles criteris
Governança	<p>El contracte de concessió d'un servei bar cafeteria i restaurant per l'edifici TR10 del Campus Terrassa no es divideix en lots, i requereix una solvència tècnica específica per empreses o iniciatives d'inserció sociolaboral de persones en risc d'exclusió social o en greu risc d'arribar-hi, per tant un contracte subjecte a reserva social</p> <p>L'especificitat de la solvència, alhora que dona oportunitats per empreses d'iniciativa social, també redueix la concurrència en ser només una única empresa la presentada a la licitació.</p> <p>Tanmateix, cal destacar que no s'exigeixen garanties provisionals, sí una definitiva amb valor de 8.000 € i que el cànon té un pes màxim de 20 punts.</p>
Drets Humans	<p>El contracte contempla la necessitat del compliment de respectar el principi de no discriminació per raons de nacionalitat o de la promoció d'igualtat entre homes i dones (PCAP apartat 23.) No especifica però en cap clàusula valorable de judici de valor o faltes per incompliments dels mateixos.</p> <p>Un aspecte a millorar seria el de poder concretar més les mesures presents en el cas d'incompliment.</p>
Pràctiques laborals	<p>El contracte objecte d'estudi contempla escasses clàusules que responguin als impactes associats a les pràctiques laborals del sector dels serveis de restauració.</p> <p>Concretament, contempla la subrogació del personal, l'obligació del contractista de presentar una declaració responsable d'afiliació i alta a la Seguretat Social de les persones treballadores així com el compliment de les obligacions legals en</p>

Matèries fonamentals	Consideracions del contracte i possibles criteris
	<p>matèria laboral, d'integració laboral, de seguretat i salut i de seguretat social. En relació a l'obligació de subrogació de personal, cal observar que aquesta obligació té com a conseqüència un menor marge de maniobra en la incorporació de condicions laborals.</p> <p>Alhora, preveu un criteri d'adjudicació de judici de valor on es puntua amb un màxim de 3 punts la formació del personal del servei, en el que la licitadora va assolir 2 punts a partir de formacions internes i tècnics externs.</p> <p>D'altra banda, i tal com obliga la LCSP en el seu article 122.2, s'estableix l'obligació del contractista de complir amb el conveni col·lectiu sectorial d'aplicació.</p> <p>Tanmateix, respecte aquesta matèria fonamental es podrien contemplar múltiples clàusules laborals com les que es llisten a continuació: condicions d'execució de no minoració del salari i de les condicions laborals de les persones treballadores durant el període d'execució; criteris d'adjudicació de millores salarials, d'acord amb el que preveu la Directriu 1/2019 de la Direcció General de Contractació Pública de la Generalitat de Catalunya; condicions especials d'execució relatives a l'establiment de mesures de conciliació (que podrien estar lligades a la millora de la distribució de les jornades).</p> <p>Seria interessant valorar també en el Pla de Riscos Laborals la previsió de mesures per alleugerir la càrrega física del servei.</p>
Medi ambient	<p>El contracte contempla múltiples i diverses especificacions tècniques relacionades amb els impactes ambientals associats. Sobretot, en relació al compliment dels criteris ambientals i de sostenibilitat de contractació pública i de normativa interna de la UPC: en els criteris d'adquisició de matèria primera, adquisició de materials i criteris procedimentals que queden reflectits en el PPT en l'apartat 3.</p>

Matèries fonamentals	Consideracions del contracte i possibles criteris
	<p>De la mateixa manera, el contracte inclou també criteris d'adjudicació de judici de valor relacionats amb la utilització de productes de producció sostenible i de proximitat (3p) i de sostenibilitat i medi ambient (6p), fent l'últim referència bàsicament a la gestió de residus.</p> <p>També es preveuen com a infracció greu les actuacions que generin riscos pel medi ambient d'acord amb la legislació vigent.</p> <p>Finalment, l'òrgan de contractació demana també l'especificació en l'ús de productes de neteja més enllà de la prohibició de l'ús de substàncies químiques, així com el seguiment de l'ús i les especificacions de cadascun.</p> <p>Com a aspectes a millorar, es podria millorar en la separació de la fracció orgànica, així com la seva minimització per evitar el malbaratament alimentari. D'altra banda, caldria valorar la possibilitat de concretar més les mesures recollides en el plec per tal de poder fer un seguiment posterior del compliment de les mateixes en relació a l'adquisició de matèria prima, adquisició de materials, gestió de residus, així com la petició de les mesures portades a terme per a la reducció de consum d'energia i aigua durant l'execució del contracte.</p>
Pràctiques justes d'operació	<p>El contracte objecte d'estudi no permet la subcontractació. En el cas de les proveïdores d'aliments i els criteris d'adquisició dels mateixos es valora que tinguin origen en producció integrada i/o ecològica, així com que estiguin degudament certificats, però no es requereixen certificacions concretes.</p> <p>En tot cas, el PCAP sí que contempla en l'apartat 23.9 com els licitadors i els contractistes adoptaran una conducta exemplar i actuaran per evitar la corrupció en qualsevol de les seves formes. L'incompliment pot ser causa de resolució del contracte.</p> <p>En els criteris d'adjudicació es valora el producte de proximitat (3p) dels productes com un tret de qualitats del servei sense especificar altres consideracions en la gestió de les cadenes de subministrament dels productes consumits.</p>

Matèries fonamentals	Consideracions del contracte i possibles criteris
	<p>Igualment, el contracte també preveu com a especificació tècnica la necessitat de uniformitat del personal. Sense especificacions de si aquests tèxtils són potencialment produïts en països on es faltin els drets bàsics de les persones treballadores.</p>
<p>Aspectes de consumidors/es</p>	<p>Els plecs analitzats contempnen diferents mesures garantir la qualitat del servei. Així es preveu que en l'oferta tècnica s'ha de presentar el model d'actuació per fer el seguiment i la supervisió del servei, com ara entrevistes, focus grups o altres eines metodològiques per obtenir informació segmentada de l'usuari. L'empresa adjudicatària també haurà d'estar disposada a fer enquestes quan l'Administració Pública ho requereixi.</p> <p>L'empresa contractista també haurà de realitzar un informe on es reflecteixin els trets més remarcables de l'evolució i del funcionament del servei, en aquest últim no consten aspectes de satisfacció del consumidor/a.</p> <p>L'adjudicatari també ja de tenir en un lloc visible i a disposició de l'usuari dels fulls de reclamacions que reclami la legislació vigent. Així com disposar d'una adreça de correu electrònic per fer arribar les reclamacions.</p> <p>Finalment, hi haurà dues persones interlocutores del Servei de Patrimoni i Contractació i de la Unitat Transversal de Gestió del Campus Terrassa responsables del seguiment del contracte.</p> <p>En relació als consumidors, el contracte també contempla el respecte per la diversitat en les dietes gastronòmiques adaptades a col·lectius específics (diabètics, celíacs, etc.) sense especificar dietes veganes o vegetarianes.</p> <p>Sí que en l'oferta presentada, en el pla de treball, l'empresa licitadora observa que per tal de detectar les necessitats i satisfacció dels clients, es posarà en marxa un qüestionari d'avaluació del servei, bústies de suggeriments i enquestes de satisfacció.</p>

Matèries fonamentals	Consideracions del contracte i possibles criteris
	<p>Quant a aspectes a millorar, es podria incloure la definició i càlcul d'indicadors ambientals i socials en les memòries anuals, de manera que es pogués mesurar l'impacte ASG de l'execució del contracte de forma més acurada.</p> <p>Així com seria recomanable la inclusió d'alguna eina de recollida d'informació de caràcter més qualitatiu, com les comentades en els plecs tècnics de la licitació.</p>
<p>Participació activa i desenvolupament de la comunitat</p>	<p>En el cas analitzat al tractar-se de contracte amb reserva social, és una matèria fonamental coberta en relació a mesures de contractació de persones en situació de vulnerabilitat o risc d'exclusió social. L'empresa adjudicatària va cobrir 3 dels 5 llocs de treball amb perfils en fase d'inserció laboral.</p> <p>Com a millora del servei també l'adjudicatària va fer constar en l'oferta la instal·lació d'un taulell d'anuncis (activitats d'economia social, solidària, protecció del medi ambient, etc.) a disposició de la comunitat universitària del Campus per a potenciar la cafeteria-restaurant com a punt d'informació.</p> <p>Caldria valorar les possibilitats existents per implicar proveïdores locals en l'abastiment de productes vinculats a l'objecte del servei, que complementarien el criteri existent de productes de proximitat</p>

5.4. Cas d'estudi 2: Universitat Pompeu Fabra

5.4.1. Introducció i context

L'expedient objecte d'estudi és la concessió per a l'explotació dels serveis de cafeteria i menjador, als Campus de la Ciutadella i Poblenou, i subministrament d'aliments i begudes mitjançant màquines expenedores, als Campus abans esmentats i també a l'edifici de la Mercè (seu del Rectorat).

La [Universitat Pompeu Fabra \(UPF\)](#) és una institució compromesa en la promoció de la sostenibilitat ètica en totes les seves accions. Entenent aquesta la sostenibilitat que combina a llarg termini el desenvolupament econòmic amb el comportament ètic, la justícia social i la protecció del medi ambient. En aquest sentit, el Consell de Govern a l'octubre del 2014 va aprovar la [Política de Sostenibilitat Ètica](#) de la Universitat Pompeu Fabra. Dins la política de sostenibilitat de la Universitat es realitza un recull sobre aspectes per realitzar una [contractació socialment responsable a la UPF](#).

5.4.2. Dades del contracte:

Expedient: [E-300100/02-04-15](#), [E-300100/02-04-15 MOD-1](#), [E-300100/02-04-15 PRO](#) (TRLSCP/ Obert/no harmonitzat)

CPV: 55511000-5

Objecte del contracte: Explotació dels serveis de cafeteria i menjador al campus de la Ciutadella i al campus Poblenou i el subministrament d'aliments i begudes mitjançant màquines expenedores (vènding) als campus esmentats i a l'edifici de la Mercè de la Universitat Pompeu Fabra.

Prestacions incloses: Servei de cafeteria; espai on subministren entrepans, brioxeria, begudes fredes i calentes i altres productes similars amb una oferta de producte variada. Servei de menjador; on es subministren plats cuinats i/o preparats en base a un menú sencer, mig menú i una oferta variada ajustada a preus i productes. Màquines expenedores, s'entén l'equipament necessari per tal que els usuaris fora dels espais de cafeteria i menjador puguin adquirir a qualsevol hora i dia de la setmana tant begudes fredes o calentes com aliments envasats.

La prestació del servei de cafeteria i menjador té 12.796 potencials usuaris en els diferents campus.

Divisió en lots: No

VEC: L'adjudicació i el valor econòmic de la mateixa depèn dels preus de venda i els cànon proposats per les licitadores.

Període d'execució: 5 anys amb la possibilitat de pròrroga anual, per mutu acord de les parts, sempre que la durada del contracte incloses les pròrrogues no superi el límit de vint-i cinc anys previst a l'article 278.b) del TRLCSP

Desglossament del pressupost: No es reflecteix en el PCAP.

Nombre de licitadores: 4. COREBAR (Concesiones de Restaurantes y Bares SL), EUREST (Eurest Catalunya SA), SEHRS (Serhs Food Area SL) I UNICANTINA 2006 SLU.

Valor econòmic de l'adjudicació: L'adjudicació i el valor econòmic de la mateixa depèn dels preus de venda i els cànon proposats per les licitadores.

Adjudicatària: UNICANTINA 2006 SLU

5.4.3. Anàlisi del contracte:

Solvència econòmica: declaració relativa a la xifra global de negocis en l'àmbit de l'activitat corresponent a l'objecte de contracte dels tres darrers anys, que haurà de ser igual o superior a 2.000.000 euros anuals.

Solvència tècnica: relació degudament signada dels principals serveis gestionats relacionats amb l'objecte de contracte en els últims tres anys que inclogui, import, dates i el seu destinatari, públic o privat. Caldrà que l'empresari hagi gestionat com a mínim tres serveis en els darrers tres anys de característiques similars als de l'objecte del contracte. Els serveis efectuats s'acreditaran mitjançant certificats emesos o visats per l'òrgan competent, quan el destinatari sigui una entitat del sector públic; quan el destinatari sigui un subjecte privat, mitjançant un certificat emès per aquest o, a falta d'aquest certificat, mitjançant una declaració de l'empresari en el seu cas, aquests certificats seran comunicats directament a l'òrgan de contractació per l'autoritat competent. (d'acord amb l'art. 79 del TRLCSP)

Garanties: Definitiva per l'import corresponent a tres mesos del cànon ofert per al conjunt de cafeteries, sense contemplar retencions de preu.

Subcontractació: Es limita a les prestacions accessòries a la concessió. Adquisició o arrendament de les màquines expenedores necessàries per a la prestació del servei de vènding.

Criteris d'adjudicació: Criteris automàtics (100 p): Preus de venda (70 punts), cànon fix (30punts). Criteris de judici de valor (100p): Proposta organitzativa del servei de cafeteria – menjador (45p): estructura i composició de la plantilla de personal, amb indicació del nombre de treballadors, les seves categories professionals, les seves jornades laborals i les seves funcions (10p); organització i funcionament operatiu del servei (10p); servei de menjador (25p). Proposta de serveis especials, ètics, sostenibles, saludables i complementaris (30p): oferta de serveis per a clients amb necessitats especials (15p); oferta de menjar ètic, sostenible i saludable (10p); altres serveis complementaris (5p). Proposta organitzativa del servei de màquines expenedores (10p). Proposta d'inversió en equipaments i en instal·lacions (15p).

Condicions especials i obligacions essencials d'execució: Generals: El concessionari haurà de mantenir permanentment en correcte estat de neteja el conjunt d'espais i s'haurà de fer càrrec o haurà de contractar els serveis de desratització i desinsectació. Els productes i serveis ofert hauran de respectar les línies d'alimentació saludable, d'acord amb les recomanacions dels organismes de salut pública. L'emmagatzematge dels aliments serà adequat i amb la temperatura apropiada segons el tipus d'aliment. Els menjars preparats, quan s'exposin, es mantindran aïllats i protegits en vitrines o armaris i es mantindran en adequades condicions de conservació. Les begudes es serviran tancades i sense reomplir. No es podran servir begudes que en el seu contingut tinguin un nivell alcohòlic superior a 20 graus. No es poden instal·lar màquines de tabac, recreatives, joc o similars. La contractació d'una pòlissa d'assegurances per

responsabilitat civil extracontractual. Servei de cafeteria-menjador: mínim oferir els productes del PPT d'acord amb els preus unitaris que figuren. La línia d'alimentació serà saludable. També es podran oferir altres productes prèvia aprovació de la Universitat. El personal ha de tenir vigent el carnet de manipulador d'aliments o document equivalent. Màquines expenedores: Es mostraran públicament i en lloc visible sobre la màquina els productes i marques que ofereix. Els productes han de ser de consum saludable i de qualitat i s'ha de garantir la seva bona conservació. El producte subministrat ha de complir totes les garanties sanitàries exigides per la legislació. El canvi de màquines i previ aprovació per la Universitat no ha de suposar un augment dels preus.

Altres consideracions ASG rellevants: Reducció dels productes d'origen animal amb objectiu de reduir la petjada ecològica de la Universitat. L'adjudicatari ha de promoure el consum de productes de comerç just com cafè sucre, també afavorir la cuina de mercat i la utilització de productes de mercat i de temporada. Les begudes i els menjars per emportar han de ser lliurats amb embalatges compostables. L'adjudicatari ha de retirar, adequar la recollida de deixalles (vidre, paper, cartró, matèria orgànica, olis i plàstics). Vetllarà per la inclusió de criteris ambientals en el disseny de les instal·lacions (il·luminació, aigua, equipaments amb etiquetatge ambiental) Desenvolupament de la política de personal amb pla d'igualtat entre homes i dones i procurarà contractar a personal amb problemes d'exclusió social.

5.4.4. Anàlisi del procés de contractació:

Es tracta d'un contracte de tramitació ordinària i procediment obert no subjecte a regulació harmonitzada de 5 anys de durada i amb possibilitat de pròrrogues anuals, per mutu acord, sempre i quan la durada del contracte incloses les pròrrogues no superi el límit de vint-i-cinc anys.

El primer anunci de licitació es va publicar l'1 de maig de 2015, en aquests plecs originals s'incorporava un requisit de solvència a nivell de gestió ambiental pel servei de cuina (EMAS, ISO 14001 o equivalent) que cap licitadora podia satisfer, per la qual cosa es va produir un desistiment a data d'1 de juny de 2015, i que va provocar una nova licitació amb data 3 de juliol de 2015.

A data de 10 de març de 2016 es va realitzar una modificació del contracte entre la UPF i l'empresa adjudicatària donada la necessitat de modificar el preu unitari de la cervesa, ja que aquest preu no era coherent amb el Pla Estratègic 2016-25 i la política saludable de la Universitat. Aquest canvi no va suposar un canvi en què UNICANTINA fos l'empresa amb l'oferta econòmicament més avantatjosa.

5.4.5. Valoració global:

Valorar aspectes incorporats al contracte que tenen a veure amb els aspectes materials (fons i forma).

Punts forts	Aspectes a treballar
<ul style="list-style-type: none">La UPF en la seva política de sostenibilitat contempla la CPSR com una política estratègia de l'acció consumidora de la universitat.	<ul style="list-style-type: none">Possibilitat de dividir en lots, o subcontractació de serveis a empreses d'iniciativa social.Encara de l'antiguitat del contractes, es podria valorar la incorporació d'un

Punts forts	Aspectes a treballar
<ul style="list-style-type: none">● Respecte per la diversitat en contemplar l'alimentació saludable tant per persones amb al·lèrgies com per motius ètics.	<p>número major de clàusules ASG, sobretot els relatius a les condicions socials de les persones treballadores.</p> <ul style="list-style-type: none">● Manca de seguiment del compliment de les clàusules ambientals. Possibilitat d'incorporar indicadors de seguiment.● Millorar la comunicació sobre la política saludable de la UPF.● Poca presència de clàusules relatives a les condicions laborals i al seguiment de les mateixes.

5.4.6. Anàlisi de materialitat

Partint de l'anàlisi dels impactes potencials dels serveis de menjadors universitaris i analitzant en concret el contracte de la UPF, a continuació detallem les consideracions del contracte i els possibles criteris.

Matèries fonamentals	Consideracions del contracte i possibles criteris
Governança	<p>En el contracte analitzat la UPF requereix a la empresa adjudicatària la disposició d'una garantia definitiva per a l'import corresponent a tres mesos del cànon ofert per al conjunt de totes les cafeteries..</p> <p>La solvència econòmica i financera és una declaració relativa a la xifra global de negocis en l'àmbit de l'activitat dels darrers tres anys, igual o superior a 2.000.000 euros anuals.</p> <p>A nivell tècnic o professional han de quedar certificats els principals serveis gestionats amb l'objecte de contracte dels últims tres anys.</p> <p>Tenint en compte les solvències i la garantia requerides la licitació limita l'accés a grans empreses del sector i la concurrència entre elles. En aquest cas es van presentar a la licitació: COREBAR (Concesiones de Restaurantes y Bares SL), EUREST (Eurest Catalunya SA), SEHRS (Sehrs Food Area SL) i UNICANTINA.</p> <p>Finalment, el contracte no es divideix en lots, ni cal justificació al ser un expedient previ a la LCSP 9/2017.</p>
Drets Humans	<p>El contracte no contempla de manera específica aspectes relacionats amb aquesta matèria fonamental.</p> <p>El contracte té en compte com criteri addicional d'adjudicació, la preferència per aquell licitador que disposi del percentatge superior de treballadors fixos amb discapacitat.</p>

Matèries fonamentals	Consideracions del contracte i possibles criteris
Pràctiques laborals	<p>El contracte objecte d'estudi contempla escasses clàusules que responguin als impactes associats a les pràctiques laborals del sector dels serveis de restauració.</p> <p>Concretament, contempla la subrogació del personal, una plantilla de caràcter estable i de jornades completes de treball.</p> <p>El personal ha de rebre formació en matèria ambiental, professional, sanitària i de prevenció, L'adjudicatari mantindrà tots els drets i obligacions inherents prenent com a base la legislació laboral o social vigent en cada moment. Estarà obligat a donar d'alta a tot el personal a la SS i justificar el pagament de les quotes quan la UPF ho demani.</p> <p>Els aspectes relacionats amb les condicions laborals dels treballadors no queden reflectits en l'oferta tècnica a presentar per part del licitador.</p> <p>El contracte analitzat contempla la subrogació de la plantilla, el que limita en mesura l'aplicació de clàusules laborals, no obstant es podria valorar la incorporació de mesures de conciliació laboral, o en el cas de necessitar noves contractacions per baixes o canvis en el personal, poder valorar la contractació de persones en risc d'exclusió social.</p> <p>Seria interessant valorar també en el Pla de Riscos Laborals la previsió de mesures per alleugerir la càrrega física del servei.</p> <p>Finalment, caldria considerar substituir o complementar la declaració responsable d'afiliació i alta a la Seguretat Social amb la presentació per part del contractista de les còpies mensuals dels butlletins de cotització TC1 i TC2 prèviament al pagament de la factura.</p>

Matèries fonamentals	Consideracions del contracte i possibles criteris
<p>Medi ambient</p>	<p>No obstant, en el PPT es tenen en compte criteris ambientals i que segueixen la política de sostenibilitat de la UPF. Destaca el requisit de reduir l'oferta de productes d'origen animal i d'augmentar l'oferta de productes no animals (vegans), no només per donar resposta ètica de productes a la diversitat d'usuàries sinó també per reduir la petjada ecològica de la Universitat. A més haurà de promoure el consum de productes de comerç just, cuina de mercat, productes de proximitat i temporada amb la fi de reduir l'impacte ambiental. A més, les begudes i els menjars per emportar s'han de lliurar amb embalatges compostables, o de paper cartró en el cas dels menjars. La proposta de serveis especials, ètics, sostenibles, saludables i complementaris serà valorada amb un màxim de 30 punts.</p> <p>A nivell de gestió de residus, l'adjudicatària ha de gestionar de manera adequada les deixalles segons el que disposa la Llei 15/2003, ha de retirar les deixalles i n'ha d'adequar la recollida i la selecció a la política de residus de la UPF (vidre, paper, cartró, matèria orgànica, olis i plàstics). En el cas de les màquines expenedores d'aliments i de begudes, quan hi hagi més d'una, sempre hauran d'anar acompanyades amb papereres de reciclatge de gots i envasos, així com de rebuig. En aquestes es promourà l'ús d'envasos de plàstic en detriment de les llaunes. I es promourà un descompte per qui faci servir el seu propi got. Es podria valorar la inclusió d'aspectes que més enllà de la gestió correcta dels residus anessin encaminades a la reducció dels productes envasats i la reducció de la producció de residus en general.</p> <p>En relació als vectors llum i aigua, en el PPT es descriu com l'adjudicatària vetllarà per la inclusió de criteris ambientals en el disseny de les instal·lacions i equipaments: mesures d'estalvi energètic en la il·luminació, mesures d'estalvi d'aigua, equipaments que disposin d'etiquetatge ambiental. Es podria valorar especificar tant els etiquetatges exigits com les mesures de seguiment per contrastar les accions realitzades per l'adjudicatària en aquest vector.</p> <p>Finalment, i en el cas de la neteja, s'ha d'assegurar l'ús de substàncies químiques que no estiguin etiquetades com a perilloses pel medi ambient.</p>

Matèries fonamentals	Consideracions del contracte i possibles criteris
	<p>Com a aspecte a millorar es podria incloure alguna clàusula en relació a la reducció del malbaratament alimentari que es sol produir en els menjadors. Així com, que en els criteris de judici de valor es poguessin contemplar altres vectors ambientals més enllà de la gestió de residus.</p> <p>Un altre aspecte a incorporar, i d'acord amb totes les observacions en relació a la sostenibilitat del plec, seria la inclusió d'un sistema de seguiment de les mesures aplicades i de la seva evolució durant la vigència del contracte.</p>
Pràctiques justes d'operació	<p>El contracte objecte d'estudi permet la subcontractació per a l'adquisició o l'arrendament de les màquines expenedores de vènding. El contracte també preveu com a especificació tècnica la necessitat de uniformitat del personal. Sense concretar de si aquests tèxtils són potencialment produïts en països amb elevats riscos de vulneració de drets fonamentals. La certificació d'aquest tipus de producte seria un aspecte a valorar.</p> <p>En relació a la selecció de matèries primeres es valorarà amb un màxim de 10p la metodologia de selecció, incloent l'origen de comerç just com criteri valorable. No obstant, donada la sortida intensiva de productes com el cacau, el cafè o el sucre es creuria convenient obligar a la certificació dels mateixos per tal de garantir que s'han respectat els drets bàsics del treball a tota la cadena de subministrament.</p> <p>No hi ha més concrecions en el plec, però com a punt de millora seria interessant valorar les condicions ambientals i socials a totes les organitzacions implicades en la cadena de proveïment i el cicle de vida del productes consumits, ja que són d'especial rellevància en el sector de l'alimentació, com per exemple, en el requeriment de la uniformitat de les persones treballadores o l'obligatorietat de certificar l'origen de comerç just de productes com el cafè.</p> <p>Complementant les consideracions actuals del contracte, es podria afegir una condició especial d'execució relacionada amb la prohibició de mantenir relacions il·legals amb paradisos fiscals juntament amb els mecanismes de seguiment corresponents.</p>

Matèries fonamentals	Consideracions del contracte i possibles criteris
<p>Aspectes de consumidors/es</p>	<p>L'expedient analitzat mostra especial interès pel desenvolupament saludable de la comunitat universitària. Així s'explicita en les especificacions tècniques en relació al menjar ètic, sostenible i saludable i també sobre els productes de les màquines expenedores.</p> <p>La salut també és un dels elements del Pla Estratègic 2016-25 de la UPF "prevenció dels danys a la salut i la promoció d'hàbits saludables". D'aquest pla es desenvolupa UPF saludable, considerant la salut com un concepte integral. Per aquest motiu es va justificar la modificació del contracte amb l'empresa adjudicatària donada una incoherència en el preu de la cervesa.</p> <p>Destaca l'atenció especial per aquells persones amb intolerància al gluten i també assegurar l'accés a les cafeteries i menjadors per persones amb mobilitat reduïda.</p> <p>En relació a la satisfacció del servei, l'adjudicatari haurà de posar a disposició d'un llibre de reclamacions, així com facilitar instàncies oficials de la UPF pels casos de discrepàncies.</p> <p>L'adjudicatària nomenarà a un responsable que s'haurà de reunir amb periodicitat mensual pel seguiment del contracte.</p> <p>Per al correcte seguiment del contracte, l'adjudicatària permetrà les auditories, les enquestes de satisfacció de l'usuari, les revisions, o les analítiques que proposi el responsable del contracte.</p> <p>Les consideracions en relació al desenvolupament saludable de la comunitat són molt àmplies, no obstant, es podria pensar en complementar aquesta amb un pla de comunicació pels usuaris per fer-los partícips d'aquesta política, juntament amb aspectes de comunicació i informació de les composicions dels productes servits. Així com que en el seguiment del contracte s'especifiquessin indicadors de criteris ASG que quedessin recollits en un informe anual.</p>

Matèries fonamentals	Consideracions del contracte i possibles criteris
Participació activa i desenvolupament de la comunitat	El contracte té molt limitats els aspectes vinculats al desenvolupament de la comunitat. Es podria valorar la possibilitat que en la promoció del comerç de proximitat quedés reflectida en els criteris de judici de valor com a eina de desenvolupament econòmic del territori més proper.

5.5. Cas d'estudi 3: Universitat Autònoma de Barcelona

5.5.1. Introducció i context

L'expedient objecte d'estudi és la concessió de l'explotació del bar autoservei de les facultats de [Ciències de l'Educació i de Traducció i Interpretació de la Universitat Autònoma de Barcelona \(UAB\)](#). L'objecte del plec és establir les condicions tècniques, sanitàries, de responsabilitat social i dualitat en què s'ha de prestar el servei l'expedició de menjar i begudes, així com altres productes.

La UAB té una llarga trajectòria en la incorporació de la [Responsabilitat Social Universitària \(RSU\)](#). L'any 2010 va desenvolupar la seva primera estratègia integral de RSU en la seva triple dimensió: econòmica, social i medi ambiental. Tres anys després, en el marc del Pla Director va proposar la implementació i la transparència de mesures de RSU. Finalment en el 2018, i després d'un procés participatiu la UAB defineix el [Pla Estratègia Horitzó 2030](#) on s'inclouen línies clarament emmarcades en la Responsabilitat Social i alineades amb els ODS.

En dita estratègia, no s'inclou la compra pública responsable, no obstant, la UAB compta amb un departament que assessora i gestiona la compra de béns i la contractació de serveis. Però la normativa no és de caràcter públic.

5.5.2. Dades del contracte:

Expedient: [CONSU-40/2018](#) (LCSP/ Negociat sense publicitat)

CPV: 55300000-3

Objecte del contracte: concessió de l'explotació de bar autoservei de les facultats de Ciències de l'Educació i de Traducció i Interpretació.

Prestacions incloses: La missió dels bars autoservei és donar un servei de qualitat (higiene, sanitat, nutrició, gastronomia i atenció al client) a la comunitat universitària (PAS, PDI i estudiants) i al personal visitant o en trànsit i adaptar-se a les seves necessitats. Els serveis inclosos són: cafeteria, pizzes, pasta a volum, amanides especials i autoservei.

Divisió en lots: No

VEC: 2.820.000 € (IVA exclòs)

Període d'execució: 5 anys des de la data de formalització del contracte, amb possibilitat de prorrogar el contracte fins el 30 de juny de 2024.

Desglossament del pressupost: Atès que el contracte no implica cap compromís de despesa per part de la UAB, no s'estableix cap pressupost base de licitació.

Nombre d'empreses convidades: 4. CLECE SA, SERUNION SAU i SOTERAS CATERING SL.

Valor econòmic de l'adjudicació: 19.000,00 € IVA exclòs de cànon per les dues primeres anualitats i posteriorment un 4% sobre la facturació anual corresponent.

Adjudicatària: SERUNION SAU, adjudicat al març i al mateix abril inicia SOTERAS l'activitat. No es troba informació sobre el canvi d'adjudicatari.

5.5.3. Anàlisi del contracte:

Solvència econòmica: mitjançant un justificant de l'existència d'una assegurança d'indemnització per riscos professionals per un import no inferior a 600.000€

Solvència tècnica: relació dels principals serveis del mateix tipus de contracte, efectuats pel licitador en el curs dels últims 3 anys de volum similar o superior al de l'objecte del contracte que es licita.

Garanties: Inexistència de garantia provisional i garantia definitiva de 5.000€.

Subcontractació: No es permet.

Criteris d'adjudicació: Criteris de valoració subjectiva (50 p): Proposta de servei (40p); Oferta de servei a la planta superior (15p); menjar a pes i per volum (no entrepans ni brioxeria) (5p); oferta a baix preu per esmorzar, berenars i entre hores (5p); oferta a baix preu per dinar (5p); oferta de menjar saludable i de baix nivell d'elaboració (per dinar, esmorzar i entre hores) (5p); oferta basada en productes de comerç just (excepte el cafè, que és obligatori) i productes de proximitat i ecològics (5p). Proposta d'organització i de formació (10p): proposta d'organització de recursos humans (5p); cursos de formació dirigida al personal (exclos cursos obligatoris d'higiene, prevenció riscos, etc. (5p). Criteris de valoració objectiva (50p): Oferta de cànon anual dels dos primers anys (35p). Oferta de cànon anuals dels 3 darrers anys i la pròrroga (15p).

Condicions especials i obligacions essencials d'execució: El pagament per part del contractista de les factures dels seus subcontractistes i/o proveïdors derivades de l'execució de les obres objecte del present Plec s'haurà de fer en el termini previst a la Llei 3/2004, per la qual s'estableixen mesures de lluita contra la morositat de les operacions comercials. Manteniment de les condicions laborals de les persones que executen el contracte durant tot el període contractual, fixades en el moment de presentar l'oferta i d'acord amb el conveni que sigui d'aplicació.

Altres consideracions ASG rellevants: Ús de vaixel·la de porcellana, gots de vidre i coberts d'acer inoxidable. Oferta d'un menú completament vegetarià. Es valoren les ofertes de productes de proximitat, certificació ecològica com plats de menú del dia o menú a part, així com de comerç just. L'adjudicatària ha de gestionar correctament les deixalles d'acord amb la normativa vigent. Els productes de neteja, utilitzats a les cuines han de complir la normativa vigent de seguretat i ser respectuosos amb el medi ambient. Es recomana la utilització de lluminària de tecnologia LED. La maquinària ha de ser d'alta eficiència energètica. El cafè ha de ser exclusivament de comerç just i es valoren afegir altres productes o de característiques equivalents i han d'estar degudament identificats. El material ha de ser reutilitzable o compostable en el cas de grans esdeveniments. El personal ha de ser subrogat pel nou concessionari.

5.5.4. Anàlisi del procés de contractació:

L'expedient analitzat és un procediment negociat sense publicitat per una durada de 5 anys i una pròrroga de 7 mesos que coincideix amb el període lectiu. La UAB va justificar la necessitat d'un procediment negociat per haver convocat prèviament dos concursos

de tramitació ordinària i obert els dos dels quals van quedar deserts (CONSU-5/2017 i CONSU-24/2018).

El primer anunci de licitació es va publicar el 30 de maig del 2017. Aquests plecs no s'han pogut consultar per a l'anàlisi al no trobar-se disponibles. Posteriorment, es va realitzar un segon anunci de licitació amb data 27/07/2018 de maig de 2015, concurs que també va quedar desert. Finalment, a data de 7 de gener, la UAB publica a tramitació la concessió del servei a través del procediment de negociat sense publicitat.

L'empresa adjudicatària va ser SERUNION, SA a data de 27 de març del 2019. No obstant, la data de formalització del contracte de 2 d'abril consta com adjudicatària SOTERAS CATERING SL. En el perfil del contractant no s'ha trobat informació relativa a la raó per la qual finalment SERUNION, SA no va ser l'empresa adjudicatària. SOTERAS és la que menor valoració total va obtenir en el procés de contractació.

5.5.5. Valoració global:

Valorar aspectes incorporats al contracte que tenen a veure amb els aspectes materials (fons i forma).

Punts forts	Aspectes a treballar
<ul style="list-style-type: none">• Obligatorietat de tots els concessionaris de servir cafè de comerç just i incloure en criteris d'adjudicació l'addició d'altres productes.• Obligatorietat de subrogar el personal que fa el servei i mantenir les condicions laborals dels mateixos.	<ul style="list-style-type: none">• Manca de clàusules d'ASG en l'expedient i en les diverses fases del procés. A nivell ambiental, existeix l'obligatorietat de gestionar les deixalles, mentre en els altres vectors són recomanacions que no són puntuables. En cap dels casos es fa seguiment.• No hi ha mesures de millora de les condicions laborals de les persones treballadores (conciliació familiar, pla d'igualtat, etc.). A nivell de formació es puntuable però no s'aporta informació en PPT de les temàtiques a abordar.• Importància dels criteris objectius i subjectius sobre el cànon i el preu dels productes.

5.5.6. Anàlisi de materialitat

Partint de l'anàlisi dels impactes potencials dels serveis de menjadors universitaris i analitzant en concret el contracte de la UAB, a continuació detallem les consideracions del contracte i els possibles criteris.

Matèries fonamentals	Consideracions del contracte i possibles criteris
Governança	<p>En el contracte analitzat de la UAB requereix a la empresa adjudicatària una garantia definitiva de 5.000 € que no és elevada en relació al VEC.</p> <p>En relació a les solvències requerides, i sobretot en relació a la tècnica, dificulta l'accés a empreses petites i mitjanes, facilitant l'accés a les grans empreses multiserveis.</p> <p>Finalment, el contracte no es divideix en lots, atès que la naturalesa i objecte del contracte no ho permet.</p> <p>Podria reduir-se el pes del preu en l'adjudicació, actualment situat en 50 punts, per augmentar el pes de criteris d'adjudicació de caràcter social i/o ambiental, premiant així les propostes més responsables. En el contracte no es permet la subcontractació que seria una altra mesura per poder donar accés de manera indirecte a una diversitat major d'empreses.</p> <p>Tenint en comptes aquestes consideracions, l'expedient facilita l'accés a grans empreses del sector i la concurrència entre elles. No obstant, després de dues tramitacions obertes, la UAB va haver de realitzar un tràmit negociat sense publicitat en quedar desertes. Seria interessant conèixer les raons per les que van quedar desertes les convocatòries prèvies.</p>
Drets Humans	<p>El contracte no contempla de manera general aspectes relacionats amb aquesta matèria fonamental.</p> <p>En relació a la promoció de la inserció laboral de col·lectius en risc d'exclusió social o en situacions de vulnerabilitat no se'n fa referència als plecs. Sí que en cas d'empat, es valora tenir més del 2% de treballadors amb discapacitat.</p>

Matèries fonamentals	Consideracions del contracte i possibles criteris
Pràctiques laborals	<p>El contracte objecte d'estudi contempla escasses clàusules que responguin als impactes associats a les pràctiques laborals del sector dels serveis de restauració.</p> <p>Concretament, contempla la subrogació del personal. Les empreses interessades han de demanar els detalls sobre les condicions laborals actuals ja que aquestes no són de caràcter públic.</p> <p>En els criteris subjectius es valora la formació d'aquest personal, més enllà de les formacions obligatòries, en matèria de riscos i altres. Sense orientar les matèries sobre les que ha de versar la matèria.</p> <p>El contracte analitzat contempla la subrogació de la plantilla, el que limita en mesura l'aplicació de clàusules laborals, no obstant es podria valorar la incorporació de mesures de conciliació laboral, o en el cas de necessitar noves contractacions per baixes o canvis en el personal, poder valorar la contractació de persones en risc d'exclusió social.</p> <p>Finalment, caldria considerar substituir o complementar la declaració responsable d'afiliació i alta a la Seguretat Social amb la presentació per part del contractista de les còpies mensuals dels butlletins de cotització TC1 i TC2 prèviament al pagament de la factura.</p>

Matèries fonamentals	Consideracions del contracte i possibles criteris
<p>Medi ambient</p>	<p>L'expedient analitzat observa diverses clàusules sobre els impactes ambientals generats de la seva activitat., entre les que es troben una correcta gestió de residus, ús de embalatges compostables, reducció del consum d'energia, són vectors reflectits en els plecs. En relació al residus, la concessionària haurà de seguir la política de residus de la UAB.</p> <p>No obstant, no hi ha una traçabilitat de la bona execució dels mateixos. No es valora una millora dels aspectes ambientals com criteri subjectiu d'adjudicació, no se'n realitza un seguiment o són condicions especials d'execució</p> <p>De la mateixa manera, s'exigeix un mínim en l'ús de productes de neteja que han de ser el més respectuosos amb el medi ambient.</p> <p>Per tant, en relació a aquesta matèria fonamental, es podria considera la incorporar mesures durant el cicle de vida de contracte per millorar el servei en relació a les clàusules medi ambientals, com per exemple, en la incorporació de mesures contra el malbaratament alimentari, sigui com millorar la seva importància en els criteris d'adjudicació o com a condicions especials d'execució.</p>
<p>Pràctiques justes d'operació</p>	<p>El contracte objecte d'estudi no permet la subcontractació. D'altra banda, sí que obliga a l'empresa concessionària a l'ús de cafè de comerç just. La resta de productes de comerç just poden arribar a tenir un pes relatiu en els criteris subjectius de valoració. El vestuari ha de ser d'ús exclusiu i apropiat a les diferents tasques, però no hi ha especificacions ni recomanacions per assegurar que s'han respectat els drets bàsics del treball a tota la cadena de subministrament.</p> <p>No hi ha més concrecions en el plec, però com a punt de millora seria interessant valorar les condicions ambientals i socials a totes les organitzacions implicades en la cadena de proveïment i el cicle de vida del productes servits, ja que són d'especial rellevància en el sector de l'alimentació.</p>

Matèries fonamentals	Consideracions del contracte i possibles criteris
	<p>Complementant les consideracions actuals del contracte, es podria afegir una condició especial d'execució relacionada amb la prohibició de mantenir relacions il·legals amb paradisos fiscals juntament amb els mecanismes de seguiment corresponents.</p>
<p>Aspectes de consumidors/es</p>	<p>L'expedient analitzat no desenvolupa de manera específica aquesta matèria fonamental.</p> <p>Hi ha dos elements a destacar. Per una banda el respecte a la diversitat en relació a les preferències de cada individu per l'alimentació, respectant tant aquelles persones que per motius de salut no poden menjar gluten, fruits secs, etc...com per aquells individus que per raons ètiques aposten per una dieta vegetariana.</p> <p>Finalment, la concessionària ha de tenir en lloc visible els fulls de reclamació a disposició de les persones usuàries.</p> <p>En relació al seguiment del contracte, l'adjudicatària nomenarà a un responsable que s'haurà de reunir amb periodicitat mensual pel seguiment del contracte.</p>
<p>Participació activa i desenvolupament de la comunitat</p>	<p>El contracte té molt limitats els aspectes vinculats al desenvolupament de la comunitat.</p> <p>Es podria valorar la possibilitat que en la promoció de productes de comerç de proximitat quedés reflectida en els criteris de judici de valor com a eina de desenvolupament econòmic del territori més proper.</p>

5.6. Cas d'estudi 4: Universitat de Barcelona

5.6.1. Introducció i context

L'expedient objecte d'estudi és la concessió de l'explotació del servei de bar i restaurant dels següents centres: Campus Bellvitge, Facultat de Belles Arts, edifici IL3.

La [Universitat de Barcelona](#) (UB), ha evolucionat des de la seva fundació l'any 1450 de la mà de la societat, essent en aquest moments la primera i principal universitat pública del país, i que els rànquings nacionals i internacionals situen entre les 200 millors del món. La UB és una institució socialment responsable conscient de l'impacte econòmic, social i mediambiental.

Des de l'any 2009 la UB publica una memòria de responsabilitat social i que actualment és [l'Informe de Sostenibilitat de la UB](#). La seva actuació es basa en alinear-se d'acord amb els disset objectius de desenvolupament sostenible (ODS). En relació a les polítiques ambientals destaquen les enfocades a la reducció de les emissions contaminants: reducció del consum d'aigua, conversió de l'electricitat consumida en 100% renovable, entre d'altres. A més, la UB compta amb la Fundació Solidaritat UB, la unitat d'Igualtat de la UB, la unitat de Programes d'Integració i actuacions per promoure la salut física i emocional de la comunitat universitària.

5.6.2. Dades del contracte:

Expedient: [EXP 2014/19](#) (TRLCSP/2007/ Obert/no harmonitzat)

CPV: 55300000-3

Objecte del contracte: Concessió de l'explotació del servei de bar i restaurant del campus Bellvitge, Facultat de Belles Arts i edifici IL3. Cada local haurà de tenir una inversió en obres, adaptar-se i conservar-se per poder realitzar el servei posterior.

Prestacions incloses: El concessionari oferirà un servei de cafeteria, servei d'esmorzars, entrepans freds i calents, menús i variants de menús, amanides, i menú de take-away en el marc de la concessió de l'explotació del servei de bar i restaurant dels diferents espais.

Divisió en lots: Sí. Lot 1: Campus Bellvitge. Lot 2: Facultat de Belles Arts. Lot 3: edifici IL3

VEC: L'adjudicació i el valor econòmic depèn dels preus de venda i els cànons proposats per les licitadores.

Període d'execució: Lot 1: 10 anys, prorrogable per dos anys més. Lot 2: 4 anys, prorrogable per dos anys més. Lot 3: 8 anys, prorrogable per dos anys més.

Desglossament del pressupost: No procedeix en no suposar cap despesa per a la UB.

Nombre de licitadores: No es troben les empreses licitadores.

Valor econòmic de l'adjudicació: L'adjudicació i el valor econòmic depèn dels preus de venda i els cànons proposats per les licitadores.

Adjudicatària: Lot 1: Universal La Poma, SLU. Lot 2: Universitas Colectividades SLU. Lot 3: Legorian, SL.

5.6.3. Anàlisi del contracte:

Solvència econòmica: Certificació d'una entitat bancària que acrediti la correcta operativitat financera i sense incidències del licitador.

Solvència tècnica: acreditació de la prestació d'un mínim de 3 serveis iguals o similars als de l'objecte del present contracte realitzats en els darrers 3 anys, indicant per cadascun d'ells l'objecte, l'import, la durada i la destinació pública o privada.

Garanties: No s'estableix garantia provisional. La garantia definitiva està vinculada al 5% del cànon fix adjudicat, d'acord amb l'art. 100 de la TRLCSP.

Subcontractació: No es permet la subcontractació.

Criteris d'adjudicació: Aplicables a tots els lots, només valorant vènding en el Lot 3. Criteris de judici de valor (49 p): Mitjans humans (5 punts); mitjans materials (12 punts); condicions mediambientals (5p); proposta de servei i qüestions organitzatives (14p); millores genèriques valorables econòmicament (8p); qüestions nutricionals i dietètica (5p). Criteris automàtics (51p): Cànon fix anual (15p); cànon variable (10p); preus dels menús (10p), inversions a realitzar (16p).

Condicions especials i obligacions essencials d'execució: Complir les disposicions vigents en matèria laboral, de Seguretat Social i de seguretat i salut en el treball. Aplicar mesures destinades a promoure la igualtat entre homes i dones. Complir les ordres i les instruccions de la UB. Facilitar tota la informació a la UB pel que fa al servei. Emprar el català en les seves relacions amb l'Administració. Fer-se càrrec de les següents despeses: les derivades de les publicacions, les derivades d'autoritzacions, llicències documents, dels residus, dels pagaments de taxes o preus públics, de complir la llei de protecció de dades. Disposar de les assegurances que li siguin obligatòries per al desenvolupament de l'activitat. Disposar d'un sistema TPV. Obligació de subrogar-se com ocupador en relació amb el personal de l'actual prestatari del servei.

Altres consideracions ASG rellevants: En relació als menús a oferir, tots els menús sempre disposaran d'una opció vegetariana o de règim. Els menús han de correspondre a una dieta sana i equilibrada. Els menús hauran d'incloure productes ecològics (fruita, cereals i llegums), productes elaborats per cooperatives d'inserció socio-laboral (lactis), productes sostenibles, de temporada i de proximitat (verdures, llegums), productes responsables (cafè), productes integrals o semi integrals (sucre morè, pa integral, cereals integrals, pasta i arròs integral). L'adjudicatària haurà de tenir menús per celíacs (amb antelació). Com obligacions: es valorarà l'ofertament de cafè de comerç just (Fairtrade o equivalent), emprar vaixel·la, cristalleria i coberts reutilitzables o en cas d'un sol ús de material compostable o biodegradable.; reduir la generació de residus (vidre retornable, SDDR...). Obligació de mínim separar: matèria orgànica, paper cartró, envasos lleugers, vidre, olis vegetals...) S'haurà de presentar anualment un informe ambiental (quantitats de cafè i sucre de comerç just, quantitat de residus...) Seguir els procediments de gestió i les recomanacions que s'estableixen els òrgans de la Universitat amb competència en matèria ambiental, vetllar perquè els usuaris compleixin el sistema de recollida de residus.

Estar al corrent de les obligacions fiscals i amb la seguretat social. Subrogar al personal de l'actual prestatari adscrit al servei de la concessió. No dur a terme contractació de

personal via empreses de treball temporal. Promoure la igualtat entre homes i dones. Presentar mensualment els TC1 i TC2 dels treballadors.

5.6.4. Anàlisi del procés de contractació:

Es tracta d'un contracte de tramitació ordinària i procediment obert no subjecte a regulació harmonitzada de diversos anys de durada, des dels 4 anys als 10, segons el lot licitat. Tots compten amb una pròrroga de dos anys.

L'anunci de licitació es va publicar l'15 de maig de 2015, per a la concessió de l'ús de l'espai de domini públic per a l'explotació dels serveis de bar-cafeteria i bar-restaurant del Campus de Bellvitge, Facultat de Belles Arts i de l'edifici IL3.

El 31 d'agost del 2015 es va formalitzar el contracte amb les tres empreses adjudicatàries: Universal La Poma, SLU (Lot 1), Universitas Colectividades, SLU (Lot 2), Legorian, SL (Lot 3).

5.6.5. Sessió de treball

Durant l'estudi s'ha realitzat un contrast tècnic amb les persones responsables de l'expedient amb el doble objectiu d'identificar consideracions internes que hagin incidit en l'elaboració dels plecs i recopilar informació sobre els sistemes de seguiment de l'execució. De la sessió realitzada amb la UB s'extreuen els següents aprenentatges:

- El marc actual de la LCSP promou la incorporació de criteris d'ASG. En el cas d'estudi, s'incorporen criteris d'ASG, encara de ser de normativa anterior. Un marc legal no és suficient, sinó que també cal voluntat política per la incorporació de criteris.
- Hi ha canvis en les actituds i comportament de la comunitat universitària que afecten als hàbits alimentaris i en conseqüència al model de gestió tradicional de servei de menjador universitari.
- No hi ha capacitat per assumir el seguiment dels contractes dins de les unitats promotores. Cal pensar en alternatives per realitzar el seguiment del compliment de les clàusules implicant a les adjudicatàries en la gestió de la informació.
- La cerca del millor servei possible és contrària en alguns casos per garantir l'equilibri econòmic per al concessionari. Aquest fet, provoca, reticències entre les empreses operadores dels serveis de restauració.

5.6.6. Valoració global:

A continuació i a mode de resum, s'observen els punts forts i els aspectes o propostes de cara a continuar treballant amb criteris de compra responsable. Per a realitzar aquesta valoració es tenen en compte els impactes materials del servei que queden desenvolupats en l'anàlisi de materialitat.

Punts forts	Aspectes a treballar
<ul style="list-style-type: none">• Divisió en lots segons campus universitari.	<ul style="list-style-type: none">• Els criteris automàtics, basats en cànon i aspectes econòmics, són 51 punts respecte als criteris de judici

Punts forts	Aspectes a treballar
<ul style="list-style-type: none">● Llarga trajectòria de la UB en responsabilitat social que queda reflectida en els plecs.● L'incompliment de les obligacions mediambientals són considerades faltes lleus.● L'incompliment de qüestions de personal queden penalitzades com falta greu.● No hi ha garantia provisional. Solvència tècnica i financera reduïda i/o d'acord amb mínims legals de la TRLCSP .● Requeriment d'informe anual relatiu al seguiment de les clàusules ambientals.● En cas d'empat, el licitador amb més puntuació en els criteris avaluables mitjançant judici de valor serà l'adjudicatària.	<p>de valor (49p). Dins dels criteris subjectius s'inclouen també aspectes valoritzables econòmicament.</p> <ul style="list-style-type: none">● Dins els criteris de valoració subjectiva, el pes de les condicions mediambientals és molt petit (5p).● Nul·la referència a la inclusió en el servei de persones en risc d'exclusió social o atenció a la diversitat funcional

5.6.7. Anàlisi de materialitat

Partint de l'anàlisi dels impactes potencials dels serveis de menjadors universitaris i analitzant en concret el contracte de la UB, a continuació detallem les consideracions del contracte i els possibles criteris.

Matèries fonamentals	Consideracions del contracte i possibles criteris
Governança	<p>En el contracte analitzat de la UB no requereix garanties provisionals, sí la definitiva. Aquesta s'estipula com el 5% del cànon fixat adjudicat, d'acord amb l'art. 95.1 del TRLCSP.</p> <p>La solvència econòmica i financera és una certificació d'alguna entitat bancària que acrediti la correcta operativitat financera i sense incidències del licitador.</p> <p>A nivell tècnic o professional han de quedar certificats com a mínim 3 serveis iguals o similars als de l'objecte del present contracte realitzats en els darrers 3 anys, indicant objecte, import, durada i destinació pública o privada.</p> <p>El contracte es divideix en lots segons el Campus, poder dividir el contracte facilita la diversificació d'empreses que poden participar en el procés de licitació.</p> <p>Tenint en comptes aquestes consideracions, l'expedient facilita l'accés a grans empreses del sector amb experiència demostrada i la concurrència entre elles, tot deixant marge a empreses de menor mida que en altres licitacions del sector. No obstant, només es va presentar una empresa per cada lot.</p>
Drets Humans	<p>El contracte no contempla de manera específica aspectes relacionats amb aquesta matèria fonamental.</p> <p>En els plecs analitzats queda reflectit com l'empresa contractista haurà de promoure la igualtat entre homes i dones.</p>

Matèries fonamentals	Consideracions del contracte i possibles criteris
<p>Pràctiques laborals</p>	<p>El contracte objecte d'estudi contempla escasses clàusules que responguin als impactes associats a les pràctiques laborals del sector dels serveis de restauració.</p> <p>El contracte contempla la subrogació del personal, el que dona menys marge de maniobra per la inclusió de clàusules. No obstant, es podrien incloure mesures de conciliació familiar, de no minoració del salari durant el període d'execució o aspectes vinculats a la formació del personal.</p> <p>En el cas de trobar-se amb la necessitat de contractació de personal, aquesta no es podrà fer via ETT.</p> <p>La concessionària haurà de presentar mensualment el TC1 i TC2 dels treballadors.</p>
<p>Medi ambient</p>	<p>En els criteris avaluable mitjançant judici de valor els plecs es valoren amb un màxim de 5 p criteris ambientals com els següents: implantació d'un sistema SDDR, un sistema de recuperació d'envasos d'un sol ús, implantació d'un sistema de logística inversa. També que el licitador compti amb un sistema EMAS, ISO 14001. La inclusió de productes amb certificació ecològica, oferir menú d'agricultura ecològica, sucre de comerç just (Fairtrade o similar).</p> <p>Més enllà de la recollida selectiva, es promou la reducció de la producció de residus durant l'execució del contracte productes d'un sol ús biodegradables, ús de vidre retornable, recollida selectiva en 5 fraccions. No es fa referència a la reducció del malbaratament alimentari.</p> <p>En relació als vectors llum i aigua, o l'ús de productes de neteja no es fa referència a cap indicació per part del licitador d'orientacions per a la reducció dels consums o ús de productes respectuosos amb el medi ambient.</p> <p>Com a aspecte a millorar es podria incloure alguna clàusula en relació a la reducció del malbaratament alimentari que es sol produir en els menjadors. Així com, que en els criteris de judici de valor es poguessin concretar i relacionar les mesures amb la seva puntuació.</p>

Matèries fonamentals	Consideracions del contracte i possibles criteris
<p>Pràctiques justes d'operació</p>	<p>El contracte objecte d'estudi no permet la subcontractació. Igualment, el contracte també preveu com a especificació tècnica la necessitat de uniformitat del personal. Sense concretar de si aquests tèxtils són potencialment produïts en països on hi hagi un alt grau de vulnerabilitat dels drets bàsics de les persones treballadores.</p> <p>El cafè i el sucre han de ser certificats (Fairtrade o similar) i durant el contracte se'n fa un seguiment del consum d'aquests productes per la comunitat universitària, assegurant que s'han respectat els drets bàsics del treball a tota la cadena de subministrament.</p> <p>No hi ha més concrecions en el plec, però com a punt de millora seria interessant valorar les condicions ambientals i socials a totes les organitzacions implicades en la cadena de proveïment i el cicle de vida del productes servits, ja que són d'especial rellevància en el sector de l'alimentació. Com s'ha realitzat amb la obligatorietat de certificació del cafè de comerç just (Fair Trade o equivalent) amb altres productes subministrats en el servei.</p> <p>Complementant les consideracions actuals del contracte, es podria afegir una condició de solvència relacionada amb la prohibició de mantenir relacions il·legals amb paradisos fiscals juntament amb els mecanismes de seguiment corresponents</p>
<p>Aspectes de consumidors/es</p>	<p>Durant la revisió de l'expedient no s'ha trobat un desenvolupament ampli sobre aquesta matèria.</p> <p>Per una banda sí que s'observa un respecte en relació a la diversitat de persones i preferències a l'hora de menjar de la comunitat universitària. Així, la concessionària haurà de garantir que hi ha menú per opcions vegetarianes o de dieta. I també per celíacs, sota prèvia demanda.</p> <p>Per una altra banda, i en relació amb la satisfacció del servei, l'adjudicatària haurà d'enviar un informe anual (facturació mensual, incidència, avaluació qualitativa del servei, personal adscrit a la concessió). A més, haurà de posar a disposició dels usuaris un llibre de reclamacions. Les consideracions en relació al desenvolupament saludable de la comunitat</p>

Matèries fonamentals	Consideracions del contracte i possibles criteris
	<p>universitària són correctes, però es podria complementar aquesta amb un pla de comunicació per les usuàries per fer-les partícips dels criteris de la Universitat.</p> <p>No obstant, la UB realitza una enquesta anual a tots els estudiants "Enquesta de serveis, activitats i instal·lacions de la UB", que inclou comentaris oberts (no preguntes tancades) sobre els serveis externs, entre els quals es troba la restauració com a servei extern adreçat a la comunitat universitària.</p>
<p>Participació activa i desenvolupament de la comunitat</p>	<p>El contracte té molt limitats els aspectes vinculats al desenvolupament de la comunitat. Hi ha atenció específica per aquelles persones celiaques que poden optar per un menú especial sempre i quan avisin en temps. No hi ha esment sobre l'adaptació del servei per persones amb disminució física.</p> <p>En relació als menús que s'han d'oferir, els plecs especifiquen que els menús han d'incloure productes elaborats per cooperatives d'inserció sòcio-laboral, i també productes de proximitat. Aquestes dues referències no queden ben reflectides ni com criteris d'adjudicació ni condicions especials d'execució. Es desconeix si les adjudicatària finals han inclòs aquests aspectes en el menú.</p>

5.7. Anàlisi de plecs similars

Els plecs identificats tenen tots ens comú que com objecte de contracte és el servei de restauració de menjadors universitaris, tant per servei de cafeteria com de menjador. En total s'han identificat 16 expedients recents del sector. Tres dels quals es presenten en detall a continuació. La resta d'expedients consultats es poden trobar en document adjunt amb les referències corresponents.

La identificació de bones pràctiques ha tingut com a criteris de cerca que les unitats de contractació fossin universitats i que estiguessin sota l'empara del marc normatiu de la LCSP. La llarga durada dels mateixos i aquestes condicions predefinides ens han limitat significativament la mostra en la qual fer la cerca. En total s'han identificat 16 expedients de serveis de restauració i cadascun d'ells s'ha escollit per alguna característica que l'ha diferenciat de la resta de contractes: ús de la reserva, planificació dels impactes ambientals, socials i ètics del contracte o diversitat en els criteris d'adjudicació.

Aquesta selecció no implicada que siguin a nivell global referents únics per replicar experiències., essent els contractes analitzats com a referència de pràctiques similars els següents:

- Subministrament de menjars per l'escola infantil de la Universitat de Cantàbria, mitjançant l'ocupació de persones amb discapacitat o amb risc d'exclusió social i laboral, treballadores de centres especials d'iniciativa social o empreses d'inserció, reservant la participació a aquesta licitació.
- Gestió del servei de menjador-cafeteria a l'edifici anomenat "El Pabellón" del Campus d'Alava de la Universitat del País Basc. .
- Contracte mixt de concessió de serveis i serveis de cafeteria i cafeteria i menjador a el Club Social II de la Universitat d'Alacant.

Universitat de Cantabria

Expedient: [2019/ABSSERO31 \(LCSP/Obert-Reserva social/No harmonitzat\)](#)

CPV: 55524000

Objecte del contracte: Subministrament de menjars per l'escola infantil de la Universitat de Cantàbria, mitjançant l'ocupació de persones amb discapacitat o amb risc d'exclusió social i laboral, treballadores de centres especials d'iniciativa social o empreses d'inserció, reservant la participació a aquesta licitació.

Prestacions incloses: Composició del menú i preparació dels aliments en les seves instal·lacions. Trasllet dels menús fins a l'escola d'infantil, distribució i entrega diària, aportació del personal necessari per la prestació del servei, aportació dels estris necessaris (estovalles, tovallons i altres mitjans necessaris per la prestació del servei.

Divisió en lots: No

VEC: 60.900 (IVA exclòs)

Període d'execució: 2 anys (fins a una pròrroga d'1 any)

Desglossament del pressupost: Sí

Nombre de licitadores: 1

Valor econòmic de l'adjudicació: 60.900 (IVA exclòs)

Adjudicatària: ASOCIACION AMPROS

Solvència econòmica: Volum anual de negocis del licitador, que referit a l'any de major volum de negoci dels tres últims anys, haurà de ser mínim una vegada i mitja el valor estimat del contracte, quan la seva duració sigui superior d'un any.

Solvència tècnica: Relació dels principals serveis efectuats en els tres últims anys, d'igual o similar naturalesa que els de l'objecte del contracte, l'import acumulat del qual en l'any de major execució sigui igual o superior al 70% de l'annualitat mitjana del contracte. Si l'objecte contractual requereix aptituds específiques en matèria social, de prestació de serveis de proximitat o altres anàlogues, en tot cas s'exigirà com requisit de solvència tècnica o professional la concreta experiència, coneixements i mitjans en les matèries referides, el que s'haurà d'acreditar pels mitjans establerts anteriorment.

Garanties: Exempt de garantia per la DA 4a de la LCSP

Subcontractació: Obligació de presentar en l'oferta la part del contracte que es tingui prevista subcontractar.

Criteris d'adjudicació: Criteris automàtics: Oferta econòmica per preu unitari del menú (15p), Característiques de sostenibilitat, protecció del medi ambient i qualitat dels components del menú (75p): utilització de llegum 100% ecològica, arròs semi integral ecològic i l'ús en el menú setmanal de 5 varietats de verdura ecològica (13p); per la utilització exclusivament en tots els plats d'oli d'oliva verge (13p); per la utilització de la totalitat de productes làctics amb certificació ecològica: llet, formatge fresc i iogurt (13p); per la utilització de carn de vedella amb segell IGP 100% i certificat ecològic i la utilització del 100% de carn magre de porc ecològic (13p); per la utilització exclusiva de peix blanc fresc (lluç...) i peix blau de mida petita, ric en Omega 3 (sorell, bonítol) (13p); per la utilització en les guarnicions del 100% de verdura fresca (5p); per la no utilització de productes enllaunats (5p).

Condicions especials i obligacions essencials d'execució L'empresa adjudicatària haurà d'adoptar les mesures oportunes per evitar que de l'execució del contracte puguin derivar-se perjudici als treballadors, al personal de la Universitat o la ciutadania en general. Tota la documentació, publicitat, imatges o materials que hagin d'aportar els licitadors o que siguin necessàries per a l'execució del contracte, haurà d'evitar qualsevol imatge o text discriminatori per raó de sexe, raça o religió.

Universitat del País Basc

Expedient: [85/19 PA \(LCSP/Obert/No harmonitzat\)](#)

CPV: 55330000

Objecte del contracte: Gestió del Servei de menjador cafeteria a l'edifici anomenat "El Pabellón" del Campus d'Àlaba.

Prestacions incloses: El servei de menjador es prestarà incloent: menú del dia (primer plat, segon plat, pa, beguda i postres), mig menú (primer o segon del menú del dia, pa, beguda i postres), menú executiu sota reserva (menú servit a taula que constarà de primer plat, segon plat, pa, beguda i postres), menú de pica-pica o d'esdeveniment

especials sota reserva i amb la possibilitat de recollida en el mateix menjador o d'entrega en el lloc requerit. El servei de cafeteria inclourà: esmorzar o berenar, begudes, pinxos i racions, plats combinats i similars.

Divisió en lots: No

VEC: 2.804.318,18 € IVA exclòs

Període d'execució: 7 anys (fins a tres pròrrogues d'1 any)

Desglossament del pressupost: No

Nombre de licitadores: 2

Valor econòmic de l'adjudicació: El valor de l'adjudicació depèn del preu del menú i del mig menú, així com dels menús executiu i pica-pica, els entrepans i sandvitxos, plats combinats, begudes calentes i fredes (70p), així com de les inversions (20p), el cànon (5p) i els abonaments de fidelització (5p).

Adjudicatària: TAMAR LAS ARENAS, S.A.

Solvència econòmica: Volum anual de negocis i patrimoni net igual o superior al pressupost anual de licitació (280.431,80 €)

Solvència tècnica: Relació dels principals serveis efectuats en els tres últims anys d'igual o similar naturalesa que els del contracte, el valor acumulats dels quals sigui igual o superior al 70% de l'annualitat mitja del contracte. (196.302,26 €).

Garanties: Definitiva de 2.000,00 € i no permet la retenció del preu.

Subcontractació: Es permet la subcontractació amb limitacions als treballs auxiliars. S'exclou, la cuina, el servei de taula i barra, encarregat/da i fregador/a).

Criteris d'adjudicació: Criteris automàtics: Preus oferts(70p), el preu màxim establert pels preus de menú complet i mig menú, la mitjana de preus de menús executius i pica-pica, mitjana de preus d'entrepans i sandvitxos, mitjana de plats combinats, mitjana de begudes calentes i fredes. Inversions acordades a les necessitats respectes les infraestructures existents (20p), cànon ofert (5p), fidelització dels clients mitjançant bons (5p).

Condicions especials i obligacions essencials d'execució: De tipus social o relatives a l'ocupació (recollides a la clàusula 28.2 de condicions generals en el compliment del disposat a l'art 7 de la Llei 3/2016, de 7 d'abril, per la inclusió de determinades clàusules socials en la contractació pública. De tipus ambiental: la contractista gestionarà els residus generats durant l'execució del contracte i garantirà la seva correcta gestió, la contractista realitzarà la recollida selectiva i dipositarà els residus ens respectius contenidors, segregará els residus generats dipositant en els contenidors urbans si són assimilables o a través d'un gestor en el que cas que no fossin. De tipus lingüístic, les establertes en la clàusula 28.1

Altres consideracions ASG rellevants: Segons el PPT, es recomana donar prioritat a productes de proximitat i ecològics, hi haurà com a mínim una opció vegetariana, El pa s'oferirà sense embolcall, s'oferirà aigua d'aixeta sense cost, els envasos dels menús per emportar seran fets de producte reciclat, Més enllà de les incorporacions de clàusules

ASG el que destaca del plec és l'aplicació d'un quadre de seguiment de la incorporació dels aspectes socials, ambientals i relatius a altres polítiques públiques incorporades en el procediment i en el contracte. Atenent tant a l'objecte del contracte, els requisits de solvència, a les especificacions tècniques, els criteris d'adjudicació i les condicions especials d'execució.

Universitat d'Alacant

Expedient: [CS/01/2019 \(LCSP/Obert/No harmonitzat\)](#)

CPV: 55500000-5

Objecte del contracte: Contracte mixt de concessió de serveis i serveis de cafeteria i menjador en el Club Social II de la Universitat d'Alacant.

Prestacions incloses: Règim de menjador a la carta, menús, esmorzar. Barra d'expedició de cafès, begudes i entrepans preparats.

Divisió en lots: No

VEC: 1.428.846,05€

Període d'execució: 4 anys (fins a una pròrroga d'1 any)

Desglossament del pressupost: Sí (Annex 2)

Nombre de licitadores: 1

Valor econòmic de l'adjudicació: 45.454,55 €

Adjudicatària: CLECE, S.A.

Solvència econòmica: Volum anual de negocis, en referència a l'any de més volum de negoci dels tres últims, l'import del qual haurà de ser 1'5 el valor anual mitjà del contracte (459.271,95€).

Solvència tècnica: Realització dels principals serveis o treballs realitzats en els tres últims anys del mateix tipus o naturalesa al que corresponen a l'objecte del contracte, avalats per certificats de bona execució (214.326,90€).

Garanties: Definitiva del 5% del cànon dels anys oferts per l'adjudicatari. No permet la retenció del preu.

Subcontractació: Es permet la subcontractació amb les limitacions i condicions indicats en el Conveni Col·lectiu sectorial d'aplicació. Conveni Col·lectiu Provincial d'indústries d'Hosteleria.

Criteris d'adjudicació: Criteris automàtics: Oferta econòmica cànon (25p). Inversió en el local (15p). Bons de menjar (10p). Criteris d'adjudicació mitjançant judici de valor(50p): Pla d'explotació de cafeteria i restauració (40p): projecte descriptiu dels canvis o reformes i inversió que es facin en el local sense la figuració dels imports (20p), memòria amb el model d'explotació global de cafeteria i restaurant que es pugui desenvolupar d'acord amb les necessitats que s'estableixin en els plecs (10p), coherència en la distribució i recorreguts dels espais del local relacionats amb el tipus d'usuari (10p). Oferta gastronòmica i productes ecològics (15p): relació de les propostes incloent cicles de menú i composició, menús saludables, menús aptes per vegetarians, diabetis o

celiaquia (6p), ofertes d'esmorzars, vins espanyols i varietat per jornades, congressos i actes institucionals (6p), presentació de propostes d'aliments procedents de l'agricultura ecològica, comerç just i de proximitat (3p). Proposta de gestió i organització: traçabilitat dels productes, sistemes de mesura, manteniment preventiu de les instal·lacions, neteja diària, control de plagues (6p), pla de gestió mediambiental (4p). Pla Social (5p) aplicació en l'execució del contracte de principis de responsabilitat social empresarial i de compra pública ètica (5p).

Condicions especials i obligacions essencials d'execució: De tipus ambiental: les bosses d'escombraries fetes servir en la recollida selectiva hauran de ser biodegradables amb un mínim del 15% de material reciclat, sense tintes, colorants o pigments que continguin més de 100 ppm de materials com plom, cadmi, mercuri o crom hexà valent.

Altres consideracions ASG rellevants: Segons els plecs , s'afavorirà la integració de persones amb discapacitat en la plantilla de personal que donarà servei a la Universitat d'Alacant, i aquesta rebrà formació en aspectes bàsics de Responsabilitat Social i Restauració Sostenible. Els productes de neteja del local i de la terrassa seran biodegradables, no tòxics, no cancerígens, no mutagènics i no han de fer malbé la capa d'ozó i envasats en materials reciclables. Els envasos utilitzats en el servei hauran de ser elaborats a partir de recursos renovables com la pasta de blat de moro, paper reciclat o degudament classificats com BIO. Ús responsable dels aparells de climatització. Consum d'aigua d'aixeta sense cost. Evitar ús d'aigua i refrescos en plàstic. Valoració de productes de comerç just, proximitat i d'agricultura ecològica. Participació de l'adjudicatària en campanyes de la universitat en matèria d'alimentació saludable, supressió del plàstic, gestió responsable i restauració sostenible. Col·laborar en el [plan de responsabilidad social de la UA](#).

Altres contractes similars

Pel que fa a altres contractes amb consideracions d'interès identificats, cal anomenar el cas de [la Universitat Autònoma de Madrid](#) que destaca per les condicions especials d'execució en matèria d'igualtat i accessibilitat universal i respecte a la diversitat funcional. A més com criteri d'adjudicació es puntua el pla de formació, la durabilitat dels materials així com la utilització de proveïdors de proximitat i de productes ecològics.

En el cas de la [Universitat Politècnica de Madrid](#), encara que el preu i el cànon tinguin un pes de 75 p, cal destacar la concreció d'aspectes socials i ambientals en els criteris d'adjudicació amb judici de valor (25p): augment de la varietat de menús o menús per esdeveniments especials (5p), posar a disposició del centre de mitjans que incorporin estalvi i ús eficient de l'energia durant l'execució del contracte i el correcte reciclatge dels residus orgànics, envasos, vidre i paper durant l'execució del mateix (5p), introducció d'aliments de proximitat, de temporada i producció ecològica i agroecològica amb el compromís formal d'inclusió d'un menú verd. Aquest menú contindrà percentatges progressius creixents i periòdicament revisables d'aliments d'origen local, temporada i ecològics (5p), Diversitat i característiques de l'oferta de productes de comerç just, així com la incorporació de persones amb discapacitat o víctimes de la violència de gènere (5p), compromís per part de l'adjudicatària d'evitar l'ús de gots, plats, tasses, coberts, embolcalls, envasos i altres útils d'un sol ús (fins 5p).

6. CADENA DE PROVEÏMENT

6.1. Identificació dels productes alimentaris i apunts metodològics

La identificació dels productes alimentaris a analitzar es basa inicialment en la seva presència massiva en el consum general, de la que es pot extrapolar una presència habitual en els menús de les universitats barcelonines.

En aquest sentit hem partit de la base de que el plàtan és la fruita més consumida a Europa, juntament amb els cítrics, que la tonyina és un dels peixos més consumits al món i el primer, indiscutiblement, en el consum de conserves i, finalment, que el sucre és un producte de consum massiu tant a nivell individual com sobre tot a través de la seva incorporació en molts aliments processats.

Adicionalment, atenent a investigacions pròpies i d'altres entitats, hem partit de la hipòtesis de que la indústria d'aquests productes, al menys en la seva fase de producció, registra casos de violacions de drets humans i ambientals. És el cas del plàtan on, en un estudi recent de Setem, hem observat com el cas concret de la Blanca (Guatemala)¹, és extrapolable a moltes regions bananeres de Centre-Amèrica. Altres estudis d'anys enrere de Greenpeace² assenyalen situacions de vulneració de drets similars específicament en la pesca de la tonyina, i en quant al sucre, Carro de Combate en parla àmpliament en la seva publicació "Amarga Dulzura"³.

Però més enllà d'aquests primers indicis, l'anàlisi dut a terme ha volgut incidir, no només en la fase de producció, sinó en tota la cadena de subministrament, lligant-ho amb una fotografia general de les condicions econòmiques de mercat que generen, en tots els casos, la base per a què aquestes vulneracions de drets s'acabin convertint en un mal endèmic i inherent al propi procés industrial i de subministrament tal i com està plantejat actualment en les tres indústries. En aquest sentit, el fet que siguin tres productes "commodity" o sigui, que bàsicament es diferencien en el mercat per una qüestió de preu, cimenten una base per a l'especulació del mercat i, consegüentment, per a la vulnerabilitat de les persones situades en les etapes més inicials del cicle de vida: les petites productores i les treballadores del cultiu i la indústria transformadora.

Un altre dels elements que hem tingut en compte a l'hora de seleccionar els productes ha estat l'existència d'alternatives de consum i la presència de segells de certificació de comerç just o responsable. En aquest sentit, si bé l'objecte d'aquesta recerca no és analitzar i contrastar els estàndards de certificació de producte, sí que hem considerat adient tenir-los en compte i discernir quins corresponen amb més claredat als criteris de Comerç Just.

Per a cada producte s'ha elaborat una taula de materialitat on s'ha analitzat el risc associat al consum de producte des d'un punt de vista del país majoritari de producció i exportació del mateix. L'elecció de cada país (o zones geogràfiques més àmplies, en algun cas) s'ha fet en base a l'anàlisi del mercat de cada producte, tenint en compte la seva representativitat com a principal exportador del mateix a nivell mundial i, més específicament a l'Estat Espanyol. Aquesta dada s'ha creuat amb el volum d'importació del producte a Barcelona o, en el seu defecte a Catalunya, a l'Estat Espanyol o a Europa, al no disposar de dades directes de consum vinculades a les universitats públiques.

Finalment, pel que fa a la metodologia d'anàlisi, per una qüestió de coherència amb l'apartat contractual, s'ha aplicat el marc conceptual de la norma ISO 2600, fent servir els seus temes i matèries fonamentals com a marc referencial. En aquest sentit, l'amplitud temàtica de les seves categories ens ha permès incorporar-hi indicadors d'altres bases de dades i estàndards certificables⁴ per tal d'aconseguir uns paràmetres adients a l'anàlisi de riscos associats al consum en cadascun dels productes analitzats.

El resultat de l'anàlisi per a cada matèria fonamental es presenta en termes quantitius o qualitius depenent del criteri escollit i identificat segons el risc inherent al propi procés de producció/extracció o l'associat a la zona geogràfica d'origen, així com al tipus d'informació disponible. Pel que fa referència als Termes de Referència, la dificultat per a trobar una homogeneïtat en els valors comparatius ens ha obligat a comptar amb indicadors i fonts de documentació amb diversitat de criteris geogràfics: d'una banda hi ha aspectes que s'han valorat comparant el principal país productor amb els principals competidors en l'exportació del producte alimentari i d'altres que s'han analitzat en comparativa amb els països europeus que també el produeixen. No obstant, hi ha alguns termes que s'han agut de comparar amb dades globals internacionals provinents dels organismes referents en cada matèria fonamental (Laboral: OIT/ILO, Mercat: FAO, etc.).

Els resultats de l'anàlisi es presenten en una primera columna, on s'incorporen indicadors quantitius i termes de referència, i una segona columna a la dreta, recull un anàlisi més qualitatiu i interpretatiu de cada categoria.

Menció a part mereix el cas específic de la tonyina en llauna que té dues fases diferenciades de producció: la de pesca i la de transformació (producció de lloms i enllaunament). En aquest cas hem elaborat dues taules d'anàlisi de riscos: una primera més qualitativa descrivint els riscos generals de la pesca en la principal zona de captures mundial (l'Oceà Pacífic) i una segona replicant el model quantitatiu i qualitatiu descrit en el paràgraf anterior, per al procés de transformació.

Pel que fa a les limitacions de l'exercici d'anàlisi de riscos realitzat, aquestes inclouen en primer lloc la no disposició de dades de consum real dels productes analitzats en els contractes seleccionats. Aquesta limitació seria relativament fàcil de superar, en funció de la informació disponible per part de les empreses adjudicatàries. En no haver pogut realitzar cap sessió de treball amb aquestes, no podem valorar el grau d'accessibilitat d'aquesta informació i per tant les possibilitats de resoldre aquesta limitació. D'altra banda, la tria i selecció d'indicadors no respon a un anàlisi exhaustiu de tots els riscos existents, ja que una tasca com aquesta queda fora de l'abast d'aquest estudi. L'objectiu per tant dels indicadors presentats és el d'explicitar que existeixen variables que mesuren i quantifiquen el risc d'exposició a la vulneració de drets en cada matèria fonamental, per la qual cosa seria possible contemplar aquestes variables en els sistemes de presa de decisió vinculats (és a dir els plecs i sistemes de seguiment vinculats als contractes). Finalment, els diferents graus de maduresa dels mercats de cada producte treballat i les seves característiques influeixen de forma directa en l'existència de dades quantitatives vinculades als impactes ambientals, socials i de bon govern de cada procés productiu. Aquesta limitació hauria de quedar resolta en els propers anys, tenint en compte la rellevància i notorietat de la necessitat de gestionar aquests impactes per part de les consumidores directes i indirectes dels productes analitzats.

6.2. El plàtan

6.2.1. Context general i consum

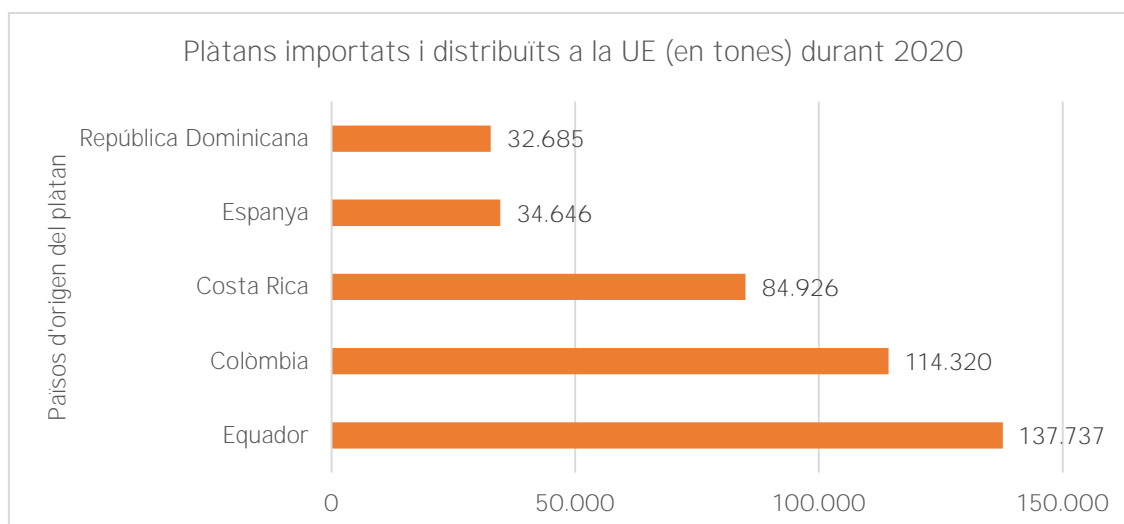
El plàtan⁵ és un fruit tropical d'origen asiàtic que creix òptimament en condicions de temperatura càlida (entre 20 i 30 graus), amb una terra rica en nutrients i, de forma especial, amb la presència d'abundant aigua dolça.

Segons dades de la FAO⁶, és la fruita més popular i consumida a Estats Units i a Europa. El seu consum anual supera el consum combinat de pomes i taronges en aquestes regions si bé, a escala mundial, se situa en segon lloc per darrere dels cítrics. Es calcula que el consum per càpita mundial ronda els 15 quilograms per any, una xifra que representa al voltant de 120 plàtans per persona. Al conjunt de l'Estat Espanyol, el plàtan és la segona fruita més consumida (12,31kg per habitant i any⁷) per darrera de la taronja (16,25kg per habitant) i la poma (9,51kg per habitant) i la primera en volum de tones importades de l'estranger (258.836 tones, per 184.326 tones de la taronja⁸). És una de les fruites més habituals, no només en les cistelles de compra familiars al supermercat o a la botiga de queviures, sinó també en els menús oferts per les empreses de restauració que proveeixen les institucions públiques, entre elles les universitats.

En aquest marc, mentre els principals productors d'aquesta fruita a nivell mundial (la Índia i la Xina fonamentalment), destinen la gran major part de la seva producció al consum nacional, els països de l'anomenat "Nord Global" (els europeus i els dels Estats Units principalment) tenen una producció molt baixa en relació amb el seu consum, veient-se obligats a importar la gran majoria dels plàtans que consumeixen.

D'aquesta manera, l'Amèrica Llatina, s'ha convertit en la principal subministradora de plàtans dels països occidentals i cada cop més dels propis gegants asiàtics, que comencen a no tenir-ne prou amb la producció interna. Es tracta, doncs de la primera regió exportadora del món (principalment els estats del nord de Sud-Amèrica -Equador, Colòmbia- i de Centre-Amèrica -Costa Rica, Guatemala i Hondures-), amb gairebé 15 milions de tones el 2019 i un 78% del volum total d'exportacions que, segons la FAO seguiran en augment fins assolir el 80% l'any 2028⁹. Per estats, l'Equador ocupa un lloc preferent, amb gairebé el 40% del mercat del producte, seguit de Filipines i de Guatemala que són, al seu torn, el segon i tercer exportadors mundials d'aquesta fruita, seguits per Colòmbia i Costa Rica, en aquest ordre¹⁰.

Per la seva banda, la Unió Europea (la principal consumidora de plàtans al món en l'actualitat) també compta amb membres productors d'aquesta fruita com és el cas de l'Estat espanyol (el Plàtan de Canàries aglutina prop del 60% de la seva producció en territori europeu), el francès (procedent de les colònies de Martinica i Guadalupe) o el portuguès (Madeira principalment). Descomptant el petit marge per a l'exportació extracomunitària, la major part del plàtan produït a Europa es consumeix intracomunitàriament. Tot i així, l'agregat de la producció d'aquesta fruita de tots els països europeus no cobreix, ni de bon tros, el conjunt de la demanda del consumidor comunitari (un 9,6% del total l'any 2019¹¹), fent que la UE esdevingui el primer importador mundial net d'aquesta fruita, principalment procedent d'Amèrica Llatina, de la que rep un 73,6% del total dels plàtans.

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de la Comissió Europea, 2020.

A nivell de mercat global, el plàtan i la banana es consideren com una “commodity” alimentària, és a dir, un producte bàsic en el què la indústria pràcticament no pot innovar i que, per a diferenciar-se, les empreses competidores, no es poden basar en les qualitats o característiques del producte sinó en el seu preu. Heus aquí la base principal de la confrontació comercial entre els productors europeus de plàtan i els de la resta del món, especialment els llatinoamericans. Malgrat Europa aplica polítiques aranzelàries restrictives per a la protecció dels seus propis productors, la flexibilització de les seves normes amb els acords comercials dels darrers anys, han generat un augment considerable de la importació de plàtans llatinoamericans, ultrapassant fins i tot els mateixos criteris d'estabilització de mercat de la pròpia Comissió Europea¹² que limiten els volums importats. Això ha aixecat polseguera entre els productors de plàtan europeus. A tall d'exemple, la Asociación de Organizaciones de Productores de Plátanos de Canarias (ASPROCAN) ha acusat la Comissió Europea d'haver decidit no penalitzar l'Equador i altres països llatinoamericans després que les seves exportacions superessin el volum d'alarma del mecanisme d'estabilització de la UE, en plena crisi de preus del producte.

De fet, aquesta entrada massiva de plàtans llatinoamericans a Europa que va menjant mercat als productors dels estats membres, unida a l'augment de la demanda mundial de consum de plàtan que preveu la FAO¹³, no farà sinó, previsiblement, agreujar aquesta situació en els propers anys.

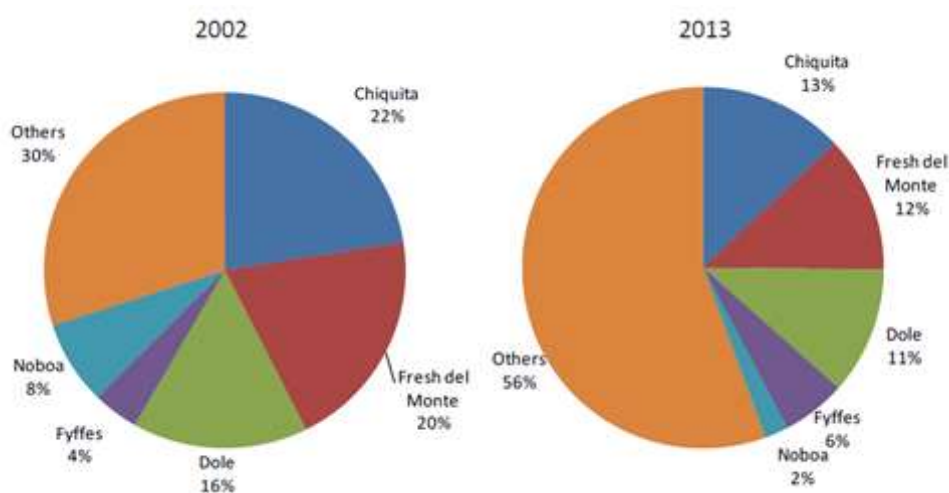
Els productors europeus de plàtans denuncien que, a més del preu, que segons ells s'aconsegueix sotmetent les treballadores i els treballadors a condicions d'explotació, la major part dels plàtans de l'Amèrica Llatina no respecten els estàndards de qualitat mediambiental, ni els relacionats amb el cultiu del producte ni amb el seu entorn ecosistèmic, tot i que moltes vegades gaudeixin de certificacions de producte com la de Rainforest Alliance¹⁴ que diuen el contrari, un punt que Setem Catalunya ha pogut constatar recentment sobre terreny¹⁵ a les comunitats costaneres de Guatemala i que altres estudis-denúncia¹⁶ han anat assenyalat durant els darrers anys a altres països llatinoamericans.

6.2.2. Cadena de subministrament implicada en el comerç del plàtan. Producció, exportació, maduració, distribució i consum.

La cadena de subministrament del plàtan ha anat incrementant la seva complexitat des dels anys 80 del segle passat i especialment des de l'inici del segle XXI. Així, segons un estudi sobre la composició empresarial del mercat del plàtan elaborat l'any 2014¹⁷, mentre a inicis de segle la major part del mercat estava controlat per poques empreses globals que gestionaven totes les etapes de la cadena (des de la producció fins a la venda al major, fet que permetia identificar amb major claredat les empreses participants en la cadena de subministrament via subcontractació), aquesta tendència s'ha anat revertint en favor d'una diversitat i complexitat d'actores cada cop major que ha enrevessat de forma notable les xarxes globals del mercat del plàtan.

De fet, les grans empreses multinacionals del plàtan com [Chiquita](#), [Fyffes](#), [Dole](#), [Del Monte](#) (totes d'origen nord-americà) tradicionalment han estat propietàries d'un gran nombre de plantacions a l'Amèrica Central i del Sud, en una forma de controlar la producció des de l'origen i controlar també, de retruc, els preus del mercat. En els darrers decennis, però, aquests grans "monstres" agroindustrials han anat desinvertint en aquesta fase de la cadena, substituint-la per majors compres a productors independents, en paral·lel a la multiplicació i especialització d'aquestes actores. De fet, segons la FAO, la desvinculació de la producció de les grans empreses ha estat causada en part per problemes econòmics i legals a nivell de les plantacions bananeres, però també i sobre tot, reflecteix un canvi de poder de mercat en favor d'una diversitat d'empreses competidores que afecta al llarg de la cadena de valor del plàtan.

En aquest sentit, les quatre majors empreses de producció i distribució bananera anomenades anteriorment, han passat de controlar un 70% del mercat l'any 2002 a controlar-ne només un 44% l'any 2013 i això malgrat els intents reiterats de guanyar marge de benefici a través de la millora tècnica i els canvis en el model logístic.

Il·lustració 1: Quota de mercat de les empreses exportadores de plàtan, per volum. Font: FAO, 2014.

El culpable d'aquest canvi de tendència ha estat en gran mesura, com dèiem anteriorment, una irrupció progressiva d'altres competidores, especialment les grans

cadena de distribució minorista europees. Les britàniques [Tesco](#), o [Sainsbury's](#), les alemanyes [Metro](#) o [Aldi](#), la belga [Delhaize](#) i en menor mesura altres com l'espanyola [Mercadona](#) (entre un llarg etcètera), que tradicionalment han controlat la major part del comerç al detall en els països consumidors europeus i les illes britàniques, han implantat una compra més ajustada i beneficiosa a majoristes de petita escala o directament als propis productors de plàtans i han millorat substancialment els canals i vies de distribució.

Arreplegades en grans grups de compra, aquestes grans cadenes de supermercats també han millorat els marges pel que fa a l'exportació i la distribució alimentària transoceànica: han prioritzat serveis directes de transport de contenidors via marítima des d'Amèrica del Sud (un 80% d'aquest transport amb destí Barcelona es produeix per aquesta via¹⁸), substituint així intermediaris especialitzats que operen a gran escala amb grans quantitats de producte refrigerat en contenidors ("reefers"). Tot això ha estat possible gràcies a una major eficiència del combustible en el transport especialitzat de contenidors i ha anat acompanyat, al mateix temps, d'una millora de la infraestructura portuària en els països bananers, que ha permès barreres d'entrada més baixes per als nous compradors, dels que es beneficien les cadenes minoristes europees.

En el mateix sentit, també observem una tendència notable cap a una menor concentració entre les empreses exportadores dels principals països productors de plàtan. Per exemple, a l'Equador, l'any 2004 el mercat estava dominat per tres empreses de primer ordre: [Noboa](#) (el gran productor i exportador equatorià sota la marca Bonita), [Dole](#) i [Reybanpac](#), però des de llavors les seves quotes de mercat han disminuït ràpidament i el 2013 la seva participació combinada en les exportacions totals equatorianes només va ser del 23% multiplicant-se, alhora, el nombre de petites i mitjanes empreses exportadores registrades al país sud-americà (va augmentar en un 1.750%: de 181 a 3.335¹⁹ empreses)²⁰.

Com a conseqüència de tot plegat, en lloc de dominar-se per un nombre reduït de grans empreses integrades verticalment, com era habitualment a finals del segle passat, els mercats bananers com l'Equatorià s'han atomitzat, diversificat i incrementat la seva complexitat.

Com a resultat, empreses com Dole o Del Monte, que anys enrere controlaven la major part de la producció, distribució i venda al major del plàtan llatinoamericà consumit a Europa (Chiquita i Fyffes sempre han estat més bolcades en el mercat Nord-Americà, tot i que també operen en territori europeu), s'han vist obligades a repartir el pastís. Malgrat això però, segueixen controlant la major part (un 39% de les importacions²¹) i, amb certes variacions a nivell logístic i de control de proveïdors, mantenen les fórmules comercials clàssiques de control sobre tota la cadena de subministrament i venda a territori europeu, apropiant-se també del procés de maduració i distribució majorista del plàtan per a convertir-se, finalment, en les principals proveïdores d'aquest producte (directament o a través d'altres empreses²² que controlen econòmicament) a les petites botigues o a les empreses de càtering i restauració.

En el cas concret del mercat del plàtan a Catalunya, com en general en l'Estat Espanyol, hi ha una presència substancialment més alta que a la resta d'estats europeus del plàtan de producció europea (Canàries) que, no obstant, no aconsegueix cobrir ni de bon tros una quota suficient per no dependre del plàtan d'importació (A Mercabarna, durant el

2020, han entrat 64.669,3 tones de plàtan canari enfront 73.402,9 tones de plàtan d'importació²³, que s'acostuma a distribuir sota el paraigües de les grans firmes esmentades anteriorment. Malgrat les condicions sociolaborals i ambientals dels plàtans de producció europea també podrien ser objecte d'estudi, el propòsit del present estudi no és sinó comprendre la fotografia general dels impactes de la producció bananera partint de les característiques i necessitats de producció del propi producte (ús del sòl, aigua, fertilitzants...), d'una banda, i les conseqüències socioeconòmiques i ambientals associades a la producció localitzada en el país d'origen majoritari en l'actualitat del plàtan importat a Barcelona: l'Equador²⁴.

De fet, partim de la premissa que les grans empreses de restauració no solen comprar el gènere a les cadenes minoristes dels supermercats (aquestes ho venen gairebé exclusivament al detall en les seves pròpies botigues) i per tant assumim amb alt grau de probabilitat que, malgrat la transició de poder al mercat internacional del plàtan anteriorment descrita, les grans empreses multinacionals bananeres continuen sent l'origen principal de la fruita que s'acaba consumint a les cantines de les universitats de Barcelona²⁵.

6.2.3. Anàlisi de riscos i taula de materialitat del plàtan equatorià

La següent taula s'ha elaborat en base al creuament d'indicadors de diverses bases de dades i estàndards certificables (de producte i d'organització²⁶) per tal d'aconseguir uns paràmetres adients a l'anàlisi de riscos del plàtan que prové de l'Equador. El resultat de cada àmbit es presenta en termes quantitius o qualitius depenent del criteri identificat segons risc inherent al propi procés de producció/extracció o associat a la zona geogràfica d'origen: en aquest cas l'Equador.

En quant als Termes de Referència, la dificultat per a trobar una homogeneïtat en els valors comparatius de referència, ens ha obligat a comptar amb indicadors i fonts de documentació amb diversitat de criteris geogràfics: d'una banda hi ha aspectes que s'han valorat comparant l'Equador amb els principals competidors veïns en l'exportació del plàtan (principalment Costa Rica, Colòmbia o el Perú) i d'altres que s'han analitzat amb el principal productor europeu i competidor en aquest mercat: l'estat Espanyol amb el plàtan de Canàries. No obstant, hi ha alguns termes que s'han hagut de comparar amb dades globals internacionals provinents dels organismes referents en cada categoria (Laboral: OIT, Mercat: FAO, etc.).

Matèries fonamentals	Anàlisi quantitativu de les categories	Aspectes qualitativus i conclusions per categoria
<p>Governança</p>	<p>1) Corrupció: escala de l'Índex de Percepció de la Corrupció.</p> <p>Segons l'índex de Percepció de la Corrupció (IPC) de Transparència Internacional²⁷, la puntuació de corrupció de l'Equador és de 39²⁸, en una escala de 0 (altament corromput) a 100 (sense corrupció) i ocupa el lloc 92 de 180 països analitzats. Això significa que el risc de corrupció a l'Equador és elevat.</p> <p>L'IPC ja és un índex mundial de referència validat i reconegut per diferents actors internacionals i que exerceix un comparatiu en si mateix de la situació internacional. Respecte a la resta de països productors bananers de la zona obté una puntuació no molt diferent (idèntica en comparació amb Colòmbia 39/100 i similar 57/100 en comparació amb Costa Rica). Pel que fa al seu principal competidor de producció interna a Europa (plàtan canari), Espanya (puntuació 62/100), els estats llatinoamericans queden per sota.</p> <p>2) Presa de decisions: representació de treballadores en els Comitès d'Empresa²⁹ del sector bananer: nombre d'empreses amb Comitès actius.</p> <p>El 95,6% de les empreses bananeres de l'equador són petites o mitjanes en quant a mida de l'explotació (entre 0 i 100 Ha)³⁰. En quant a nombre de treballadores donades d'alta legalment la xifra es manté al voltant del 90% (menys de 30 treballadores)³¹. Donat que només les empreses amb més de 30 treballadores tenen dret a la</p>	<p>Com hem constatat amb els indicadors quantitativus, el factor país en el cas de la indústria bananera és cabdal: existeix una manca de transparència i un alt nivell de corrupció del Govern equatorià que afavoreix que les grans empreses bananeres no respectin el procés de presa de decisions democràtic sobre els aspectes laborals i de producció per part de totes les participants d'aquests processos.</p> <p>A aquest fet, se li afegeix el greuge d'una atomització empresarial que perjudica especialment a les treballadores dels cultius, en quant la llei equatoriana no les empara vers el seu dret de participació en l'empresa contribuint, d'aquesta manera, a dividir i desarticular el seu poder. Això, de retruc, genera que les comunitats que es situen al voltant de les plantacions, on viuen moltes de les treballadores, es vegin afectades per la manca d'influència -indirecta- en els processos dels cultius amb els què conviuen i dels que sí en reben les conseqüències (escassetat d'aigua, conseqüències per a la salut, etc. com veurem en punts posteriors).</p>

Matèries fonamentals	Anàlisi quantitatiu de les categories	Aspectes qualitatius i conclusions per categoria
	<p>conformació del Comitè d'Empresa³², podem afirmar que en el 90% de les empreses bananeres equatorianes no existeix participació directa en la presa de decisions laborals per part de les treballadores.</p> <p>En quant al plàtan de Canàries, si bé no s'han trobat dades sectorials específiques, a l'Estat Espanyol són les empreses amb més de 50 treballadores les que tenen dret a tenir Comitè d'Empresa. No obstant això, existeix també la figura del "delegat de personal" per a les empreses més petites (1 representant per a empreses menors de 30 treballadores i fins a 3 en les que tenen entre 30 i 49) el que, a la pràctica, suposa que les treballadores sempre tinguin representació en la presa de decisions de la seva empresa, independentment de la mida d'aquesta³³.</p>	
Drets humans	<p>1) Violència masclista: percentatge de dones que han rebut violència masclista d'algun tipus per part de parelles/ex parelles o altres persones en les províncies bananeres.</p> <p>La violència masclista a l'Equador és un mal endèmic. Les províncies bananeres no en són una excepció. El 73,6% de les dones de la província d'El Oro (la que concentra la major part de les finques bananeres segons el Ministeri d'Agricultura equatorià) reconeixen haver patit algun tipus de violència de gènere durant la seva vida³⁴. Pel que fa al país, la mitjana de violència "total" és d'un 64,9%³⁵. La FAO constata que aquesta és una pràctica habitual vinculada al sector</p>	<p>Malgrat els Drets Humans contemplen un ventall ampli i transversal a la resta de categories (el Dret a la Salut o al Medi Ambient es troben inclosos en altres categories, per exemple), les vulneracions reiterades a grups especialment vulnerables (com les dones i els infants) són molt evidents, com hem constatat en l'anàlisi quantitatiu, en el sector bananer equatorià.</p> <p>Però més enllà d'aspectes estadístics, alguns estudis parlen de la vinculació de l'arribada de les plantacions</p>

Matèries fonamentals	Anàlisi quantitativ de les categories	Aspectes qualitativs i conclusions per categoria
	<p>productor bananer a l'Amèrica Llatina (incloent l'Equador), a l'Àfrica i a l'Àsia.³⁶ En l'altra cara de la moneda, no es tenen dades agregades de la violència masclista associada al sector plataner espanyol però les dades generals de l'Estat parlen d'una xifra que voreja el 50%.³⁷</p> <p>Segons Nacions Unides³⁸ un 35% de dones al món han experimentat violència física o sexual per part de la parella íntima o per alguna altra persona. Les dades equatorianes (i les de les províncies bananeres especialment), per tant, parlen d'un risc de vulneració de drets de les dones a nivell de país que queda molt per sobre de la mitjana mundial.</p> <p>2) Explotació infantil: Nombre de nens i nenes treballant en les plantacions.</p> <p>Sense compartir dades concretes referents al treball infantil en les plantacions bananeres equatorianes, el Govern de l'Equador es limita a publicar les lleis de protecció a la infància i els estudis i esforços legislatius per prevenir aquesta xacra³⁹. Malgrat reconèixer-ho, diversos informes⁴⁰ encara constaten que, encara en l'actualitat, i específicament en les plantacions bananeres continua sent un fenomen habitual.</p>	<p>de monocultiu a les comunitats llatinoamericanes amb l'increment del consum d'alcohol⁴¹ i aquest es relaciona amb l'augment de la violència masclista⁴². Pel que fa al treball infantil, malgrat el factor regulatiu és cabdal i l'Equador es distancia d'altres productors bananers en la creació d'iniciatives per a l'abolició d'aquest fenomen, el propi caràcter divers i volàtil de l'estructura empresarial del sector i els alts nivells de corrupció i descontrol en el país sobre un dels sectors principals de la seva economia, no afavoreixen l'eradicació de l'explotació laboral de nens i nenes.</p> <p>En un altre ordre de temes, sense tenir dades concretes en l'Equador, la vulneració constant del dret a la consulta prèvia (art.169 de la OIT) de les empreses transnacionals en els territoris indígenes (reiteradament denunciada per grups de denúncia socials al Tribunal Interamericano de Derechos Humanos) és un problema transversal en el sector productiu agroalimentari d'Amèrica Llatina i un afegit al risc del consum de productes agroalimentaris amb aquest origen.</p>

Matèries fonamentals	Anàlisi quantitatiu de les categories	Aspectes qualitius i conclusions per categoria
<p>Pràctiques laborals</p>	<p>1) Percentatge del total de treballadores del sector amb representació sindical.</p> <p>El nombre de persones treballadores del sector bananer equatorià adscrites directa o indirectament a un sindicat és de l'1%.⁴³</p> <p>La taxa de sindicació general de l'Equador és d'un 3%, sent un dels països del món amb una ràtio més baixa d'aquest indicador, cosa que és habitual en els països bananers de la regió centre i sud-americana (Colòmbia 9,5%, Costa Rica, 19,4%), contrastant amb els països més "sindicats" com Islàndia (90,4%) o Cuba (81,4%)⁴⁴. El cas de l'Estat Espanyol, és també considerablement baix, amb una taxa d'un 13,7% de sindicació.</p> <p>2) Salari digne (percentatge del salari mitjà del sector sobre l'ingrés mínim vital).</p> <p>Els treballadors i treballadores del sector bananer equatorià reben uns ingressos menors a l'Ingrés Mínim Vital⁴⁵: un 81%⁴⁶.</p> <p>En termes generals, es considera que l'IMV és un 100% del valor de dignitat salarial o d'ingrés per a la vida. L'Equador es situa per sota, tot i altres productes i països tenen encara pitjors circumstàncies. (treballadors/es del sector del suc de taronja de Brasil 61%/Tomàquets del Marroc 56%/Té de la Índia 38%...). Pel que fa a les persones treballadores del sector del plàtan canari no es tenen dades concretes,</p>	<p>La precarietat laboral a l'Equador és un signe d'identitat de l'estat, no només en el sector plataner sinó en la resta del sector agroindustrial. La temporalitat, la manca o escassetat de convenis reguladors sectorials, de negociació col·lectiva i d'un salari digne, són riscos evidents de la compra del plàtan equatorià que, en diferents graus, es troben presents en la resta d'estats competidors no-europeus, segons la OIT⁴⁸. Malgrat la situació a Europa no és millor, donada la situació precària de moltes de les persones de treballadores migrades a la producció hortofrutícola⁴⁹, no és menys cert que la legislació laboral i els recursos públics per a la defensa de drets laborals són més amplis en territori espanyol i en general en Europa.</p>

Matèries fonamentals	Anàlisi quantitativ de les categories	Aspectes qualitativs i conclusions per categoria
	<p>però si es sap que el Govern Espanyol ha implantat l'Ingrés Mínim Vital des del setembre de 2020.⁴⁷</p>	
<p>Medi ambient</p>	<p>1) Contribució al canvi climàtic: pes específic sobre les emissions globals del país/regió (emissions de CO₂ de la producció, distribució i venda).</p> <p>La producció de plàtan equatorià té una contribució global d'emissions de CO₂ equilibrada a nivell de balanç d'emissions de gasos d'efecte hivernacle, essent els seus valors inferiors a la mitjana global del producte⁵⁰.</p> <p>Aquesta magnitud és similar en països com Colòmbia o Costa Rica i contrasta amb els plàtans d'altres orígens com l'espanyol, que es situa en un valor de +0,0249 kg de CO₂ per kg de plàtan⁵¹ o altres productes de la regió sud-americana com el cafè, que són contribuïdors nets al canvi climàtic.</p> <p>2) Esgotament dels recursos hídrics en la cadena de subministrament del producte (en metres cúbics).</p> <p>La contribució del plàtan com a producte a l'esgotament de l'aigua és molt elevat. Malgrat l'equatorià contribueix lleugerament menys que la mitjana global i que alguns països competidors de plàtan produït contra el mercat global del plàtan o d'Indonèsia, segon productor</p>	<p>Les dades associades a l'impacte del cicle de vida de producció i distribució del plàtan contrasten amb les intuïcions inicials, fins el punt que segons les metodologies existents el consum de plàtan de l'Equador permetria contribuir positivament a la mitigació del canvi climàtic. .</p> <p>No obstant això, en el balanç ambiental global del producte, l'enorme contribució a l'esgotament de recursos hídrics (especialment rellevant a les zones d'estrès hídric molt presents a llatinoamèrica), i altres tipus de contaminació no quantificades en aquest estudi però àmpliament denunciades⁵³ són aspectes de risc en general comuns a les plantacions de monocultiu llatinoamericanes i específicament les bananeres.</p>

Matèries fonamentals	Anàlisi quantitatiu de les categories	Aspectes qualitatius i conclusions per categoria
	<p>mundial), el balanç respecte de l'aigua disponible segueix sent negatiu⁵².</p> <p>Aquesta fruita és de les que requereix més recursos hídrics en comparació amb altres com el tomàquet o la canya de sucre.</p>	
<p>Pràctiques justes d'operació</p>	<p>1) Respecte als drets de la propietat: percentatge d'acapament de terres per grans productors bananers.</p> <p>El 2,3% de les empreses productores de plàtan a l'Equador acaparen més del 50% de la superfície agropecuària, mentre que un 57% controlen un 32,5%⁵⁴.</p> <p>Malgrat no existeixen dades a nivell mundial d'un fenomen tan destructiu a nivell comercial, ambiental i humà com l'acapament de terres, el Banc Mundial ha emès un informe on reconeix la seva expansió des del 2008 en diferents sectors. ⁵⁵Entitats com GRAIN comptabilitzen nous casos a diari a Àfrica, Àsia i Amèrica Llatina⁵⁶.</p> <p>2) Preu just per als petits productors. Percentatge mitjà d'ingressos respecte de l'Ingrés Mínim Vital (IMV).</p> <p>Els petits productors/es de plàtan a equador reben uns ingressos de les empreses exportadores que corresponen al 77% de l'IMV⁵⁷.</p> <p>En termes generals, es considera que l'IMV és un 100% del valor de dignitat salarial o d'ingrés per a la vida. L'Equador es situa per sota, tot</p>	<p>En el cas de l'Equador diferenciem les petites productores de les persones treballadores, malgrat la problemàtica que comporta la no obtenció d'un Ingrés Mínim Vital els és comuna. En aquest sentit, es constata que els esglaons més baixos de la cadena de producció són els més perjudicats.</p> <p>Aquest perjudici en les condicions vitals es cimenta en un sistema de mercat injust.</p> <p>De fet, malgrat la fragmentació empresarial que hem vist anteriorment en el mercat de l'exportació de plàtans equatorians, les grans empreses bananeres encara retenen en propietat la major part de les terres cultivades, una tendència acaparadora que encara es pot observar en el sector agroalimentari equatorià i llatinoamericà en general. Aquestes grans empreses imposen unes condicions i fomenten una estructura de negoci basada en l'explotació del sòl i de la mà d'obra per sota de la humana i</p>

Matèries fonamentals	Anàlisi quantitatiu de les categories	Aspectes qualitatius i conclusions per categoria
	<p>i altres productes i països tenen encara pitjors circumstàncies. (productors de cafè colombià: 71% / suc de taronja de Brasil 58% / Mongetes verdes de Kènia 53%...).</p>	<p>ambientalment sostenible amb l'objectiu de poder competir per preu de cara als seus principals clients: les grans cadenes de <i>retailers</i> europees i nord-americanes.</p> <p>En tot cas, sigui comprant a les grans empreses bananeres o directament a les petites productores equatorianes, el que és clar és que les multinacionals occidentals controlen el mercat a través dels seus grans volums de compra i d'influència sobre el preu.</p> <p>Això, de retruc, genera conflictes de competència amb propis productors europeus i perpetua una cadena d'explotació aquí i allà que només es mitiga en els casos que certifiquen i verifiquen alguns segells de comerç just i les legislacions més estrictes en els estats d'origen del producte.</p>
<p>Aspectes de consumidors/es</p>	<p>1) Quantitat de producte certificat en origen amb etiquetes que vetllin per criteris de protecció ambiental i social, coincidents amb els principis del Comerç Just⁵⁸ En nombre d'hectàrees (Ha) sobre el total de superfície conreada en el país.</p> <p>L'Equador té al voltant de 162.236 Ha conreades de plàtan⁵⁹, de les quals unes 106.000 estan certificades pels tres principals segells que operen en la zona (Global GAP -80.000-, Rainforest Alliance -16.000-</p>	<p>La relació entre les exigències de les persones consumidores europees i l'augment de les certificacions, els darrers anys, dels plàtans equatorians no és casual. En paral·lel a la creixuda del consum conscient i crític, han crescut també les iniciatives empresarials de certificació que, mitjançant diferents estàndards d'anàlisi, asseguren</p>

Matèries fonamentals	Anàlisi quantitativ de les categories	Aspectes qualitativs i conclusions per categoria
	<p>i Fair Trade -10.000-). Malgrat el percentatge d'hectàrees certificades total és d'un 65,3%, aquest disminueix fins a un 6,2% si considerem el segell més ajustat als criteris de Comerç Just (Fairtrade).</p> <p>La referència contrastada amb els seus competidors regionals dels que trobem plàtans a Barcelona, com Costa Rica, que destina un 14,6% de les seves terres cultivables (unes 50.000 Ha⁶⁰), no és senzilla. Degut a la manca de dades agregades de certificació de la banana en termes generals. La única estadística que podem reflectir és la comparativa de producció "orgànica"⁶¹ d'aquest producte, que situa a Costa Rica per sota de l'Equador (4.500 Ha de plàtan orgànic no certificat davant les 11.500 Ha del país sud-americà). Es deriva, per tant, que cal molta feina en termes de transparència sobre la certificació en el mercat del plàtan llatinoamericà.</p>	<p>garantir el respecte dels drets humans i ambientals en el seu procés de producció. Sense entrar a identificar aquests paràmetres de mesura ni l'eficàcia del seu seguiment, el que sí és evident és la preocupació d'aquestes per cobrir criteris socials i ambientals de diversa consideració.</p> <p>No obstant això, atenent als criteris i valoracions de la Coordinadora Estatal de Comercio Justo espanyola⁶², dels tres segells presents en el plàtan equatorià, només un, el de Fair Trade, aconsegueix els criteris de comerç just satisfactòriament. Observant el pobre percentatge d'aquest sobre el total del produït (un 6,2%), valorem que encara queda molt camí per recórrer en aquest sentit.</p>
<p>Participació activa i desenvolupament de la comunitat</p>	<p>1) Vulneració del dret a la salut: conseqüències de la utilització de pesticides i altres elements considerats cancerígens (p.e: el Glifosat) per a la salut humana. Índex d'afectació.</p> <p>La producció de fruites en general sol estar associada a una elevada toxicitat per als éssers humans. El plàtan no n'és excepció. El cultiu del plàtan a l'Equador té una puntuació en l'índex de toxicitat cancerígena⁶³ més elevada que el plàtan de Colòmbia però més reduïda que la marca global de la indústria bananera. Respecte al plàtan de</p>	<p>Hi ha diversos estudis⁷⁰ per part d'entitats socials i institucions acadèmiques que venen denunciant, des de fa dècades, que les empreses de monocultiu de plàtan a l'Amèrica central i del Sud, lluny de generar més fonts de subsistència a les comunitats locals, en destrueixen els recursos a canvi d'uns llocs de treball que tenen alts riscos per a la salut que, a més,</p>

Matèries fonamentals	Anàlisi quantitativ de les categories	Aspectes qualitativs i conclusions per categoria
	<p>Canàries (estat Espanyol) no existeixen dades concretes: malgrat Canàries és la comunitat espanyola que més consumeix productes fitosanitaris i agroquímics⁶⁴ el Cabildo de Canàries, malgrat tenir indicis d'afectació en la salut de les comunitats properes a les plantacions⁶⁵, afirma no trobar fitosanitaris prohibits per la UE (molts d'ells cancerígens com el DDT) en les seves inspeccions. Tot i així, la recent prohibició de la Comissió Europea (gener de 2020⁶⁶) del pesticida més utilitzat a Espanya, el <i>chlorpyrifos</i>, basada en dades d'afectació a la salut de la població, confirma que s'ha estat fent servir un producte perjudicial els anys anteriors⁶⁷.</p> <p>No obstant això, indústries com la del cafè o el tomàquet tenen graus de toxicitat encara més elevats.</p> <p>2) Accés a serveis de prevenció i tractament de salut en l'àmbit de la producció bananera (percentatge de persones treballadores que tenen accés a serveis sanitaris interns o derivats per la seva activitat.)</p> <p>Segons el principal sindicat equatorià de treballadores del sector del plàtan a l'Equador⁶⁸, el 54% d'aquestes no compten amb cap mena d'assistència sanitària i un 31,9% desconeix la figura jurídica que té l'Estat per a la protecció de salut a les plantacions: els "Comités de Higiene y Seguridad Ocupacional".</p> <p>Malgrat no existeixen termes de referència accessibles en els principals països competidors de la regió (Colòmbia, Costa Rica, Perú...) ni a nivell internacional, sí que constatem que, com assenyala la FAO, "la</p>	<p>es combinen dramàticament amb una manca d'accés endèmica a serveis sanitaris bàsics⁷¹.</p> <p>La manca de dades econòmiques regionals o de país no tendencioses en aquest aspecte ens ha dut a centrar-nos específicament en la vulneració del dret a la salut de les treballadores de les plantacions (i de retruc de les comunitats on s'hi troben).</p>

Matèries fonamentals	Anàlisi quantitatiu de les categories	Aspectes qualitatius i conclusions per categoria
	<p>producció en monocultiu d'aquesta fruita comporta greus riscos per a la salut i seguretat dels treballadors/es, productors/es i les seves comunitats i sol anar vinculat a una manca d'accés suficient a sistemes sanitaris de prevenció i tractament.⁶⁹</p> <p>Malgrat que el Govern de l'Equador participa d'un programa de la FAO per a la millora de la salut i seguretat ocupacional (BOHESI) des del 2014, constatem doncs que existeix un risc elevat de vulneració d'accés a la sanitat.</p>	

6.2.4. Conclusions i reflexions sobre el risc en la compra del plàtan equatorià i les seves alternatives de consum.

Tot i que l'elecció d'indicadors quantitativs s'ha limitat a dos per categoria, per una qüestió d'abast de la investigació, la conclusió raonable incloent aspectes qualitativs és que consumir plàtan d'importació d'Amèrica Llatina té riscos associats a cadascuna de les categories estipulades per la ISO 2600. Si, a més, el plàtan té origen a l'Equador, el risc augmenta -en comparació amb altres països productors com Espanya- i es demostra en totes i cadascuna de les categories esmentades, veient-se només apaivagat -en el millor dels casos- en quant a qüestions ambientals pel relatiu impacte de les emissions de CO₂ en el canvi climàtic.

No obstant aquesta darrera dada positiva, l'elevat consum d'aigua i el risc per als ecosistemes i per a la salut humana dels herbicides i fertilitzants químics utilitzats, entre d'altres factors, dibuixen uns riscos elevats en les qüestions tècniques referents al cultiu que, no obstant, contrasten amb les dades (més d'un 50%) d'hectàrees certificades amb segells que diuen acomplir els criteris de sostenibilitat ambiental i seguretat alimentària (Global GAP i Rainforest Alliance). Però més enllà d'assenyalar que el *green, el social o el charity washing* són una pràctica molt implantada entre les empreses productores, no només a l'Equador⁷² sinó arreu dels països productors que fan servir aquest tipus de segells⁷³, val a dir que el seu objectiu principal no contempla la mesura (o, si més no de forma molt superficial) dels aspectes de preu just i condicions laborals dignes en els processos de producció i distribució dels plàtans que sí contemplen altres segells com el de Fair Trade..

En aquest sentit, donat que la gran majoria de les hectàrees de cultiu de plàtan i banana d'Equador (prop d'un 94%) no estan certificades com a "comerç just" i que la resta de categories d'anàlisi ens mostren indicadors que demostren greus vulneracions de drets, considerem que aquesta és la principal àrea de risc del consum associat al plàtan equatorià. Així, si adquirim un producte no certificat com a comerç just amb aquest origen, correm un elevat risc d'estar contribuint a l'empobriment i vulneració de dret a la salut de les treballadores i les seves comunitats, l'explotació infantil, la manca de drets laborals, la violència contra les dones o a processos de corrupció, entre d'altres.

És important assenyalar però, que tot aquest marc de vulneració de drets des del factor país, es troba cimentat en una cadena de subministrament i unes lògiques de mercat basades en preu que busquen precisament aquest tipus de condicions per a poder abaratir els costos de producció i poder generar més marge de benefici en les vendes finals en els països consumidors.

Hem d'assenyalar doncs com a co-responsable d'aquesta situació, no només a l'estat equatorià, sinó les grans cadenes de supermercat europees i a les grans empreses d'importació i distribució nord-americanes que són, finalment, les que generen les principals influències i pressions -amb connivència de les lleis internacionals i dels seus països d'origen- sobre els preus.

Cal doncs un esforç decidit i verificable de mecanismes de control (legislatius i de seguiment) sobre la cadena de subministrament del plàtan d'importació, obligant a aquests agents a aplicar principis ferris de *due diligence* i transparència i traçabilitat en

la cadena de subministrament del plàtan en tots els seus estadis, és a dir: un comerç veritablement just a tots els esglaons de la cadena de subministrament.

La taula a continuació presenta un resum del nivell de risc associat a la generació d'impactes negatius en base a l'anàlisi de materialitat realitzat.

Matèries fonamentals	Indicador analitzat	Nivell de risc d'impacte negatiu identificat
Governança	Corrupció: escala de l'Índex de Percepció de la Corrupció.	Alt
	Preses de decisions: representació de treballadores en els Comitès d'Empresa del sector bananer: nombre d'empreses amb Comitès actius.	Alt
Drets Humans	Violència masclista: percentatge de dones que han rebut violència masclista d'algun tipus per part de parelles/ex parelles o altres persones en les províncies bananeres.	Alt
	Explotació infantil: Nombre de nens i nenes treballant en les plantacions.	Alt
Pràctiques laborals	Percentatge del total de treballadores del sector amb representació sindical.	Alt
	Salari digne (percentatge del salari mitjà del sector sobre l'ingrés mínim vital).	Alt
Medi ambient	Contribució al canvi climàtic: pes específic sobre les emissions globals del país/regió (emissions de CO ₂ de la producció, distribució i venda).	Baix
	Esgotament dels recursos hídrics en la cadena de subministrament del producte (en metres cúbics).	Alt
Pràctiques justes d'operació	Respecte als drets de la propietat: percentatge d'acaparament de terres per grans productors bananers.	Alt

Matèries fonamentals	Indicador analitzat	Nivell de risc d'impacte negatiu identificat
	Preu just per als petits productors. Percentatge mitjà d'ingressos respecte de l'Ingrés Mínim Vital (IMV).	Alt
Aspectes de consumidors /es	Quantitat de producte certificat en origen amb etiquetes que vetllin per criteris de protecció ambiental i social, coincidents amb els principis del Comerç Just En nombre d'hectàrees (Ha) sobre el total de superfície conreada en el país.	Alt
Participació activa i desenvolupament de la comunitat	<p>Vulneració del dret a la salut: conseqüències de la utilització de pesticides i altres elements considerats cancerígens (p.e: el Glifosat) per a la salut humana. Índex d'afectació.</p> <p>Accés a serveis de prevenció i tractament de salut en l'àmbit de la producció bananera (percentatge de persones treballadores que tenen accés a serveis sanitaris interns o derivats per la seva activitat.).</p>	<p>Alt</p> <p>Alt</p>

6.3. La tonyina

6.3.1. Context general del mercat de la tonyina.

La tonyina és una font de proteïnes molt popular i de baix cost i, després de l'anxoveta peruana i l'eglefi (similar al bacallà) d'Alaska, és el tercer producte alimentari marí del món pel que fa al volum de captures⁷⁴. En el rànquing europeu, la tonyina passa a ser l'espècie més consumida, seguida del bacallà, el salmó i l'eglefi⁷⁵. El consum de tonyina a la UE és de 2,9 kg per càpita, la majoria dels quals són de tonyina processada i en conserva (al voltant d'un 70% del total de tonyina consumida), el que correspon a l'11% de tots els productes de la pesca i l'aqüicultura consumits a Europa.

Es tracta doncs d'un peix amb un lucratiu i complex mercat. L'any 2020, el consum mundial de tonyina va assolir un valor econòmic rècord de 40.000 milions de dòlars americans⁷⁶), amb una diversitat que comprèn al voltant de 40 espècies diferents, 6 de les quals són les més consumides i capturades⁷⁷, malgrat la gran majoria d'elles es troben en perill per la sobrepesca⁷⁸. Tot i que la indústria ha provat diversos mètodes de producció aquícola, la tonyina "llista", la "clara", la "roja" o el "Bonítol del Nord", entre d'altres, són espècies migratòries que es desenvolupen de forma òptima en estat salvatge (tret d'algunes excepcions vinculades a l'engreix després de la seva captura). Això fa que la pesca sigui pràcticament l'únic mètode de producció alimentària.

La tonyina adquireix dues formes diferents depenent del seu procés de transformació i del seu destí final de venda: la trobem sencera (fresca o congelada) o en conserva (llauna, vidre). En tots els casos, a nivell mundial, hi ha un domini aclaparador de països asiàtics, si bé aquests varien en ordre d'importància segons la tipologia de tonyina a què ens referim.

Pel que fa a la tonyina sencera, que pràcticament no requereix procés de transformació (sovint es congela i descongela i posteriorment es consumeix sencera o trosjada) el Japó n'és el principal productor, seguit d'altres països asiàtics com Taiwan, Corea del Sud, Indonèsia i Xina⁷⁹. En quant a la "reina del consum", la tonyina en conserva (normalment en llauna) el país que domina amb clara superioritat el mercat és Tailàndia (amb un 46% de la producció mundial) situant-se l'Estat Espanyol en segon lloc, amb prop d'un 10% de la quota de mercat de producció i venda final⁸⁰.

Tanmateix, cal incidir en què Tailàndia, a més d'exportar i vendre la tonyina directament amb les seves pròpies marques als mercats dels països consumidors (principalment els dels Estats Units i del Japó, tot i que en menor mesura també a Europa⁸¹), és el primer país transformador i enllaunador del món, mentre que en el cas d'Espanya, que és el primer productor i proveïdor europeu (tot i que també exporta, en menor mesura, als EEUU), sovint externalitza la transformació prèvia en lloms i inclús part del total de l'enllaunament a tercers països (principalment de Centre i Sud-Amèrica: l'Equador, El Salvador, Guatemala, Brasil...), deixant per a les factories espanyoles només una part del total d'enllaunats i l'etiquetatge final per a la marca⁸². Aquesta pràctica -que també segueixen les marques italianes i franceses que operen en territori europeu- és el motiu pel qual l'Equador es situa en el primer lloc de les importacions a la UE de peix en llauna, com es veu en la següent taula.

IMPORT OF CANNED FISH INTO EU						
Supply	Weight (ton)			CFR price (EUR / ton)		
	2018	2019	Up and down (%)	2018	2019	Up and down (%)
Ecuador	100,705	120,046	19	4,151	3957	-5
Spain	126,651	117,738	-7	5,328	5,160	-3
Philippines	47,805	51,074	7	3,845	3,770	2
Mauritius	45,963	47,534	3	4,230	4,048	-4
Seychelles	48,653	39,535	-19	4,869	4,962	2
Netherlands	35,295	34,197	-3	4,598	4,677	2
Ghana	27,751	26,548	-4	4,642	4,502	-3
Papua New Guinea	22,847	28,219	24	3,921	3,753	-4
Ivory Coast	26,030	21,440	-18	4,669	4,433	-5
Other countries	157,146	154,094	-2	4,866	4,809	-first
total	638,846	640,426	0.25	4,657	4,505	-3

Taula 1: Importacions de peix en llauna a la UE. Font: Eurostat, 2020.

Cal destacar també que, en la lluita pels preus de venda dels llocs de tonyina està entrant un nou competidor que creix a un ritme aclaparador: la Xina. El gegant asiàtic està entrant amb força al mercat (ha augmentat la quota un 16,1% en els darrers dos anys⁸³), “menjant-se” gran part del mercat de llocs gràcies als preus encara més baixos que ofereixen les seves empreses i posant en peu de guerra els productors europeus⁸⁴.

Exporters	2016	2017	2018	percent change 2018/2017	Importers	2016	2017	2018	percent change 2018/2017
	(1 000 tonnes)					(1 000 tonnes)			
Thailand	559.6	485.5	514.3	+ 6.0	USA	190.4	197.2	208.6	+ 5.6
Ecuador	180.8	218.1	222.3	+ 2.0	EU28	655.6	717.1	730.6	+ 1.9
Spain	95.6	101.6	108.5	+ 6.8	Egypt	82.9	32.2	50.6	+ 68.3
China	89.2	91.1	105.8	+16.1	Japan	60.4	62.9	65.2	+ 3.6
Indonesia	68.5	76.7	82.2	+ 7.1	Australia	44.8	45.6	47.1	+ 3.3
Philippines	64.0	80.0	81.2	+ 1.5	Canada	34.2	31.5	32.8	+ 4.0

Taula 2: Top 6 de països importadors/exportadors de tonyina al món, segons elaboració de CBI: Ministry of Foreign Affairs, The Netherlands, 2019 amb dades de la FAO (Fishery statistics).

6.3.2. Cadena de subministrament implicada en el comerç de la tonyina en conserva: Pesca, transformació/enllaunament, distribució i consum.

L'origen de captura de la major part de la tonyina consumida al món (també a Europa i l'Estat Espanyol) sol ser l'oceà Pacífic Central i Occidental (prop d'un 50% de les captures i gairebé el 70% si incloem altres zones del mateix oceà⁸⁵), malgrat l'alta concurrència en la zona obliga les empreses pesqueres a diversificar els llocs de captura (oceans Índic - 20%- i Atlàntic -8%- principalment⁸⁶) per tal de garantir un subministrament ininterromput.

Els mètodes de pesca són variats, destacant-ne la pesca d'encerclament i la de palangre, ambdues àmpliament utilitzades per les flotes pesqueres dels diferents països i denunciades reiteradament per organitzacions ecologistes per la seva greu afectació a la sostenibilitat de les espècies de tonyina i d'altres animals de l'entorn marí⁸⁷. Tanmateix,

la competència pel preu en les grans marques distribuïdores⁸⁸, segueix pesant més en el global de les captures de la indústria que la sostenibilitat.

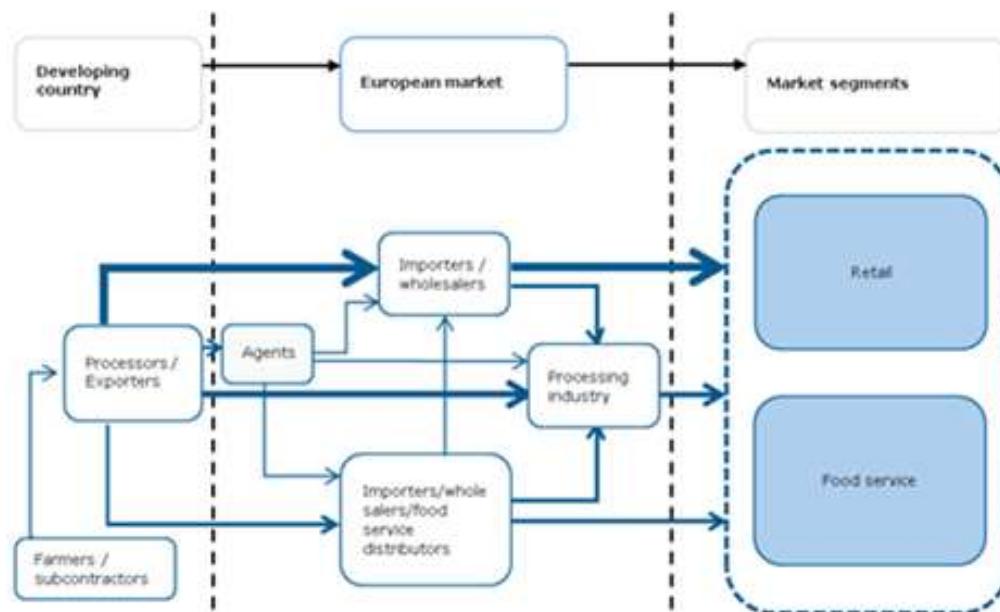
De fet, la cadena de subministrament de la tonyina en llauna (com en general ho són les cadenes de subministrament del sector agroalimentari internacional) és una cadena "liderada pels compradors". En aquest sentit, les empreses que dominen la venda al menor (*retailers*, en l'argot comercial) són les que dominen el mercat i imposen els preus dels aliments mitjançant els seus grans volums de compra. En el cas europeu, aquestes són les grans cadenes de supermercats com Schwarz -Lidl-, Aldi i Rewe (Alemanya) Tesco (Regne Unit) i Carrefour (França) i, més específicament en el cas de l'Estat Espanyol, Mercadona (que concentra aproximadament una quarta part de la quota de mercat), Carrefour, Lidl i el Grupo Dia⁸⁹.

Es tracta de cadenes d'oligopsoni, en les que trobem pocs compradors amb molt de poder i molts venedors (empreses pesqueres i pescadores "il·legals", en el cas de la tonyina) amb influència molt limitada⁹⁰. Aquests *retailers* fan ús del seu enorme poder de compra per pressionar a altres empreses de la cadena de subministrament i influir així en els preus i estàndards de qualitat a aplicar.

A tall d'exemple d'aquesta concentració empresarial, les "tres grans" marques amb més vendes de llaunes de tonyina al món (les tailandeses [StarKist](#), [Bumble Bee](#) i [Chicken of the Sea](#)) representen més del 80% del valor de mercat als Estats Units⁹¹, mentre que a Europa el 50% del volum de mercat es concentra en altres cinc companyies, la majoria d'elles del sud d'Europa ([Jealsa Rianxeira](#) i [Salica](#) -espanyoles-, [Bolton](#) -italiana, que recentment ha incorporat l'espanyola Garavilla- i Starkist -nord-americana-) i especialment espanyoles⁹². Això es deu al fet de que els grans supermercats es limiten a oferir les seves pròpies marques "blanques" o bé les dues o tres marques més populars⁹³ i només aquestes, que en el seu conjunt pertanyen als grans grups empresarials assenyalats, tenen economies d'escala que els hi permeten oferir els preus que exigeixen els supermercats.

Aquestes grans marques fabricants i venedores de tonyina pressionen també amb els preus als seus propis proveïdors que, al seu torn, són grans empreses intermediàries de subministrament, algunes d'elles propietat de les pròpies marques de tonyina (que en alguns casos tenen plantes de processament i inclús vaixells pesquers propis) o amb grans acords exclusius de subministrament.

A tall d'exemple, en la zona del Pacífic Occidental i Central, hi ha tres empreses que dominen el comerç de la tonyina que es pesca en les seves aigües: l'holandesa [Tri Marine](#) (adquirida el 2013 per la italiana Bolton Group: 35% de quota de mercat mundial de venda de lloms⁹⁴) i les japoneses [FCF](#) i [Itochu](#) (sobre un 25% i un 5% de quota de mercat respectivament) que acaparen aproximadament un 65-70%⁹⁵ del mercat internacional de venda de lloms de tonyina⁹⁶. En el cas espanyol, empreses com [Calvo](#) i Jealsa-Rianxeira, són exemples de control total sobre la cadena, tenint fins i tot vaixells tonyiners en propietat o contractació exclusiva.

Gràfic1: canals del mercat europeu per a lloms congelats i pre-cuinats de tonyina (Font: Seafood trade intelligence portal, 2019).

Finalment, en la base de tot aquest sistema de proveïment, i en contrast amb la concentració de poder empresarial en tota la resta de la cadena, la major part de les empreses pesqueres -que proveeixen a aquests intermediaris comercials-, es troben en un mercat altament fragmentat i amb una gran dispersió geogràfica, existint molta competència entre flotes. Això permet als supermercats i a la resta de grans empreses de la cadena comercial fomentar la competència entre proveïdors i forçar la caiguda del preu de la matèria primera al mateix temps. En aquest sentit, mentre el consumidor final assisteix a guerres comercials de preus entre les marques de tonyina i els supermercats, els imports finals pagats als productors pateixen aquesta gran variabilitat, que els sotmet a una intensa pressió que acaba repercutint en les seves condicions laborals i de vida.

Emperò, gràcies al màrqueting de la indústria i indirectament a les ajudes sectorials de la Unió Europea⁹⁷, el consum de tonyina en territori europeu es manté constant. De fet, en nivells insostenibles, en tant que la major part del producte no prové dels seus propis mars -que també pateixen la sobrepesca-⁹⁸ sinó que s'ha d'importar de l'estranger (un 72% segons dades d'Eurostat del 2019 i arribant només a un 38% de taxa d'autosuficiència segons l'EUMOFA) en les condicions anteriorment descrites.

En quant a l'Estat Espanyol, la tonyina és, amb diferència, la conserva més consumida (un 52% de la quota de mercat sobre el total de conserves⁹⁹), sent el seu consum regular habitual per a 4 de cada 10 ciutadanes i arribant als 2,2 kg per habitant i any¹⁰⁰.

Pel que fa al sector comercial, existeixen 63 empreses que es dediquen a l'enllaunament, etiquetatge i comercialització de la tonyina, de les quals la majoria són d'origen gallec. De fet, el mercat de la tonyina està dominat majoritàriament per 6 grans empreses d'aquesta regió (amb l'excepció de la italiana Bolton i la basca Salica) amb les seves respectives marques de tonyina: Frinsa, Jealsa Rianxeira, Escuris, Bolton Food, Calvo Conservas i Salica¹⁰¹.

En quant al sector pesquer, tot i tenir la major flota del continent¹⁰² amb 70 vaixells fletats per diferents empreses¹⁰³ i concentrats principalment al port de Bermeo, Biskaia (45), Espanya necessita importar la major part de la tonyina en llauna¹⁰⁴ i en lloms que després ven en el mercat intern o exporta a altres països europeus¹⁰⁵. Així, les principals empreses conserveres i de venda de tonyina al mercat espanyol controlen els preus, directa o indirectament, de tota la cadena de subministrament des de la pesca a la venda final, amb especial interès -com hem vist anteriorment- en el control comercial de les empreses (plantes transformadores, enllaunadores) de països llatinoamericans amb costa pacífica.

3: MAPA elaborat per Greenpeace a "El largo viaje del atún", 2013.

Els canals de comercialització de les marques de tonyina a territori espanyol, en general, són tres: 1) marca pròpia que es ven al detall 2) marca pròpia que es ven al major (entre els dos canals sumen un 25% de les vendes) i 3) comercialització sota marca blanca en les cadenes de supermercats (un 75% de les vendes¹⁰⁶). En el cas de les empreses de restauració universitària que ens ocupen en aquesta investigació, l'adquisició habitual de producte és la venda al major, que es sol fer mitjançant preparats en llauna o en bosses d'1 a 3 kg.

6.3.3. Anàlisi de riscos i taula de materialitat de la compra de tonyina en llauna

Com hem vist en els punts anteriors, tot i que la realitat dels orígens de pesca de la tonyina enllaunada és diversa i complexa no és menys cert que la major part de les espècies comercialitzades en territori de l'Estat (les dues pertanyents a l'anomenada comercialment "tonyina clara": la tonyina d'*aleta groga* i la *potuda*) són capturades en àmplies zones de l'oceà Pacífic de les que, si bé és pràcticament impossible determinar la jurisdicció d'aigües per país¹⁰⁷, sí que permeten un anàlisi genèric del risc associat a la pròpia activitat pesquera en aquestes aigües.

D'altra banda, en quant al procés de transformació i l'enllaunament, hem comprovat la preferència de l'externalització de les empreses de tonyina espanyoles en els països llatinoamericans¹⁰⁸, destacant especialment l'Equador tant pel que fa a la subcontractació de la transformació de lloms¹⁰⁹ com per l'exportació de tonyina directament enllaunada al conjunt de la UE. Serà, per tant, aquest país en el que concentrarem l'anàlisi de riscos de consum de tonyina en aquestes fases de la cadena.

Tenint en compte tot l'anterior, hem elaborat una taula d'anàlisi descriptiu-qualitatiu per a la fase de la pesca (A) i una taula d'anàlisi amb indicadors per a les fases de transformació i enllaunament (B).

A) Riscos vinculats a l'activitat pesquera (oceà Pacífic)

Donat que encara queda molt camí per recórrer quant a la transparència de les empreses de producció i venda de tonyina en conserva envers les condicions ambientals, laborals i comercials amb les que es realitzen les captures¹¹⁰, és difícil comprovar el nivell d'impacte socioambiental en la fase de pesca en concret de les llaunes que es consumeixen finalment per les usuàries ja siguin persones físiques o jurídiques. Per aquest motiu, incloem aquí els riscos generals vinculats a la fase de pesca de la tonyina en l'oceà Pacífic (on es produeixen la major part de les captures mundials, com hem vist anteriorment) assumint que gran part de les captures acabaran en les “maquiles” processadores de lloms de l'Equador.

Matèries fonamentals	Descripció qualitativa
Governança	<p>A nivell internacional, la Convenció de les Nacions Unides sobre el Dret al Mar (CNUDM, 1982), regula l'accés als recursos pesquers dels països signants, incloent el concepte de “mar patrimonial” o Zona Econòmica Exclusiva (ZEE)¹¹¹ que comporta que el país sobirà d'aquesta zona vetlla per “l'excés d'explotació” dels seus mars.</p> <p>A la pràctica però, els acords comercials bilaterals i multilaterals de la UE amb molts països del Pacífic i de l'Atlàntic on pesquen tonyina els vaixells espanyols i francesos, solen estar emparats per negociacions desiguals basades en el sistema de deute i post-colonialitat¹¹² contribuint així a la sobrepesca i acaparament d'aigües¹¹³ d'aquestes ZEE en els països empobrits i vulnerant el dret internacional. La UE té amplis acords bilaterals i multilaterals amb països del Pacífic¹¹⁴, de l'Índic i de l'Atlàntic i alguns d'específics de pesca de tonyina.</p> <p>En aquest sentit la indústria espanyola de la tonyina en conserva no només es beneficia dels acords comercials i de pesca de la UE per pescar a ultramar, sinó que també aprofita indirectament els acords que estableixen els països originaris dels seus proveïdors pesquers no europeus (la major part d'ells sense aranzels a la importació: Tailàndia, Xina, Taiwan...) que, sovint, encara tenen menys miraments en relació amb criteris de respecte de Drets Humans i Ambientals¹¹⁵.</p> <p>Per altra banda, la gestió de la pesca de la tonyina en aigües internacionals (en relació amb la quantificació d'exemplars en hàbitat, les quotes de pesca i els mètodes permesos) recau en les Organitzacions Regionals de Pesca (ORP) IATTC (Comissió Inter-americana de la Tonyina Tropical), ICCAT (Comissió Internacional per a la Conservació de la Tonyina</p>

Matèries fonamentals	Descripció qualitativa
	<p>Atlàntica), IOTC (Comissió de la Tonyina de l'Índic), CCSBT (Comissió per a la conservació de la Tonyina Vermella del Sud) i WCPCF (Comissió de Túnids del Pacífic Occidental i Central) en les que la Unió Europea gaudeix d'un ampli poder d'influència i decisió (és membre de totes elles) mentre, per una altra banda, és acusada de fomentar pràctiques de pesca il·legals en relació amb la vulneració de les quotes i de les ZEE que realitzarien els seus bucs tonyiners.¹¹⁶</p>
<p>Drets humans</p>	<p>La pesca és considerada una de les feines més perilloses del món, amb prop de 24.000 morts anuals segons l'OIT i la FAO¹¹⁷ la major part de les quals relacionades amb la manca d'inversió en seguretat a bord dels vaixells i amb una clara relació envers el nivell de desenvolupament del país (mentre els vaixells noruecs reporten entre 90 i 150 morts per cada 100.000 pescadors, els números de Sri Lanka ascendeixen fins els 500 i els de Sudàfrica als 585), que també afecta al grau de transparència d'aquestes xifres.¹¹⁸ Mencionat a part mereixen les amenaces i assassinats dels observadors pesquers reportats per diferents entitats i organismes¹¹⁹.</p> <p>A més de les morts, són recurrents les denúncies al sector pesquer (s'assenyala especialment a països asiàtics com Tailàndia, Taiwan, Corea o la Xina) per la situació de vulneració de drets, especialment de les persones treballadores dels vaixells tonyiners. Es reporten casos de <u>treball forçat</u>, <u>tràfic d'éssers humans</u>, <u>abandonament de pescadors</u>, <u>treball infantil</u>¹²⁰ i fins i tot <u>esclavatge</u>¹²¹ que denuncien els organismes internacionals i les entitats de forma constant.</p> <p>L'OIT, per la seva part, va impulsar el 2007 el seu <u>Conveni 188 sobre el Treball en la Pesca</u>, per tal de reforçar els drets fonamentals en aquest sector. Malgrat han passat més de 13 anys, tret de <u>Tailàndia i França</u>, cap dels <u>principals països pescadors d'Àsia i Europa</u> l'han ratificat.</p>

Matèries fonamentals	Descripció qualitativa
Pràctiques laborals	<p>A més de les condicions de treball forçat i d'esclavatge, la precarietat laboral entre les persones pescadores és un fet comú al sector. Així, segons l'OIT¹²², les flotes europees tenen per costum contractar persones migrades d'altres estats de la UE i, en molts casos, d'altres estats no-europeus, mentre que les flotes asiàtiques (Tailàndia, Taiwan, Corea, Malàisia i Japó -de la Xina no es tenen dades-) ho fan encara més habitualment, amb l'agreujament de que les seves legislacions nacionals i la situació real dels drets del treball¹²³ són molt menys garants que les europees en quant a drets laborals¹²⁴.</p> <p>Aquest panorama, unit a la manca de controls i inspeccions sobre l'aplicació dels drets laborals, comporta que les persones que treballen en la pesca de la tonyina en la regió pacífica es trobin en una situació d'especial vulnerabilitat vers la precarietat laboral que és fonamentada, tal i com denuncia l'OIT (2017), en l'estalvi de costos laborals per part de les grans empreses de la cadena de subministrament. D'aquesta manera trobem casos generalitzats de:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jornades laborals excessives (de fins a 20h). • Retribucions per sota del salari mínim i, en ocasions, cap mena de retribució¹²⁵. • Condicions d'amuntegament i insalubritat en els espais, de manca d'aigua potable i aliments. • Violència vers les persones pescadores (per part dels oficials) i en ocasions, assassinats¹²⁶. • Manca d'informació o denegació d'accés a subsidis de desocupació i protecció de sistemes de seguretat social.
Medi ambient	<p>A nivell de vulneració de drets ambientals, el principal problema assenyalat per la pesca de la tonyina és l'excés de captures o sobrepesca. En aquest sentit, malgrat el problema de l'explotació insostenible d'estocs s'està reduint en els darrers anys¹²⁷, diverses entitats socials¹²⁸ i organitzacions internacionals¹²⁹ continuen constatant que la sobrepesca encara és un problema comú associat a la captura de la tonyina, especialment en alguns estocs de <i>potuda</i>, (Big Eye en anglès), d'aleta groga (<i>yellowfin</i>) i de tonyina roja (<i>bluefin</i>).</p>

Matèries fonamentals	Descripció qualitativa
	<p>En resum, aquest fenomen, que provoca una renovació de peixos dels caladors inferior a la necessària per a la subsistència de les espècies, es produeix pels següents fenòmens:</p> <ul style="list-style-type: none"> • El rebasament de les quotes de pesca en aigües internacionals¹³⁰ i en ZEE per part de les flotes dels països pesquers (legal¹³¹ o il·legalment). • La manca d'observadors pesquers (figura creada <i>ex professo</i> per vetllar per la sostenibilitat de les captures) i la intimidació constant que pateixen els que exerceixen la seva feina (descriu en la categoria de Drets Humans). • La sobre capacitat dels vaixells tonyiners. • Transbordaments en alta mar.¹³² • L'ús de tècniques de pesca il·legals o, cas que siguin legals, poc compatibles amb la reproducció de les espècies de tonyina i d'altres animals marins¹³³. • La manca de control dels estats pesquers, els estats costaners i les ORP sobre les seves flotes. <p>Continuant el sentit del darrer punt, les pràctiques referenciades comporten un deteriorament general de la biodiversitat marina en les zones on es pesca la tonyina, comportant -entre d'altres perjudicis- la pesca colateral d'alevins de tonyina i d'altres espècies, malmetent les seves possibilitats de reproducció. En afegit, en moltes d'aquestes captures es veuen reduïdes dramàticament altres espècies incloent tortugues marines, taurons i diversos tipus de peixos i aus.</p>
Pràctiques justes d'operació	<p>Les principals organitzacions internacionals¹³⁴ que analitzen el mercat de la tonyina assenyalen els factors del mercat de la tonyina com a "commodity" com a determinants en els perjudicis ambientals i humans que es succeeixen en els estadis més baixos de la cadena de subministrament. L'element operacional que més genera aquestes vulneracions de drets és, sens dubte, la fixació de preus en origen.</p> <p>Com hem descrit en els punts anteriors, el preu condiona tota la cadena de subministrament, traslladant les guerres de la venda de llaunes dels supermercats europeus a les persones treballadores, la sostenibilitat dels estocs de tonyina</p>

Matèries fonamentals	Descripció qualitativa
	<p>i la biodiversitat marina, que pateixen finalment les dramàtiques conseqüències de la manca de regulació i protecció dels seus països d'origen envers les pressions comercials.</p> <p>A més, tractant-se d'un oligopsoni, el de la tonyina en conserva és clarament un mercat que vulnera els principis de lliure competència, afectant principalment en una limitació clara de la concurrència en els estadis superiors i mitjans de la cadena de subministrament¹³⁵ -on es concentra el poder de decisió sobre el mercat- i en la fragmentació i multiplicació d'agents en els nivells més primaris de la producció (pesca), fet que debilita extremadament el seu poder d'influència en el mercat.</p> <p>En aquest sentit, pel que fa a sancions específiques per incompliment de normativa internacional, la Comissió Europea ha advertit a l'Equador en diverses ocasions (3)¹³⁶ sobre aspectes relacionats amb l'abanderament de vaixells, l'estat dels ports i de la comercialització, incloent advertències concretes sobre el mercadeig il·legal de tonyina¹³⁷. Finalment, el 2019 es sanciona el país amb una targeta groga.</p> <p>Hi ha altres països productors de tonyina sancionats amb targeta groga per la UE (ha obert 25 processos des del 2012, segons la Comissió), entre ells Tailàndia, el principal productor mundial, que també va ser sancionat amb una targeta groga l'any 2015, sent-li retirada el gener del 2019 en reconeixement de les millores implementades contra la pesca il·legal.</p>
Aspectes de consumidors/es	<p>En els darrers anys, les principals marques de tonyina en llauna que venen al mercat espanyol (Frinsa Nordeste, Jealsa Rianxeira, Escuris, Bolton Food, Calvo Conservas i Salica -en ordre per volum de facturació-) han fet esforços per a comunicar la sostenibilitat de la seva tonyina. Així, trobem dos nivells d'empresa en quant a la disponibilitat d'informació de consumidors: les que relaten les lleis i compromisos internacionals que respecta l'empresa sense fonts de verificació per part de la persona consumidora (com és el cas de Jealsa Rianxeira i les principals marques a les que subministra: "Rianxeira" i la marca blanca de Mercadona: "Hacendado") i les que fan un esforç més enllà i ofereixen un sistema de</p>

Matèries fonamentals	Descripció qualitativa
	<p>traçabilitat que permet saber, en el menor dels casos, l'origen de la captura (com és el cas del Calvo) i, en el major, també el mètode de pesca (com és el cas de Bolton Foods i la seva marca "Isabel").</p> <p>Si bé és un avenç important fruit de l'augment de la consciència i pressió social al respecte¹³⁸, no és menys cert que no es pot establir amb seguretat si s'està sobre pescant en la zona que es declara com a origen de la captura (com hem vist anteriorment, els lloms d'una sola llauna poden procedir d'origens diversos) i, molt especialment, és impossible contrastar si s'estan produint vulneracions de drets humans i laborals en els proveïdors pesquers d'aquesta tonyina.</p> <p>Un tercer mètode molt habitual per tal de reforçar la imatge de marca vers la responsabilitat social i ambiental és el de les certificacions de "pesca responsable". Dels segells que deriven d'aquestes certificacions, el més utilitzat per les marques espanyoles és AENOR (Asociación Española de Normalización y Certificación), malgrat també és popular la certificació internacional d'MSC (Marine Stewardship Council) i, en menor mesura, la de Dolphin Safe. En el primer cas, és la pròpia indústria¹³⁹ la que indirectament promou la certificació, mentre que en el segon i el tercer són organismes internacionals "independents"¹⁴⁰. Pel que fa a la categorització de l'anàlisi de cada estàndard, només AENOR (en el seu certificat "Atún de Pesca Responsable -UNE 195006") contempla aspectes vinculats amb la sostenibilitat ambiental de la pesca conjuntament amb les condicions sociolaborals de les persones que hi treballen, mentre MSC ho fa només basant-se en criteris mediambientals i de producció industrial¹⁴¹ i Dolphin Safe es preocupa principalment de que les captures accidentals no incloguin exemplars de dofí i altres espècies vulnerades.</p> <p>Més enllà de la desconexió que en ocasions es produeix entre el que publiciten els segells i el que realment succeeix (el "green" i "social washing" és una pràctica de màrqueting estesa en molts sectors i el tonyiner no n'és excepció¹⁴²) o de les suspicàcies sobre que sigui la pròpia indústria qui s'auto-certifica (AENOR), el que és cert és que la seva incorporació està creixent¹⁴³ en paral·lel a la sensibilitat de les persones consumidores envers la pesca en general i de la tonyina en particular¹⁴⁴.</p>

Matèries fonamentals	Descripció qualitativa
<p>Participació activa i desenvolupament de la comunitat</p>	<p>En el cas de les comunitats de pescadores artesanals que poblen la costa dels països de les ZEE on es realitza part de la pesca industrial de la tonyina, l'afectació en les seves formes de vida és clara. En el cas concret de Tailàndia, per exemple, hi ha més de 2.500 comunitats pesqueres a les seves costes -un 80% de les quals es dediquen a la pesca artesanal¹⁴⁵- que s'han vist històricament afectades per l'excessiu volum de pesca legal i sobre tot il·legal¹⁴⁶ dels grans bucs a alta mar. En el mateix sentit, a la veïna Cambodja, la gran majoria de les famílies pescadores artesanals (també sobre el 80%) necessiten una altra feina per sobreviure per causa de la manca de captures i el baix preu de mercat de les mateixes. Tot plegat genera unes comunitats pesqueres, en molts casos, econòmicament per sota del llindar de la pobresa, essent els ingressos mitjans d'una família de pescadores d'entre 25 i 30 dòlars mensuals¹⁴⁷.</p> <p>Aquest fenomen, també constatat per Setem Catalunya en aigües de Senegal¹⁴⁸, es podria catalogar com a conseqüència generalitzada de l'activitat de la pesca industrial sobre la pesca artesanal en els països del Sud Global i, per tant, sobre les seves comunitats i mètodes de vida que, per la seva pròpia natura, sí que són sostenibles. La precarització de la vida diària donada per l'espoli global de recursos pesquers i d'altres orígens (agrícoles, miners, etc.) obliga a moltes persones d'aquestes comunitats a migrar i buscar feina en els mateixos bucs transoceànics o en les empreses de transformació de peix¹⁴⁹, essent víctimes, al seu torn, (*com hem vist anteriorment en aquesta mateixa taula en els apartats de "Drets Humans" i "pràctiques laborals") de tràfic d'éssers humans, esclavatge i explotació laboral extrema.</p>

B) Riscos vinculats a la transformació de lloms i enllaunament (Equador)

Matèries fonamentals	Anàlisi quantitativ de les categories	Aspectes qualitativs i conclusius per categoria
<p>Governança</p>	<p>1) Corrupció: escala de l'Índex de Percepció de la Corrupció.</p> <p>Segons l'índex de Percepció de la Corrupció (IPC) de Transparència Internacional¹⁵⁰, la puntuació de corrupció del Brasil és de 35, en una escala de 0 (altament corromput) a 100 (sense corrupció) i ocupa el lloc 94 de 180 països analitzats. Això significa que el risc de corrupció al Brasil és molt elevat.</p> <p>L'IPC ja és un índex mundial de referència validat i reconegut per diferents actors internacionals i que exerceix un comparatiu en sí mateix de la situació internacional. Respecte a la resta de països proveïdors de sucre a la UE, obté una puntuació similar (36 per a Tailàndia o 53 per a les illes Maurici). Pel que fa al seu principal competidor de producció remolatxera, Alemanya (puntuació 80) queda molt per sota, així com en el cas d'Espanya (62).</p> <p>2) Qualitat en la llibertat d'associació i de defensa de drets laborals: puntuació en l'ITUC Global Rights Index¹⁵¹.</p> <p>L'Equador rep una puntuació de 5 (en una escala de l'1 al 5+, on 5+ és la puntuació que indica més risc de vulneració de drets laborals), considerant-se per part de la ITUC, literalment un dels "pitjors països del món per a les persones treballadores". Segons</p>	<p>Les empreses tonyineres espanyoles seleccionen països com l'Equador (amb alts nivells de corrupció i i pràctiques il·legals en el sector pesquer i transformador) o altres amb característiques similars per evitar les dificultats que podria comportar fer-ho en sòl europeu on, a banda de tenir un cost de mà d'obra superior i una millor protecció dels drets de les treballadores, les pràctiques il·legals de pesca i els nivells de corrupció en la indústria estan, sobre el paper, més supervisats i controlats¹⁵³.</p> <p>En aquest sentit no deixa de ser irònic com la UE, que "externalitza" aquesta vulneració de drets, és també acusada per altres organismes internacionals de permetre la pesca il·legal dels seus vaixells en aigües estrangeres, mentre sanciona altres països per qüestions similars¹⁵⁴.</p>

Matèries fonamentals	Anàlisi quantitativ de les categories	Aspectes qualitativs i conclusius per categoria
	<p>aquest organisme internacional, el país sudamericà registra “brutals repressions del dret a la manifestació” havent arribat inclòs a declarar l’estat d’emergència nacional per a reprimir-les. Aquest organisme constata, a més, la “prohibició de dret a vaga en moltes ocasions” i fins i tot “assassinats de persones que defensen els drets del treball”, incloent treballadores i representants sindicals¹⁵².</p> <p>Segons aquest índex el principal país transformador de tonyina al món (Tailàndia) té una puntuació similar (5), igual que altres estats de la regió americana com Guatemala (5), però major que altres on el respecte als drets de les treballadores sembla millor (El Salvador -3-). Pel que fa al principal transformador de tonyina europeu, l’Estat Espanyol, la puntuació és considerablement millor (2).</p>	
<p>Drets humans</p>	<p>1) Violència masclista: percentatge de dones que han rebut violència masclista d’algun tipus per part de parelles/ex parelles o altres persones en les províncies on es troba la producció de tonyina.</p> <p>La violència masclista a l’Equador és un mal endèmic. Les províncies on es troben les empreses de transformació de tonyina, no en són excepció. Les dones residents a les províncies costaneres de Guayas (74,37%), Manabí (69,40%) i Santa Elena</p>	<p>A més dels greus efectes de vulneració de drets que comporta la violència masclista i el treball d’infants i joves, en els processos de fabricació dels lloms de tonyina i en el seu enllaunament, el sector tonyiner (i en general el pesquer) es caracteritza per una divisió de funcions per gènere que, a més, té conseqüències en aspectes salarials i de tracte a les persones treballadores més vulnerables¹⁶⁵. Així, mentre els</p>

Matèries fonamentals	Anàlisi quantitativ de les categories	Aspectes qualitativs i conclusius per categoria
	<p>(76,62%)¹⁵⁵ reconeixen haver patit algun tipus de violència de gènere per part de la parella o altres persones durant la seva vida¹⁵⁶. Pel que fa al país, la mitjana de violència "total" és d'un 64,9%¹⁵⁷.</p> <p>Segons Nacions Unides¹⁵⁸ un 35% de dones al món han experimentat violència física o sexual per part de la parella íntima o per alguna altra persona. Les dades equatorianes, per tant, queden molt per sobre.</p> <p>En l'altra cara de la moneda, no es tenen dades agregades de la violència masclista associada al sector espanyol de la tonyina però les dades generals de Galícia (que és on es troben la major part) indiquen que un 16,2% de dones han estat afectades en el cas de la violència sexual o física en el marc de la parella i un 33,9% quan es parla de violència masclista total¹⁵⁹, mentre que en el global de l'Estat, la xifra voreja el 50%.¹⁶⁰</p> <p>2) Explotació infantil: Nombre de nens, nenes i adolescents treballant en el sector tonyiner.</p> <p>Si bé no existeixen dades concretes de treball infantil i adolescent per sectors, la llei equatoriana que vetlla per evitar la vulneració de drets de la infància, recull implícitament l'existència de treball d'adolescents en plantes de processament i envasament de peix¹⁶¹.</p>	<p>homes es troben principalment assumint tasques de gerència i comerç industrial i treballant en ports i vaixells pesquers, les dones i menors es troben fonamentalment en les tasques manuals de port (elaboració i reparació de xarxes) però amb molta més claredat en els processos de manufactura vinculats a la preparació del peix i l'enllaunament¹⁶⁶. Aquesta divisió de tasques repercuteix també en unes condicions salarials inferiors que mostren una clara desigualtat de gènere.</p> <p>En qualsevol cas, l'opacitat de les dades oficials de l'Equador en quant als fenòmens de vulneració de drets en el sector pesquer (el treball infantil n'és un bon exemple) i més en concret tonyiner, és un fet que dificulta poder concretar més enllà dels indicis o les dades generals.</p>

Matèries fonamentals	Anàlisi quantitativ de les categories	Aspectes qualitativs i conclusius per categoria
	<p>A nivell global del mercat laboral equatorià, si bé no hi ha dades actualitzades, les darreres (de l'any 2012¹⁶²) parlen d'un 8,6% d'infants menors de 18 anys treballant en diferents sectors. Respecte a l'actualitat, diversos informes¹⁶³ constaten que encara és un fenomen habitual.</p> <p>Pel que fa a la resta d'estats productors de tonyina que subministren a les marques espanyoles, l'OIT només informa de dades d'El Salvador (10%) o el Brasil (5,4%)¹⁶⁴.</p>	
Pràctiques laborals	<p>1) Percentatge del total de treballadores del sector amb representació sindical.</p> <p>El nombre de persones treballadores del sector tonyiner equatorià adscrites directa o indirectament a un sindicat no es troba disponible per mitjà de fonts oficials, el que evidencia la manca de transparència del Govern d'Equador en aquest aspecte¹⁶⁷. La taxa de sindicació general de l'Equador és d'un 3%, sent un dels països del món amb una ràtio més baixa d'aquest indicador. Les dades de fonts estrangeres sobre el sector agroalimentari equatorià permeten deduir que en aquest, la taxa és encara més baixa que en el global del país¹⁶⁸.</p> <p>Pel que fa als països regionals que fan competència a l'Equador en quant a l'envasat de tonyina que es ven a l'Estat Espanyol,</p>	<p>Laboralment l'Equador és un país que encara té molta feina a fer per arribar a estàndards que connectin amb la justícia sociolaboral. L'elevada informalitat de l'activitat laboral i la manca de protecció social, que es troben amb especial persistència en el sector agropecuari, porten de la mà un risc d'exclusió social que s'acarnissa especialment amb les persones més vulnerables. Així, el col·lectiu dels joves és un dels més desprotegits social i laboralment parlant. Segons l'OIT, a més, la gran majoria de joves equatorianes d'entre 18 i 29 anys que no accedeixen a feina ni a estudis (les "ninis") són noies (un 76% sobre el 24% de nois), moltes d'elles casades¹⁷².</p>

Matèries fonamentals	Anàlisi quantitativ de les categories	Aspectes qualitativs i conclusius per categoria
	<p>Guatemala (2,6%) mostra dades també molt baixes, mentre que El Salvador (19%) sí que mostra una taxa lleugerament més alta. En tot cas el contrast és obvi amb els països més “sindicats” com Islàndia (90,4%) o Cuba (81,4%)¹⁶⁹. El cas de l'Estat Espanyol, és també considerablement baix, amb una taxa d'un 13,7% de sindicació.</p> <p>2) Percentatge de treballadores cobertes per algun sistema de seguretat social.</p> <p>Tot i no existir dades clares del sector tonyiner, el total de persones treballadores cobertes per algun sistema de protecció social a l'Equador és d'un 31,7%.¹⁷⁰. En aquest punt, es constata però, una tendència a la millora en quant a l'augment dels sistemes contributius¹⁷¹.</p> <p>La dada equatoriana, malgrat ser baixa, és considerablement millor que la d'alguns veïns exportadors de tonyina com Guatemala (10,3%) i pitjor que la d'altres com Brasil (61,5%). A l'Estat Espanyol la xifra arriba al 80,9%.</p>	<p>En una mirada més global dels països subministradors de tonyina a l'Estat Espanyol, observem com la resta de competidors de l'Equador a nivell regional, tenen situacions similars, de les que la indústria, directa o indirectament, en treu profit.</p>
Medi ambient	<p>1) Contribució al canvi climàtic: pes específic de la indústria de transformació de la tonyina equatoriana sobre les emissions globals del país/regió (en kg de CO₂).</p>	<p>Malgrat l'esgotament de recursos hídrics s'ha demostrat no ser l'impacte ambiental al llarg de tota la cadena de la indústria tonyinera, les emissions de carboni i, per tant, la contribució al canvi climàtic, és</p>

Matèries fonamentals	Anàlisi quantitativ de les categories	Aspectes qualitativs i conclusius per categoria
	<p>Respecte emissions de gasos d'efecte hivernacle, en tota la cadena de subministrament de la tonyina de l'Equador (pesca, processat, envasat i distribució) s'emeten 4,99 kg de CO2/kg de tonyina, sent un 53,7% d'aquests corresponents a la fase d'envasat (enllaunament), un, 27,2% a la pesca, un 16,6% al processat i un 1,3% a la distribució.¹⁷³</p> <p>La dada contrasta amb la mitjana global d'emissions associades a la cadena de subministrament de la tonyina a nivell mundial, que és inferior. Altres productes produïts a l'Amèrica Llatina com el cafè, que són contribuïdors nets al canvi climàtic i amb altres productes que contribueixen positivament amb l'absorció de carboni com la canya de sucre.</p> <p>2) Consum de recursos hídrics de la indústria tonyinera equatoriana (en m³/kg).</p> <p>Pel que fa a l'esgotament de recursos hídrics, el procés de captura, transformació i distribució de la tonyina, té un consum relativament baix d'aigua¹⁷⁴, sent el de la tonyina processada a l'Equador especialment baix¹⁷⁵.</p> <p>La dada contrasta amb l'excessiu consum d'aigua d'altres productes com el cafè de Brasil o la canya de sucre del mateix país..</p>	<p>una de les més altes del sistema agroalimentari equatorià i mundial. Aquesta petjada ambiental (que es deu sobre tot al procés industrial de transformació) es complementa, a més, amb contaminacions de l'entorn de les plantes processadores que tenen a veure amb l'ús d'olis i la mala gestió dels residus orgànics¹⁷⁶.</p>

Matèries fonamentals	Anàlisi quantitativ de les categories	Aspectes qualitativs i conclusius per categoria
<p>Pràctiques justes d'operació</p>	<p>1) Responsabilitat social: salari mitjà treballadores sector tonyina a l'Equador versus Espanya-Galicia i bretxa salarial de gènere.</p> <p>Tot i no existir dades exactes del sector, sí que es coneix el salari mínim de l'Equador (400 dòlars americans/mes¹⁷⁷). El sector de la transformació tonyinera està especialment dominat per dones (53% de les treballadores)¹⁷⁸, un col·lectiu que a l'Equador està especialment mal remunerat: la bretxa salarial de gènere es situa en un 15,2%, el que es tradueix en que cada dona ingressa 0,84 dòlars per cada 1 dòlar que ingressa un home¹⁷⁹.</p> <p>En el cas de l'Estat Espanyol, principal destí de les exportacions tonyineres equatorianes, el salari mínim es situa en els 1.050 euros/ mes¹⁸⁰ -que es tradueix en 1.271 dòlars americans- i la bretxa salarial de gènere en 13,9%¹⁸¹.</p> <p>2) Respecte als drets de la propietat: percentatge d'acaparament de terres i mars per les empreses tonyineres.</p> <p>La indústria de la tonyina equatoriana acapara terres (en la indústria de transformació) i aigües oceàniques¹⁸² i terres costaneres fent-ne un ús que dona un balanç deficitari en els recursos productius terrestres globals¹⁸³. Respecte al mercat global de la tonyina al món, no és de les taxes d'impacte més altes. Tot i això, supera àmpliament (en consum irreversible de capacitat productiva de la terra) a la major part de productes</p>	<p>L'estalvi de costos laborals en l'externalització de la tonyina de les factories espanyoles a les equatorianes és doncs una evidència que es manifesta pel poder de l'oligopsoni de les empreses tonyineres i els supermercats europeus sobre els seus proveïdors. En el cas de la tonyina produïda a l'equador observem clarament com s'incrementa el risc de discriminació sobre les dones a nivell laboral i, en general, sobre els salaris de les treballadores del sector que, com hem vist en l'apartat d'aspectes laborals d'aquest mateix quadre, es veu precaritzat per diversitat de factors. Aquesta externalització és per tant un factor de risc tant pel que fa als drets laborals com pel que fa a les pràctiques d'operació, doncs malgrat ser legal i habitual en les empreses transnacionals, l'externalització genera l'arraconament de les empreses que pesquen i envasen tonyina artesanalment amb salaris europeus, que no poden competir en preus al mercat espanyol amb les grans marques.</p>

Matèries fonamentals	Anàlisi quantitativ de les categories	Aspectes qualitativs i conclusius per categoria
	hortícoles com el plàtan del mateix Equador o el tomàquet espanyol.	
Aspectes de consumidors/es	<p>1) Presència de mercuri en la tonyina en llauna de l'Equador (en mg/kg).</p> <p>La tonyina en conserva equatoriana té uns nivells de mercuri que oscil·len entre els 0,34 i els 0,73 mg/kg. En el cas de les llaunes de tonyina del mercat espanyol, es troben nivells de mercuri de 0,46 mg/kg¹⁸⁴, el que es situa en la mitjana de la tonyina equatoriana, el que té sentit, doncs és el seu principal proveïdor.</p> <p>El risc per a la salut d'aquest metall pesat s'ha demostrat en diversos estudis¹⁸⁵ i alertat per part de la OMS¹⁸⁶, coincidint en el risc del seu consum per a dones embarassades, nens i nenes de fins a 12 anys d'edat i persones amb problemes renals. L'Agència Espanyola de Seguretat Alimentària i Nutrició (AESAN)¹⁸⁷, recomana que el seu consum en aquests casos no sobrepassi els 50gr setmanals.</p>	<p>Entenent que cal tenir precaució en les quantitats de consum de tonyina pel seu contingut en mercuri i, probablement, d'altres metalls pesats i elements nocius com el cadmi, el plom i l'arsènic¹⁸⁸ constatem el risc per a les persones consumidores (especialment els col·lectius detallats per l'AESAN) en quant els nivells de mercuri no figuren en l'etiquetatge de tonyina en llauna de cap de les marques espanyoles (que amb alta probabilitat es proveeixen de tonyina equatoriana) analitzades en aquest estudi¹⁸⁹.</p>
Participació activa	<p>1) Dret a la salut: índex de toxicitat humana -amb efectes cancerígens- de la producció de tonyina.</p> <p>El procés industrial de la tonyina no està exempt de perills per a la salut de les persones treballadores i per a les comunitats que</p>	<p>No obstant l'impacte de la indústria tonyinera en les comunitats pesqueres equatorianes s'ha de veure en un marc més ampli, que ja hem relatat en les categories anteriors (pràctiques justes d'operació,</p>

Matèries fonamentals	Anàlisi quantitativ de les categories	Aspectes qualitativs i conclusius per categoria
<p>desenvolupament de la comunitat</p>	<p>conviu amb la indústria tonyinera. Així, el mercat de producció, transformació i distribució de la tonyina, té un índex elevat, a nivell global (no existeixen dades per països)¹⁹⁰.</p> <p>Tot i no ser el producte alimentari amb un índex dels més elevats (el tomàquet d'hivernacle, per exemple té uns valors superiors), ni dels més baixos (el sucre de remolatxa té uns valors molt inferiors), cal tenir en compte el risc per a la salut que comporta.</p> <p>2) Percentatge de treball informal (precarització).</p> <p>Tornem a constatar la opacitat envers la disponibilitat de dades de treball informal al sector tonyiner. Malgrat això, les xifres de treball informal en el total equatorià són significativament elevades, arribant al 73,6% del total de la població activa¹⁹¹.</p> <p>Pel que fa a altres estats llatinoamericans, el Salvador es troba amb un 68,5%, Guatemala amb un 80,1% i el Brasil, el més baix de tots, amb un 45%.</p>	<p>drets humans, pràctiques laborals...), l'afectació a la salut és un fet que transcendeix a les treballadores de la indústria i afecta en general a les comunitats costaneres. Així, a més de constatar el risc de desenvolupar malalties com el càncer, la contaminació de les aigües d'ús domèstic i per al consum humà pels olis i residus de la indústria de transformació és un fet que es constata a través de les denúncies¹⁹² de les comunitats afectades.</p> <p>Pel que fa a la informalitat del treball, es constata com a pràctica habitual a nivell de país, generant comunitats empobrides en les que les persones amb feina mal remunerada rara vegada tenen accés als drets socials i laborals que s'hi associen.</p>

6.3.4. Conclusions i reflexions sobre el risc en la compra de la tonyina i les seves alternatives de consum.

Donat l'anàlisi anterior, tant de la cadena de subministrament com dels riscos associats a les dues principals fases del procés industrial (pesca i transformació), podem concloure **que la tonyina en llauna que es ven en el mercat de l'Estat Espanyol i, en conseqüència,** la que acaba als entrepans o a les amanides dels restaurants universitaris, té amplis riscos de vulneració de drets tant sociolaborals com ambientals, segons les categories estipulades per la ISO 2600.

En aquest sentit, els resultats que mostra l'anàlisi de riscos de la fase de pesca incideixen en l'evidència, **no només del conegut problema de la sobrepesca, la captura accidental d'alevins i d'exemplars d'altres espècies a nivell de sostenibilitat ambiental, sinó també** en la precarietat sociolaboral i les vulneracions de drets humans tant de les persones treballadores dels vaixells com de les comunitats costaneres dels països asiàtics i llatinoamericans on es capturen les tonyines. És un fet coincident que aquests darrers aspectes -els socials, laborals i de drets humans- són els menys auditats pels segells que certifiquen la pesca "responsable" o "sostenible" que figuren en les llaunes de tonyina espanyola.

Davant doncs del desconeixement d'aquesta situació, les consumidores europees tenen accés a un producte que, a més, no sempre reflecteix l'origen de captura ni el mètode de pesca amb el que s'ha obtingut. Excepte, com hem assenyalat amb anterioritat, algunes poques marques que inclouen sistemes de traçabilitat del peix de les seves llaunes, **fent molt difícil la responsabilitat en l'adquisició de les llaunes que, conseqüentment, es troba** implicada involuntàriament en la vulneració de drets a les diferents etapes del cicle de vida del producte.

Aquesta vulneració es manifesta, no només en la fase de pesca sinó també en la de transformació de la tonyina. Val a dir que, si bé mostrem indicis de riscos de vulneració de drets de les persones treballadores de les factories de peix i de les comunitats **costaneres a l'Equador, moltes de les dades que farien més fàcil reconèixer i abordar** aquestes situacions, directament no existeixen. Aquest és el cas, per exemple, de les dades concretes de treball infantil i adolescent en el sector pesquer, els indicis de les quals els hem hagut d'obtenir de fonts externes a les oficials del govern de l'Equador. Tampoc no existeixen dades oficials de les aigües residuals i residus generats per les plantes processadores de la tonyina ni indicadors ni estudis sectorials sobre la situació **laboral de les "maquiles", incloent abusos de drets i tracte vers les dones que hem** assenyalat mitjançant indicis de fonts secundàries en el quadre qualitatiu.

L'alta dependència econòmica de l'Equador d'aquest sector contribueix a reduir els incentius vinculats a incrementar la transparència en aquestes dimensions, la qual cosa **dificulta considerablement les tasques de gestió d'aquests impactes** en la cadena de subministrament per part de les empreses comercialitzadores implicades. Aquest darrer punt el referim en tant que cap empresa de les principals que operen a l'Estat ni cap dels **segells de "consum responsable" de tonyina (MSC, Dolphin Safe, AENOR...)** ofereixen informació pública respecte de la vetlla per la justícia sociolaboral y ambiental en la fase de transformació de la tonyina, tret d'unes poques marques que inclouen sistemes de traçabilitat molt bàsics del peix a les seves llaunes.

La taula a continuació presenta un resum del nivell de risc associat a la generació d'impactes negatius en base a l'anàlisi de materialitat realitzat.

Matèries fonamentals	Indicador analitzat	Nivell de risc d'impacte negatiu identificat
Governança	Corrupció: escala de l'Índex de Percepció de la Corrupció.	Alt
Drets Humans	Violència masclista: percentatge de dones que han rebut violència masclista d'algun tipus per part de parelles/ex parelles o altres persones en les províncies on es troba la producció de tonyina..	Alt
	Explotació infantil: Nombre de nens, nenes i adolescents treballant en el sector tonyiner.	Alt
Pràctiques laborals	Percentatge del total de treballadores del sector amb representació sindical.	Alt
	Percentatge de treballadores cobertes per algun sistema de seguretat social.	Alt
Medi ambient	Contribució al canvi climàtic: pes específic de la indústria de transformació de la tonyina equatoriana sobre les emissions globals del país/regió (en kg de CO ₂).	Alt
	Consum de recursos hídrics de la indústria tonyinera equatoriana (en m ³ /kg).	Moderat
Pràctiques justes d'operació	Salari mitjà de les treballadores del sector tonyina i bretxa salarial de gènere.	Alt
	Respecte als drets de la propietat: percentatge d'acaparament de terres i mars per les empreses tonyineres.	Alt

Matèries fonamentals	Indicador analitzat	Nivell de risc d'impacte negatiu identificat
Aspectes de consumidors /es	Presència de mercuri en la tonyina en llauna de l'Equador (en mg/kg).	Moderat
Participació activa i desenvolupament de la comunitat	Dret a la salut: índex de toxicitat humana -amb efectes cancerígens- de la producció de tonyina.	Alt
	Percentatge de treball informal (precarització).	Alt

6.4. El sucre

6.4.1. Context general i consum del sucre

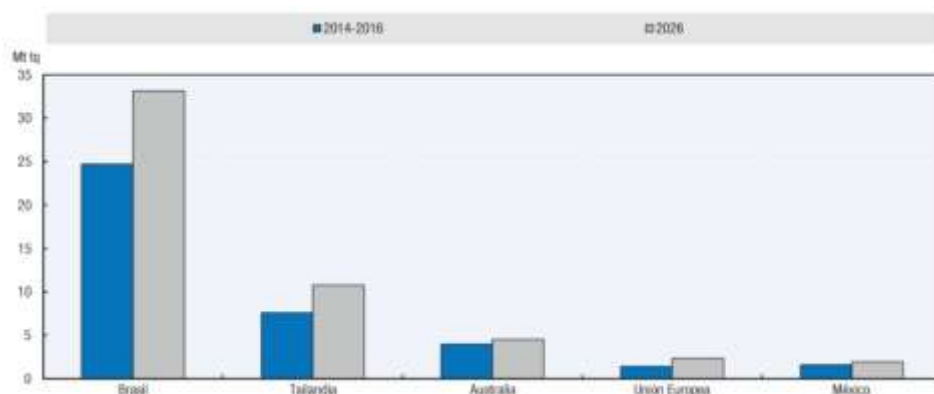
El sucre és un producte energètic present en diferents vegetals: des de les fruites (fructosa), el blat de moro o l'auró. Malgrat hi ha desenes d'espècies vegetals de les que es pot extreure, on hi ha la major concentració i d'on és més rendible extreure'l és la remolatxa i, sobre tot, la canya de sucre¹⁹³.

Les plantacions de sucre de canya, que necessita moltes hores de llum, calor i abundants recursos hídrics, es concentren principalment en àmplies zones tropicals d'Amèrica Llatina, Àfrica i Àsia en forma de monocultiu. De fet, els països "en vies de desenvolupament" són principalment els proveïdors dels països transformadors i venedors internacionals de sucre refinat, que encara avui són en la seva majoria europeus¹⁹⁴.

No obstant això, el lucratiu i creixent mercat mundial del sucre¹⁹⁵ no és un mercat dominat per les exportacions, donat que la gran major part de la producció acostuma a anar destinada al consum intern dels països productors (un 80% segons l'OCDE-FAO). Un clar exemple d'això és la Índia, segon productor mundial de sucre, que absorbeix internament gairebé el total del que produeix¹⁹⁶.

D'altra banda, en quant al sucre de la remolatxa (l'altre 14% de la producció mundial) les plantacions es troben distribuïdes majoritàriament en països amb climes temperats com els Estats Units, la Xina o els estats membres de la UE, que històricament s'han servit del cultiu i refinament d'aquesta planta per auto abastir-se. En el cas d'Europa específicament, l'auto-abastiment va assolir quotes que fregaven el total del consum¹⁹⁷ degut al proteccionisme comercial basat en el sistema de quotes, que va finalitzar amb la reforma de la PAC entre el 2006 i el 2017 després d'una denúncia internacional liderada per Brasil, Austràlia i Tailàndia davant l'OMC¹⁹⁸.

Aquesta obertura del mercat europeu ha canviat completament el panorama del mercat d'importacions i exportacions de sucre a nivell mundial en els darrers anys, traspassant el domini de la UE al Brasil, que actualment és qui controla majoritàriament els preus del mercat i es posiciona com a primera potència mundial exportadora¹⁹⁹, seguida de prop per Tailàndia [veure taula 2].

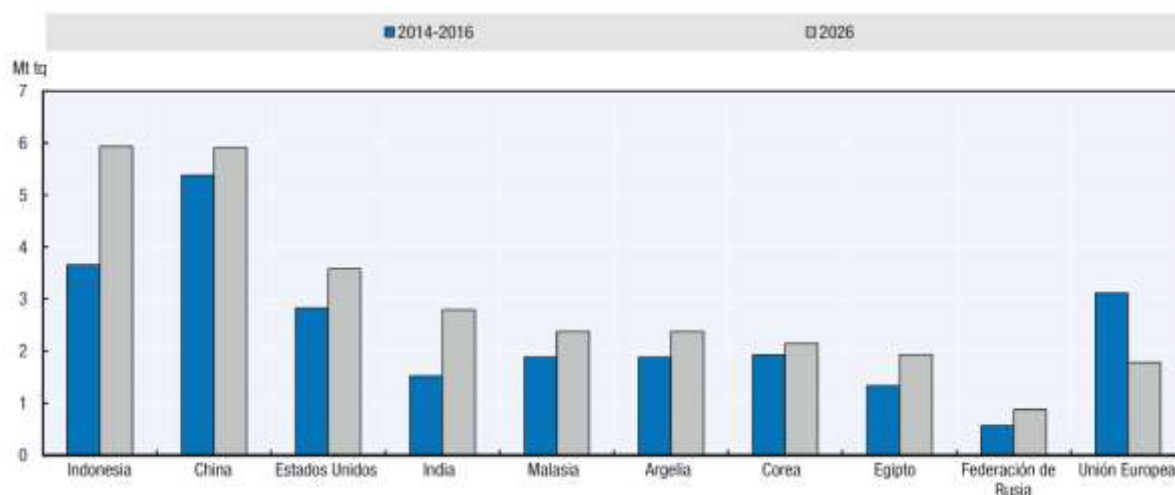
Taula 4: Exportacions de sucre pels principals països i regions. Milions de Tones (Mt). Font: OCDE/FAO (2017) "Perspectivas Agrícolas 2017-2026"

El primer efecte de la liberalització total del mercat europeu del sucre va ser un descens de preus generalitzat del producte²⁰⁰ que ha derivat en un abandonament progressiu de la producció de sucre remolatxer a la UE, en tant que les plantacions europees, fortament subvencionades, han deixat de ser rendibles. Això, en termes generals, ha posat en números vermells i en decreixement constant al cultiu de remolatxa sucrera al Sud d'Europa²⁰¹ (no tant el del Nord²⁰²) i ha comportat un efecte rebot en l'augment de les importacions de sucre de canya cap a Europa, beneficiant grans exportadors com Brasil o Tailàndia, que han cobert gran part d'aquest "forat de mercat" amb preus més baixos, però perjudicant altres proveïdors de sucre com els petits països monocultors de Fiji, les Illes Maurici, Swazilàndia o Belize, dependents totalment dels acords comercials amb la UE i que, encara avui, es mantenen en els primers llocs com a proveïdors de sucre de canya.²⁰³ De fet, aquests acords (Anomenats EPAs -[Economic Partnership Agreements](#), - que inclouen també els polèmics EBAs²⁰⁴ i dirigits als països ACP -Àfrica, Carib, Pacific-) han rebut nombroses crítiques per l'establiment de condicions abusives que contribueixen a la subordinació [d'aquests estats](#) -més dèbils econòmicament-, que miren de mantenir els acords i cert marge de benefici mitjançant la precarització de les condicions de producció.

Amb aquest cas com a exemple, es pot observar com la volatilitat dels preus, generada pels canvis en els acords comercials i -també en gran mesura- per l'especulació associada al *mercat de "saldos" i de futurs*, té un gran impacte en tot el sistema. De fet, considerem que el sucre -com els altres dos productes seleccionats en aquest estudi- és una *commodity*, o el que és el mateix: un producte que al mercat essencialment es diferencia pel preu i no per altres qualitats²⁰⁵.

En paral·lel a la pèrdua d'hegemonia de la producció sucrera europea, la tendència del consum a territori dels 27 -influenciada també per la conscienciació dels perjudicis per a la salut de l'excés de consum d'aquest producte- està disminuint. De fet, segons l'OCDE i la FAO en els propers 10 anys patirà un descens d'un 43%. Aquesta tendència però, no afectarà en el global mundial, on la producció global de sucre seguirà creixent de la mà d'un augment de les importacions de Xina, Indonèsia (5,9 Milions de Tones importades en tots dos casos) i dels Estats Units (3,6 Mt), que reemplaçarà la UE com a tercer importador mundial de sucre en pocs anys [veure taula 3].

Taula 5: Importacions de sucre dels principals països i regions. Milions de Tones (Mt). Font: OCDE/FAO (2017)"Perspectivas Agrícolas 2017-2026"

Tot aquest panorama, no obstant, sembla que beneficiarà amb més claredat el domini de les grans empreses multinacionals sucres, concentrant encara més quota de mercat en poques mans i exercint una influència determinant en els acords comercials entre països²⁰⁶. En aquest sentit, tant en les grans marques europees com les del Brasil, Tailàndia i altres països emergents²⁰⁷, **estan generant processos d'absorció d'empreses menors en els seus respectius països a un ritme constant²⁰⁸**. El mercat del sucre, que ja era considerat un "mercat prim" (amb pocs venedors i compradors) pels economistes abans d'aquestes concentracions empresarials, s'està aplegant cada cop més en menys mans. De fet, malgrat moltes d'aquestes empreses controlen totes les etapes del cicle de vida (des de la producció a la venda a les marques distribuïdores), encara hi ha un gran mercat de la intermediació entre importacions i exportacions, dominat per les anomenades ABCD ([ADM](#), [Bunge](#), [Cargill](#) i [Dreyfus](#)) o grans intermediàries de *commodities* alimentàries globals²⁰⁹.

En el cas europeu, un 75% de la quota de mercat²¹⁰ (10 milions de tones de sucre) està controlada per cinc empreses multinacionals -sobretot alemanyes, franceses i britàniques-, que també controlen la producció de les seves filials en sòl europeu. A la majoria de països, això provoca greus problemes de competència, ja que la major part del mercat queda en mans d'un o dos productors controlats per alguna de les grans multinacionals europees del sucre ([Sudzucker](#), [Nordzucker](#), [Pfeifer i Langen](#), [Tereos](#) i [Associated British Foods](#), principalment)²¹¹.

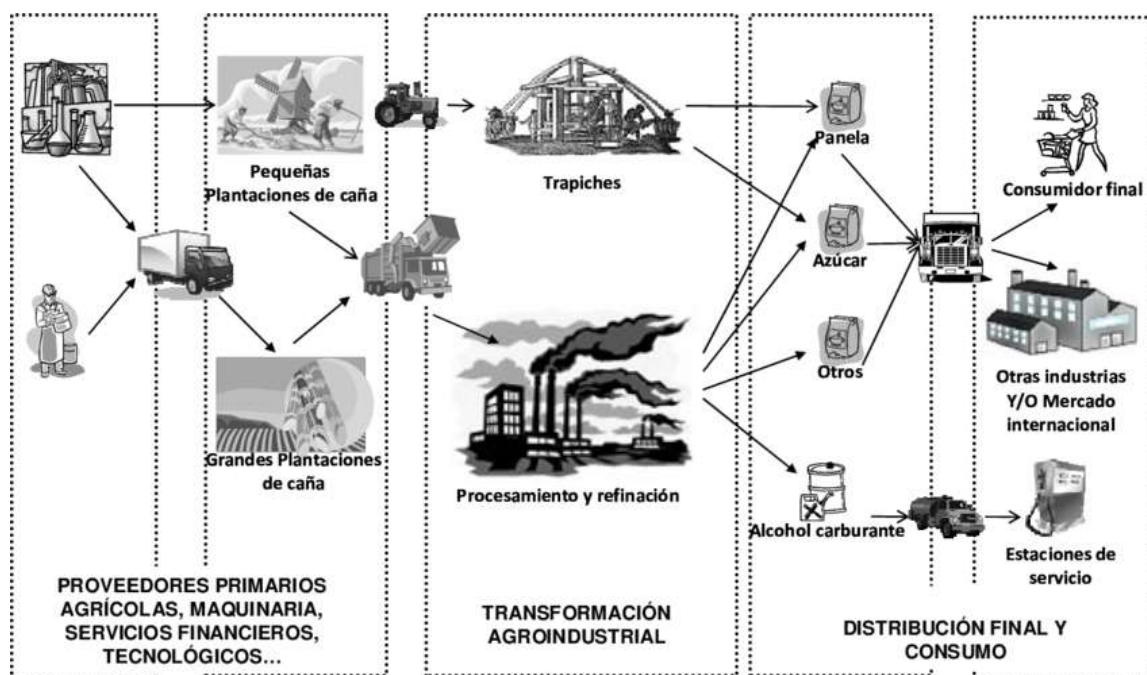
Es tracta, doncs, d'un mercat regional que tendeix a l'oligopoli, on poques empreses controlen directa o indirectament tots els passos de la cadena de subministrament.

6.4.2. Cadena de subministrament implicada en el comerç del sucre. Producció (cultiu), transformació (processament i refinament), distribució i consum.

El sucre parteix d'una producció diferenciada depenent del tipus d'origen vegetal del producte. En quant a la canya de sucre, les grans plantacions actuals són hereves dels latifundis colonials del sucre dels segles XV i XVI a l'Amèrica Llatina, Àfrica i Àsia. Aquesta estructura productiva basada en grans extensions de terra en monocultiu, majoritària encara a molts indrets, traça una cadena de subministrament lleugerament diferent a la de les produccions de petita escala que, si bé són minoritaris, encara es troben presents en molts països. En aquest darrer cas, el procés de transformació de la canya és més artesanal, basat en els "trapiches"²¹² (molins sucres) que generen una producció menor de sucre "en brut" -no transformat- o panela.

Tant en la producció a petita com a gran escala, el treball en les plantacions de canya de sucre es fa, pràcticament en la seva totalitat, manualment. La pròpia natura de la planta fa que la mecanització no es pugui produir o sigui molt costosa²¹³, el que converteix la base productiva en una feina de peonatge que, generalment, es fa durant llargues jornades laborals en condicions molt precàries, esgotant la terra i les persones que la treballen.

Per altra banda, les grans plantacions de canya (d'on prové la major part del sucre de canya que s'acaba consumint) igual que succeeix amb les de remolatxa, resulten en collites que es destinen a un procés de transformació industrial a gran escala.

Il·lustració 2: cadena de subministrament de la canya de sucre. Font: "Logísticas y cadenas de abastecimiento agroindustrial". Universidad Nacional de Colombia, 2012.

En el cas de la remolatxa, de fet, les pròpies característiques del cultiu han requerit històricament una presència propera de les plantes de processament i refinament, mentre que en el cas de la canya, **més senzilla d'emmagatzemar i transportar**, no ha estat tan necessària, fet que ha afavorit la seva deslocalització i, per tant, la separació física entre ambdós processos²¹⁴. En qualsevol dels dos casos, malgrat hi ha una petita part del sucre que no es refina i que acaba convertint-se en panela, la gran majoria es destina al refinament industrial²¹⁵, **obtenint l'anomenat "sucre blanc"**²¹⁶.

Aquestes característiques de la producció són les que han creat el marc idoni per a un efecte "carambola" en la transformació industrial del sucre a Europa: convertint algunes refineries de remolatxa en desús en refineries de sucre de canya d'importació (amb les corresponents adaptacions tècniques²¹⁷). D'aquesta manera la indústria europea, mentre s'afebleix en el cultiu, tendeix a recuperar el procés de transformació industrial en sòl europeu, més a prop del destí de venda, i amorteix en certa mesura la destrucció de llocs de feina.

Per la seva banda, els principals productors-exportadors de sucre de canya, com el Brasil, han preferit especialitzar-se en l'exportació de sucre "cru" a països que el transformen en el seu propi territori com la Xina, Estats Units o Europa. Tot i així, cada cop més refinen part de la producció del sucre en els seus dominis territorials, mantenint el control sobre tota la cadena, abans de la venda final que, en aquest cas, es destina al propi consum nacional o al de tercers països.²¹⁸

De fet, en el cas d'Europa, el motiu de les importacions en cru del sucre brasiler (entre d'altres orígens) és, a banda del control sobre la fase industrial, la seva incorporació com a ingredient d'altres productes tant d'alimentació com mèdics, de cosmètica industrial o d'elaboració de combustibles com l'etanol²¹⁹. De fet, la gran majoria del sucre importat és destinat a la transformació alimentària, un 76%²²⁰, i no tant al seu consum directe, un 24%.

En quant a aquest darrer, en forma de sucre “blanc”, “morè tintat amb melassa”, panela o sucre morè no refinat, es destina a l'empaquetat i venda per part de les diverses marques comercials, controlades en molts casos per les multinacionals anomenades anteriorment.

En el cas de l'Estat Espanyol, malgrat encara queden plantacions i indústria sucrera a Castella i Lleó (Valladolid principalment) i, en menor mesura, a Andalusia, cal especificar que les principals empreses que dominen el mercat tenen origen o capital estranger (com a conseqüència de la concentració empresarial europea anteriorment descrita). De fet, de les dues principals empreses productores i distribuïdores de sucre (Azucarera i ACOR), només ACOR segueix sent majoritàriament propietat d'una cooperativa castellana²²¹. En el cas d'Azucarera, [venuda pel grup Ebro-Puleva l'any 2008 a la British Foods Association](#), pràcticament ha abandonat els cultius d'aquest producte, si bé continua dominant àmpliament el mercat a nivell de vendes²²².

Aquesta situació, sumada a la desaparició gradual del cultiu de remolatxa a sòl estatal i la importació cada cop més gran de sucre de canya de l'estranger, comporta que el percentatge de consum intern de sucre disminueixi cada cop més, fins a considerar-se actualment el mercat del sucre espanyol com a “netament deficitari”.

De fet, la producció de sucre de remolatxa amb prou feines supera les 400.000 tones, el que suposa un 2,4% de la producció de sucre de la Unió Europea²²³. Per contra, el consum de sucre a Espanya és elevat²²⁴: 1,25 milions de tones, dels quals el 14% es correspon amb el consum directe final i la resta a la indústria transformadora.

El dèficit entre producció i consum a Espanya es cobreix, doncs, gràcies a les importacions de sucre cru (280.000 tones destinades al refinament amb origen a països de sud d'Àfrica -Swazilàndia-, Cuba, Brasil, Centre Amèrica i Fiji, entre d'altres) i de sucre blanc (600.000 tones provinents de França, Regne Unit, Portugal -refinat i importat com a sucre de canya en molts casos-, Alemanya i Illes Maurici).

Així doncs, sigui a través dels sobres per al cafè²²⁵ o del que es pot trobar afegit en els tomàquets fregits, en els postres o en les salses, el que és evident és que el més probable és que l'origen del sucre que es consumeix en l'Estat Espanyol sigui, en una tercera part d'origen productiu espanyol, i en dues terceres parts d'origen estranger.

6.4.3. Anàlisi de riscos i taula de materialitat de la compra de sucre del Brasil

Tenint en compte el domini d'empreses comunitàries (alemanyes i franceses) i del Regne Unit²²⁶ sobre el subministrament de sucre al mercat espanyol i que tant aquestes com les pròpies empreses espanyoles es proveeixen principalment de països ACP (Swazilàndia, Maurici i Fiji principalment²²⁷) i del Brasil, considerem aquests orígens com els més probables del sucre de canya importat a l'Estat Espanyol.

Donada la dificultat general d'accés a les dades dels països ACP i la dependència -i per tant variabilitat- dels seus fluxos comercials d'acord amb les conjuntures polítiques bilaterals entre la UE i aquests països, hem escollit el Brasil (primer exportador mundial i tercer a la UE²²⁸) per desenvolupar l'anàlisi de riscos del consum de sucre.

Matèries fonamentals	Anàlisi quantitativ de les categories	Aspectes qualitativs i conclusius per categoria
<p>Governança</p>	<p>1) Corrupció: escala de l'Índex de Percepció de la Corrupció.</p> <p>Segons l'índex de Percepció de la Corrupció (IPC) de Transparència Internacional²²⁹, la puntuació de corrupció del Brasil és de 35, en una escala de 0 (altament corromput) a 100 (sense corrupció) i ocupa el lloc 94 de 180 països analitzats. Això significa que el risc de corrupció al Brasil és molt elevat.</p> <p>L'IPC ja és un índex mundial de referència validat i reconegut per diferents actors internacionals i que exerceix un comparatiu en sí mateix de la situació internacional. Respecte a la resta de països proveïdors de sucre a la UE, obté una puntuació similar (36 per a Tailàndia o 53 per a les illes Maurici). Pel que fa al seu principal competidor de producció remolatxera, Alemanya (puntuació 80) queda molt per sota, així com en el cas d'Espanya (62).</p> <p>2) Qualitat en la llibertat d'associació i de defensa de drets laborals: puntuació en l'ITUC Global Rights Index²³⁰.</p> <p>El Brasil rep una puntuació de 5 (en una escala de l'1 al 5, on 5 és la puntuació que indica més risc de vulneració de drets laborals), considerant-se per part de la ITUC, literalment un dels "pitjors països del món per a les persones treballadores". Segons aquest organisme internacional, el país brasiler registra "brutals repressions del dret a la manifestació", "amenaces i</p>	<p>La corrupció continua sent un dels majors impediments per al desenvolupament econòmic i social del Brasil, segons Transparència Internacional que, en el seu IPC, destaca el Brasil com a un "país a vigilar", doncs obté la xifra més baixa des de l'any 2012. L'entitat internacional també assenyala que després de les eleccions nacionals del 2018, en les que va guanyar Bolsonaro, el país es va enfrontar a dificultats per avançar en reformes àmplies del seu sistema polític incloent "una ordre judicial del Tribunal Suprem que va parilitzar pràcticament el sistema contra el blanqueig de capitals". Entre els reptes en curs es troben "la creixent interferència política amb institucions anticorrupció per part del president Bolsonaro i l'aprovació del Congrés de la legislació que posa en perill la independència dels agents de la policia i la rendició de comptes dels partits polítics."</p>

Matèries fonamentals	Anàlisi quantitativ de les categories	Aspectes qualitativs i conclusius per categoria
	<p>intimidació” i, fins i tot “assassinats de persones que defensen els drets del treball”²³¹.</p> <p>Segons aquest índex els països sucres com Tailàndia (5) i Eswatini-Swazilàndia (5) tenen el mateix índex, mentre que Fiji (4) Maurici (3) i els estats europeus França, Espanya (2) i Alemanya (1) estan millor puntuats.</p>	
<p>Drets humans</p>	<p>1) Violència contra les comunitats indígenes. Nombre de tribus desaparegudes i/o en conflicte.</p> <p>Les tribus indígenes de l'Amazònia han patit la conseqüència dels grans projectes de l'agroindústria en general (que sovint comporten la construcció d'infraestructures que contribueixen a la desforestació i a la generació de conflictes sobre la terra) des de temps immemorials²³². Més de 90 tribus han desaparegut de l'Amazònia brasilera durant el segle XX²³³. En l'actualitat entitats com Survival reclamen més protecció davant del “genocidi” que ha emprès Bolsonaro davant les resistències dels pobles amazònics.</p> <p>No existeixen dades similars de Tailàndia, malgrat hi ha una considerable diversitat indígena i un conflicte obert amb la majoria <i>thai</i>, especialment en quant a la gestió dels cultius i l'acaparament de les terres ancestrals per part de</p>	<p>La violència al Brasil és un mal endèmic que s'acarnissa amb els més febles. Així, des que va ser erigit president del Brasil, el president ultradretà Jair Bolsonaro sembla haver declarat la guerra a totes les minories i col·lectius vulnerables del país, començant pels pobles indígenes i les minories pobres racialitzades i seguint per les dones i infants, que es troben desprotegides a nivell fàctic i sovint legal en quant a la violència directa (feminicidis), indirecta (treball forçat, explotació) i estructural.</p> <p>La indústria sucraera, un dels principals pols econòmics del país, sustenta aquesta violència estructural donant suport al president (i vici-versa) i a les seves polítiques carregades de violacions als drets humans i ambientals²⁴⁵.</p>

Matèries fonamentals	Anàlisi quantitatiu de les categories	Aspectes qualitatius i conclusius per categoria
	<p>l'agroindústria. Minority Rights registra 5 conflictes per l'auto-determinació i 1 conflicte armat relacionats amb aquesta causa directa o indirectament a Tailàndia.</p> <p>2) Violència masclista: percentatge de femicidis per part de parelles/ex parelles o altres persones en les províncies sucreres.</p> <p>La violència masclista al Brasil és un mal endèmic. El 2019, 1.310 dones van ser assassinades, segons el Fòrum Brasiler de Seguretat Pública²³⁴, el que suposa un augment del 7,2% respecte a 2018, quan es van denunciar 1.222 casos tipificats com femicidi. Entre gener i agost de 2019, el Ministeri de Justícia del Brasil va reportar 3.257 assassinats de dones²³⁵.</p> <p>Els estats sucrers no en són una excepció. Al principal estat productor de sucre, São Paulo²³⁶, durant 2018 va morir una dona cada dos dies i mig per violència masclista, el que suposa un augment del 12,6% respecte l'any anterior i gairebé el doble des de 2016²³⁷. Tanmateix, l'Estat, reconeix que hi ha encara un alt índex, no determinat, de casos no denunciats.</p> <p>Al marge del ball de dades, es pot confirmar que la tendència a l'alça dels femicidis és generalitzada a l'Amèrica Llatina i el Carib. Segons L'Observatorio de Igualdad de Género de CEPAL-Nacions Unides, 1.941 dones han estat assassinades a mans</p>	

Matèries fonamentals	Anàlisi quantitativ de les categories	Aspectes qualitativs i conclusius per categoria
	<p>de les seves parelles o coneguts durant el 2019 al Brasil, seguit per Mèxic (983), Hondures (299), Argentina (252) i Colòmbia (226)²³⁸. A Europa, els productors sucres Alemanya (155), França (105) i Espanya (53), es situen molt per sota en termes absoluts²³⁹.</p> <p>3) Explotació infantil: Nombre de nens i nenes treballant en les plantacions de sucre.</p> <p>Davant l'absència de dades sectorials, els indicis de treball infantil en el sector sucrer del Brasil, es confirmen a través de diversos informes d'entitats civils i governamentals internacionals²⁴⁰. Les condicions laborals inclouen sovint un elevat risc per a la salut dels infants produït per les cremes de plantacions i l'ús d'utensilis perillosos com els matxets. A més, es constaten llargues jornades laborals i l'exposició continuada a pesticides i condicions insalubres.</p> <p>En termes generals, però, dades del Govern brasiler²⁴¹ del 2015 constaten que 190.000 nens i nenes menors de 14 anys van estar vinculats a treballs forçats. A més, segons altres fonts, només a l'estat sucrer de Minas Gerais, al voltant de 60.000 nens menors de 14 anys treballen en l'agricultura²⁴².</p> <p>El principal competidor i exportador mundial de sucre del Brasil, Tailàndia, també pateix d'aquesta xacra. No obstant, els</p>	

Matèries fonamentals	Anàlisi quantitativ de les categories	Aspectes qualitativs i conclusius per categoria
	<p>esforços del govern tailandès per sistematitzar les dades i posar-hi remei és evident en contrast amb el brasiler. Malgrat encara no s'han publicat xifres més actualitzades, un anàlisi conjunt del govern Tailandès, en coordinació amb l'OIT²⁴³ registra 177.000 nens i nenes treballadores a l'estat asiàtic, 133.000 dels quals en "treballs perillosos". Es constata, a més, que el sector del sucre és un dels principals destins laborals d'aquests nens i nenes²⁴⁴.</p>	
<p>Pràctiques laborals</p>	<p>1) Percentatge del total de treballadores del sector amb representació sindical.</p> <p>No existeixen dades sobre el nombre de persones treballadores del sector sucrer brasiler²⁴⁶ però sí en el sector agrícola, que té la segona major taxa de sindicació (un 19,1%), només per sobre del sector de l'administració pública (un 22%), ambdós per sobre de la mitjana estatal (18,9%)²⁴⁷.</p> <p>La taxa de sindicació general del Brasil (18,9%) és la més alta dels principals estats que subministren sucre al consumidor de l'Estat Espanyol. Tailàndia (3,5%), França (7,9%), Espanya (13,7%) i Alemanya (17%) es troben amb taxes clarament inferiors. No obstant, queda molta feina a fer per a arribar als</p>	<p>Tot i que la relativament alta taxa d'afiliació sindical del Brasil por fer semblar que els drets laborals estan relativament coberts al país sud-americà, l'alt nombre de persones esclavitzades treballant en l'agricultura brasilera, unit a la tèbia voluntat del govern de Bolsonaro de reconduir aquestes situacions, fan pintar un panorama d'àmplia vulneració de drets laborals.</p> <p>Aquesta situació, similar en altres països tropicals productors de sucre de canya americans, africans i asiàtics (especialment a Tailàndia, segon exportador mundial de sucre de canya per darrera del Brasil), no obstant contrasta amb els països europeus productors de remolatxa que, si bé no tenen taxes d'afiliació sindical</p>

Matèries fonamentals	Anàlisi quantitativ de les categories	Aspectes qualitativs i conclusius per categoria
	<p>números dels estats sucres més “sindicats” com Bèlgica (54,2%) o Cuba (81,4%)²⁴⁸.</p> <p>2) Treball forçat. Nombre de casos denunciats per any a la indústria sucra del país i puntuació del mateix en el Global Slavery Index²⁴⁹.</p> <p>El treball forçat és un dels trets característics del treball de les persones temporeres en la canya de sucre. Al Brasil, es van reportar 1.941 casos en aquesta indústria durant l'any 2018, el triple que l'any 2017²⁵⁰. El Global Slavery Index del mateix any dona al govern del Brasil una puntuació de 6/10.</p> <p>Aquesta forma d'esclavatge modern sembla ser una màxima de la indústria sucra en els països en què es produeix la canya. En aquest sentit Tailàndia, tot i no tenir un nombre registrat de denúncies, també està assenyalada pel treball forçat en les plantacions de sucre²⁵¹. El Global Slavery Index dona al govern tailandès una puntuació idèntica a la de Brasil 6/10.</p>	<p>especialment elevades, sí que tenen unes puntuacions elevades pel que fa a la garantia fàctica de drets laborals.</p>
Medi ambient	<p>1) Contribució al canvi climàtic: pes específic sobre les emissions globals del país/regió (emissions de CO₂ de la producció, distribució i venda).</p> <p>La producció de sucre brasiler té una contribució global d'emissions de CO₂ positiva a nivell de balanç d'absorció</p>	<p>Malgrat la contribució neta al canvi climàtic de la producció sucra al Brasil i, en general, la del sucre, tendeix a l'absorció i, per tant, n'és beneficiosa, cal tenir en compte que aquestes xifres no contemplen els alts nivells de desforestació directa i indirecta (i per tant els kg</p>

Matèries fonamentals	Anàlisi quantitativ de les categories	Aspectes qualitativs i conclusius per categoria
	<p>d'emissions. El que significa que, el global de l'absorció de les plantacions compensa, a nivell d'emissions de CO₂, les emissions globals del procés productiu. A més, la dada és lleugerament més alta que la mitjana mundial de la indústria del sucre, segons la mateixa font²⁵².</p> <p>Malgrat la dada és "positiva", cal tenir en compte que la producció de sucre, ja sigui de canya o de remolatxa, sol correspondre a absorcions netes de CO₂. Això ho comprovem si ho contrastem amb la producció de sucre de remolatxa suïssa, per exemple. Altres productes com el cafè tenen contribucions negatives al canvi climàtic</p> <p>2) Esgotament dels recursos hídrics en la cadena de subministrament del producte (en metres cúbics).</p> <p>La contribució del sucre de canya com a producte a l'esgotament de recursos hídrics és molt elevat i el brasiler se situa en paràmetres similars a la mitjana²⁵³.</p> <p>Constatem doncs que el sucre de canya consumeix aigua per sobre dels nivells de regeneració del propi recurs natural, mentre que el sucre provinent de la remolatxa produïda a Suïssa i la mitjana mundial de sucre remolatxer tenen uns consums molt més moderats, tot i que també deficitaris per a la disponibilitat total d'aigua després del procés industrial.</p>	<p>de CO₂ no absorbits) causats per l'eradicació de masses forestals i vegetals per a la implantació, no només de les plantacions de sucre i de les indústries transformadores, sinó de totes les infraestructures necessàries que s'hi afegeixen (carreteres, xarxa elèctrica, repeses, etc.).</p> <p>En aquest sentit, tot i que no hi ha dades oficials vinculades a la indústria sucrera i a l'agroindústria en general, hi ha nombrosos estudis i indicis de que la desforestació amazònica continua en auge a un ritme trepidant i que el Brasil és, amb molta diferència, el primer país en pèrdua de bosc primari²⁵⁴. A més, el govern brasiler ha promulgat lleis que eviten activament perseguir les xarxes criminals il·legals que desforesten la selva (amb connivència d'algunes empreses agroindustrials)²⁵⁵ mentre, en paral·lel, augmenta el nombre de casos d'intimidació i violència contra els pobles indígenes i les defensores dels drets ambientals que intenten protegir la selva.</p> <p>En el mateix sentit del factor climàtic, el consum abusiu d'aigua de la indústria sucquera brasilera també contribueix a l'esgotament de recursos ambientals i es veu agreujat per la desforestació (baixa en els índex de precipitacions), en un fenomen extensament demostrat per la ciència</p>

Matèries fonamentals	Anàlisi quantitatiu de les categories	Aspectes qualitius i conclusius per categoria
		ambiental i que ha contribuït a diverses i greus sequeres al Brasil en els darrers anys ²⁵⁶ .
<p>Pràctiques justes d'operació</p>	<p>1) Respecte als drets de la propietat: nombre de conflictes per acaparament de terres de la indústria sucrera.</p> <p>Coincidint amb un període de ràpida expansió de l'agricultura a gran escala (especialment la canya de sucre i la soja), els conflictes relacionats amb la propietat de la terra, especialment vinculats amb els drets dels indígenes i d'altres terres comunitàries han augmentat considerablement des d'inicis de la dècada del 2000²⁵⁷. L'any 2008, el Brasil va registrar 751 conflictes d'aquest tipus, xifra que va augmentar a 1.067 a l'any 2012. L'any 2019, ja amb Bolsonaro, els conflictes s'han disparat, creixent un 23% respecte l'any 2018 i arribant als 1.833²⁵⁸.</p> <p>Tot i no existir dades oficials, el que dificulta la comparativa, diversos estudis²⁵⁹ confirmen que els conflictes per la terra associats a grans empreses sucreres tailandeses (com Mitr Phol Group i KSL) tant a Tailàndia com a Cambodja són una constant²⁶⁰, incloent els desplaçaments forçats de persones indígenes i camperoles.</p>	<p>Com hem vist en l'apartat de mercat i en el de cadena de subministrament d'aquest producte, el preu és, en el cas de les <i>commodities</i> alimentàries, un factor determinant per a la justícia laboral i mercantil tant per a les persones treballadores de la indústria alimentària com per a les petites productores, doncs influeix directament en el seu nivell de vida i en la subsistència del seu entorn comunitari. La injustícia manifesta envers aquests esglaons més dèbils de la cadena ve agreujada, en el cas del sucre, per la financiarització del seu valor de mercat, tal i com hem vist en apartats anteriors. Això comporta una especulació constant sobre els valors de venda del sucre, desconnectant-lo de la llei d'oferta i demanda. Això col·lisiona directament amb el valor pagat per la producció, que rara vegada coincideix.</p> <p>Aquesta volatilitat dels preus del sucre és estipulada principalment pel mercat especulatiu de "futurs" de Nova York (sucre cru) i Londres (sucre refinat) i influenciada en gran mesura per les transaccions de les grans intermediàries alimentàries ABCD²⁶⁵, per les grans marques de venda de sucre i per les grans cadenes de</p>

Matèries fonamentals	Anàlisi quantitativ de les categories	Aspectes qualitativs i conclusius per categoria
	<p>2) Responsabilitat social: bretxa salarial de gènere.</p> <p>La bretxa salarial de gènere al Brasil és del 20,5%²⁶¹. Tenint en compte que aquesta dada s'extreu de la contractació oficial i estem considerant un país amb una informalitat laboral que frega el 45%²⁶².</p> <p>En el cas de la resta de productors de sucre, a Tailàndia la bretxa salarial de gènere és d'un 10,9%²⁶³ i en el de l'Estat Espanyol un 13,9%²⁶⁴, el que situa al Brasil en un rang especialment discriminatori.</p>	<p>supermercats europees i nord-americanes. Aquest panorama genera pràctiques contràries a les lleis de competència europees i és, segurament, la principal responsable de les condicions econòmiques de pobresa de moltes de les petites productores de sucre de canya del Brasil, que no poden suportar financerament aquestes fluctuacions, com sí poden fer, en canvi, les empreses que controlen les grans plantacions.²⁶⁶</p> <p>Si a aquest fet unim l'acaparament de terres més que evident de l'agroindústria sucrera i una bretxa salarial de gènere (i per raça o origen social, segons certifiquen diverses fonts²⁶⁷, malgrat no hi ha dades oficials) accentuada, considerem que les pràctiques operacionals de la indústria del sucre, pel que fa a la responsabilitat social vers els primers esglaons de la cadena en general, i al Brasil en particular, és pràcticament inexistent.</p>
<p>Aspectes de consumidors/es</p>	<p>1) Quantitat de sucre certificat de Comerç Just²⁶⁸ amb origen al Brasil disponible per al consum de l'Estat Espanyol (Percentatge sobre el total i nombre de centres de producció en origen).</p> <p>Segons la Coordinadora Estatal de Comercio Justo (CECJ)²⁶⁹, les consumidores de l'Estat Espanyol tenen a disposició sucre</p>	<p>A més de la complexitat associada als segells de certificació, val a dir que el sucre que arriba empaquetat als consumidors de l'Estat Espanyol, és un sucre que barreja diferents procedències, tant geogràfiques com vegetals (canya, remolatxa). La complexitat de la cadena de subministrament afegida al nul interès de les marques per establir sistemes de traçabilitat i a la manca</p>

Matèries fonamentals	Anàlisi quantitativ de les categories	Aspectes qualitativs i conclusius per categoria
	<p>amb segell de Comerç Just amb procedències de tots els continents, especialment de l'Amèrica Llatina. No obstant això, el Brasil no té cap centre de producció registrat amb Fair Trade i, per tant, no s'ha registrat sucre de comerç just amb aquest origen.</p> <p>El 67% del sucre de Comerç Just a l'Estat prové del Paraguai (5 centres de producció) i de l'Equador (4 centres de producció) i la resta es reparteix entre el Perú (1) i Costa Rica (1). Procedent de l'Àsia, tot i que lidera les importacions Filipines, Tailàndia també és una de les proveïdores registrades per la CECJ.</p> <p>Pel que fa al Brasil, constatem que el Comerç Just és només una oportunitat de negoci "Premium" per al sector sucrer que encara no s'ha desenvolupat. En aquest sentit el segell Bonsucro, una co-creació de diverses multinacionals del sector alimentari com Unilever o Coca-Cola i entitats ambientalistes internacionals com WWF, sí que té una àmplia acceptació i implantació per part de la indústria sucrera del Brasil, amb 46 centres de producció registrats²⁷⁰. Malgrat tot, aquest segell no es comercialitza a l'Estat Espanyol i sí que ho fa a d'altres mercats europeus com França o el Regne Unit.</p>	<p>d'obligació d'establir els orígens a l'etiquetatge, fa que el consumidor final no pugui accedir a una informació que faria més fàcil discriminar els riscos associats a l'adquisició del producte.</p> <p>Aquest risc per a les persones consumidores en general, es trasllada també a les empreses de restauració que serveixen sucre, tant en sobres com en els productes alimentaris ja processats. Hores d'ara, la única forma de garantir que el sucre és de comerç just (i cal recordar que no es contempen completament els grans impactes ambientals del sucre sota els seus paràmetres) és amb el segell Fair Trade.</p> <p>D'altra banda, hi ha diversos estudis que apunten a la responsabilitat de la indústria sucrera i els seus lobbies en ocultar informació sobre l'empitjorament general de la salut de la població tan als Estats Units com a Europa²⁷¹. Els disparats índex de diabetis, càncer i obesitat així com els problemes coronaris²⁷² i altres efectes nocius per a la salut s'estan demostrant associats a un elevat consum de sucre. De fet, aquest consum excessiu (més de 25 gr per persona i dia segons la OMS) passa per ser habitual en les societats occidentals, doncs en els recomptes oficials dels</p>

Matèries fonamentals	Anàlisi quantitativ de les categories	Aspectes qualitativs i conclusius per categoria
		<p>estats no es solen tenir en compte les parts de sucre processades en els aliments que consumeix la població.</p>
<p>Participació activa i desenvolupament de la comunitat</p>	<p>1) Vulneració del dret a la salut: conseqüències de la utilització de pesticides, herbicides i altres elements considerats cancerígens (p.e: el Glifosat) per a la salut humana. Índex d'afectació sobre la generació de tumors malignes en les treballadores i les comunitats.</p> <p>La producció agrària en general sol estar associada a una elevada toxicitat per als éssers humans. El sucre no n'és excepció. La indústria del sucre de canya al Brasil té una puntuació en l'índex de toxicitat cancerígena²⁷³ de 4,30 CTUh/kg de sucre²⁷⁴.</p> <p>Les dades del sucre brasiler es troben lleugerament per sota de la mitjana global del mercat internacional (4,90 CTUh/kg de sucre), si bé com a producte, el procés de fabricació del sucre de canya és més cancerigen que el de la remolatxa (1,31 CTUh/kg de sucre).</p> <p>2) Vulneració del dret a la salut: nombre d'accidents fatals i no-fatals derivats de la intoxicació per agroquímics.</p> <p>Entre el 2007 i el 2013, el nombre de casos reportats d'intoxicació humana (accidents no-fatals) per pesticides al</p>	<p>Al Brasil, aproximadament la meitat de les plantacions de canya de sucre es treballen manualment i l'altra meitat estan mecanitzades. En primer lloc, es cala foc al camp per cremar les fulles seques. Això provoca núvols de fum i posa en perill la salut pública de les persones que hi treballen i de les comunitats dels voltants, especialment quan la humitat és baixa²⁷⁸.</p> <p>Durant el tall manual de la canya, les persones treballadores estan exposades a perills físics, com ara els produïts per les condicions meteorològiques (altes temperatures, radiació solar, pluja), riscos d'accidents, postures i moviments repetitius, sobrecàrrega física i riscos mentals imposats pel ritme de treball, l'atenció constant, la concentració i la manca de pauses regulars. En segon lloc, també estan exposades, igual que les comunitats, als perills químics, com els produïts pel contacte amb pesticides i herbicides.</p> <p>De fet, el Brasil és el líder mundial en despesa en agrotòxics²⁷⁹, i des de l'arribada de Bolsonaro al poder, s'ha obert la porta a l'entrada d'agroquímics prohibits a la UE.</p>

Matèries fonamentals	Anàlisi quantitativ de les categories	Aspectes qualitativs i conclusius per categoria
	<p>Brasil es va duplicar, passant de 2.178 a 4.537. Del 2013 fins el 2018 la xifra va augmentar en més de 21.000 casos, fins arribar als 23.000 pacients diagnosticats; 40.000 si comptabilitzem els casos atesos i no tractats²⁷⁵. En el mateix període, el nombre anual de morts (accidents fatals) relacionades amb la intoxicació per pesticides va augmentar de 132 (2007) fins a 1.824 el 2018. Els especialistes en salut pública del Brasil afirmen que les xifres reals són molt més altes en ambdós casos, perquè el seguiment de les pacients és incomplet.</p> <p>En quant al segon exportador mundial de canya de sucre, Tailàndia, les dades oficials del seu govern parlen d'una xifra anual d'intoxicacions d'entre 49.000 i 61.000 casos entre els anys 2007 i 2015. En quant al nombre d'accidents fatals, es comptabilitzen en una mitjana de 600 anuals, el que suma aproximadament 4.800 entre el 2007 i el 2015²⁷⁶. Aquesta dada contrasta fortament amb la brasilera, fet que posa de manifest, específicament en el cas brasiler (primer importador mundial d'agroquímics) i tenint en compte l'opinió dels seus propis experts, que les dades segurament seran més elevades del que es comunica oficialment.</p>	<p>Aquest fet, unit a les esfereïdores xifres de suïcidis a les zones rurals mitjançant l'ús d'agroquímics i als conflictes oberts entre agroindústria i comunitats camperoles i indígenes vist en apartats anteriors, situen el país carioca com un dels principals països amb un risc més elevat de vulneració dels drets de les comunitats, molt especialment pel que fa al dret a la salut.</p> <p>De fet, més enllà de les xifres quantitatives, es té constància²⁸⁰ de que els residus generats per la indústria sucrera (tant al Brasil com a Tailàndia i altres països productors de canya com l'Equador) contaminen aigües i malmeten la biodiversitat i la salut de les persones que conviuen amb les plantacions o les indústries transformadores. Més enllà dels herbicides i pesticides, els químics com la cal i altres utilitzats en els processos de transformació i refinament del sucre, també acaben contaminant l'entorn i perjudicant la salut si no es tracten adequadament.</p>

Matèries fonamentals	Anàlisi quantitativ de les categories	Aspectes qualitativs i conclusius per categoria
	<p>3) Vulneració del dret a la salut: nombre de suïcidis en zones de producció sucrera amb ús d'agroquímics.</p> <p>En quant als casos de suïcidis en les zones sucreres, el Brasil reporta que més de 12.000 persones entre 2007 i 2018 van intentar treure's la vida fent servir agroquímics. D'aquestes, 1.582 van resultar en morts. La gran majoria van ocórrer en els estats sucrers de Paranà i São Paulo.</p> <p>Aquesta esfereïdora dada sembla ser un fet habitual en els països sucrers. A Tailàndia, l'auto-enverinament per agroquímics és el culpable del 60% de les morts en les zones rurals on es troben les plantacions sucreres: al voltant de les 300 per any²⁷⁷.</p>	

6.4.4. Conclusions i reflexions sobre el risc en la compra del sucre brasiler i les seves alternatives de consum.

Després de l'anàlisi de riscos del consum de sucre de canya, podem veure com hi ha una sèrie d'elements nocius que s'associen al seu consum independentment del seu origen geogràfic. Així, constatem que a nivell mediambiental l'elevat consum d'aigua, la desforestació, l'empobriment del sòl o la pèrdua de la biodiversitat i les sequeres són conseqüències que pateixen les zones circumdants al cultiu i la transformació del sucre, amb independència del país on es desenvolupi aquest procés industrial.

A més, hi ha un seguit d'impactes de vulneració de drets humans, laborals i socials que, si bé no tenen a veure amb la pròpia natura del cultiu ni amb la del seu procés industrial, estan clarament determinats pel context polític de cada país productor. Parlem fonamentalment de les vulneracions de drets (treball forçat, explotació infantil, iniquitat i violència de gènere...) que trobem àmpliament al Brasil i Tailàndia com a primer i segon exportadors mundials de sucre, però també en altres gran subministradors "ACP" de sucre de canya per a la UE com Eswatini (Swazilàndia), Illes Maurici o Fiji on, especialment a nivell laboral, es detecten greus vulneracions de drets.

Els indicis apunten a la pròpia estructura de "mercat prim" i, en casos més localitzats com la UE d'oligopoli, del mercat del sucre internacional, és la que facilita aquests processos de vulneracions de drets a nivell global en els països productors, molt especialment a través dels mecanismes especulatiu que controlen els preus i, per tant, els volums de producció i venda. Cal assenyalar a les grans intermediàries ABCD i, en el cas europeu, a les grans cadenes de supermercats i grans marques productores i distribuïdores de sucre com les que controlen, finalment, els preus i per tant, les que tenen més poder d'influència sobre tot el sistema.

No obstant els condicionaments perversos del mercat i el desequilibri de forces, cal no oblidar la responsabilitat dels estats productors en la protecció dels drets humans i ambientals. En el cas del Brasil, a més, no està subjecte a les condicions dels EPAS-EBAS com els països ACP en la seva negociació comercial amb la UE, pel que se li suposa un cert poder de negociació bilateral amb els compradors. En aquest sentit, el poder d'influència de l'estat brasiler sobre les condicions de producció de la seva canya sucrera és més evident que el d'altres països i fa més preocupant, si cap, que sigui el país líder en gairebé totes les categories analitzades que refereixen a vulneracions de drets, com hem vist en la taula de materialitat.

Especialment greu és la desforestació associada a l'agroindústria (i a la indústria sucrera com a part d'ella) i el desplaçament i treball forçat de milers de persones, que genera conflictes oberts amb les comunitats. Menciono a part mereixen els assassinats de líders indígenes, camperoles i sindicals i de dones per violència masculista.

És evident que la complexa situació sociopolítica del Brasil, governat per l'ultradretà Bolsonaro, no ajuda a corregir els alts índex de corrupció política i empresarial i, conseqüentment, genera el caldo de cultiu idoni perquè la violació de drets es segueixi produint amb total impunitat.

Malauradament, les eines que tenim els consumidors europeus davant d'aquesta situació es redueixen a la compra de sucre certificat per segells de comerç just o a mirar cap a la indústria sucrera de la remolatxa que, si bé millora especialment en els aspectes

ambientals (és un cultiu rotatiu que no esgota el sòl), organitzacionals (la tradició en la producció és a través de cooperatives agrícoles) i ambientals (no consumeix tanta aigua) i de corrupció associada en els països productors, cal no oblidar que està sotmesa a un procés de desaparició de model productiu per concentració empresarial i que comença a incorporar sucre de canya d'importació en grans quantitats.

De fet, la base d'aquesta situació és la denúncia per vulneració de lliure competència a la OMC (2006) que va comportar l'apertura del mercat de la UE i, per tant, l'abandonament del proteccionisme a les empreses productores de remolatxa. La situació actual del mercat laboral més garantista a nivell de drets laborals i de preus de producció fa pensar en un empobriment a escala global de les condicions sociolaborals associades a la producció de sucre.

La solució a nivell de mercat no sembla, per tant, tornar a polítiques proteccionistes a nivell regional sinó abordar-ho amb la perspectiva, per una banda, de la finalització de l'especulació de preus en base al mercat de futurs i, per l'altra, d'unes condicions de producció justa a nivell mundial, tot modificant les regles de comerç de la indústria i les condicions que hi associades en els organismes nacionals i internacionals. Això passa per una qüestió fonamental, i és la incorporació de les externalitats ambientals, socials i de bon govern en els acords de comerç internacional. Si aquests acords no contemplan les externalitats associades, en realitat no estem parlant de lliure competència sinó de competència deslleial, en tant que els preus oferts pels països que tenen uns marcs regulatoris més laxos no poden competir de forma directa amb els preus oferts per aquells països en els que els marcs regulatoris vigents persegueixen assegurar unes mínimes condicions tant en l'àmbit ambiental com social.

La taula a continuació presenta un resum del nivell de risc associat a la generació d'impactes negatius en base a l'anàlisi de materialitat realitzat.

Matèries fonamentals	Indicador analitzat	Nivell de risc d'impacte negatiu identificat
Governança	Corrupció: escala de l'Índex de Percepció de la Corrupció.	Alt
	Qualitat en la llibertat d'associació i de defensa de drets laborals: puntuació en l'ITUC Global Rights Index	Alt
Drets Humans	Violència contra les comunitats indígenes. Nombre de tribus desaparegudes i/o en conflicte.	Alt
	Violència masclista: percentatge de femicidis per part de parelles/ex parelles o altres persones en les províncies sucreres.	Alt
		Alt

Matèries fonamentals	Indicador analitzat	Nivell de risc d'impacte negatiu identificat
	Explotació infantil: Nombre de nens i nenes treballant en les plantacions de sucre.	
Pràctiques laborals	Percentatge del total de treballadores del sector amb representació sindical.	Baix
	Treball forçat. Nombre de casos denunciats per any a la indústria sucrera del país i puntuació del mateix en el Global Slavery Index	Alt
Medi ambient	Contribució al canvi climàtic: pes específic sobre les emissions globals del país/regió (emissions de CO ₂ de la producció, distribució i venda).	Baix
	Esgotament dels recursos hídrics en la cadena de subministrament del producte (en metres cúbics).	Moderat
Pràctiques justes d'operació	Respecte als drets de la propietat: nombre de conflictes per acaparament de terres de la indústria sucrera.	Alt
	Responsabilitat social: bretxa salarial de gènere.	Alt
Aspectes de consumidors /es	Quantitat de sucre certificat de Comerç Just amb origen al Brasil disponible per al consum de l'Estat Espanyol (Percentatge sobre el total i nombre de centres de producció en origen).	Alt
Participació activa i desenvolupament de la comunitat	Vulneració del dret a la salut: conseqüències de la utilització de pesticides, herbicides i altres elements considerats cancerígens (p.e: el Glifosat) per a la salut humana. Índex d'afectació	Alt

Matèries fonamentals	Indicador analitzat	Nivell de risc d'impacte negatiu identificat
	<p>sobre la generació de tumors malignes en les treballadores i les comunitats.</p> <p>Vulneració del dret a la salut: nombre d'accidents fatals i no-fatals derivats de la intoxicació per agroquímics.</p> <p>Vulneració del dret a la salut: nombre de suïcidis en zones de producció sucrera amb ús d'agroquímics.</p>	<p>Al</p> <p>Alt</p>

7. CONCLUSIONS I RECOMANACIONS

A continuació exposarem les principals conclusions i aprenentatges de cada bloc, tant en relació a la compra i contractació pública com per la cadena de proveïment de cada producte analitzat. A partir d'aquestes es deriven aprenentatges transversals vàlids pel sector de la restauració universitària i d'un seguit de recomanacions per a reduir els impactes econòmics, ambientals i socials dels serveis de menjadors universitaris.

7.1. Compra i contractació pública

7.1.1. La incidència de la LCSP en el sector de la restauració universitària

La LCSP obliga a que en tota contractació pública s'incorporin aspectes socials i ambientals (ASG), sempre que tinguin relació amb l'objecte del contracte. Hem observat que tots els casos analitzats de les universitats de Barcelona han inclòs aquests aspectes, fins i tot, en el cas estudiat que encara es regeix per marc legal previ.

L'objecte del contracte dels casos d'estudi analitzats és molt similar, per aquest motiu, l'anàlisi de materialitat realitzada és vàlida per tots els casos, d'aquest es podria desprendre que hi hagués una incorporació més o menys similar en tots ells. No obstant, la incorporació dels aspectes ASG és diversa. La LCSP permet a les unitats promotores establir els diferents nivells d'intensitat i en diferents etapes del procés de contractació.

En el cas de la restauració universitària cal puntualitzar que són contractes de llarga durada i habitualment subjectes a pròrrogues. Aquest fet pot distorsionar la percepció sobre l'adaptació del sector a la LCSP i la incorporació d'aspectes ASG donat que el ritme de renovació de contractes és menor que en altres àmbits i per tant, la seva aplicació efectiva és més lenta. El que sí observem és com havent analitzat casos regits o inspirats sota l'anterior marc legal es percep una sensibilitat per part de la institució, aquesta respon en gran mesura a l'existència d'una política general de la institució i que també es reflecteix en una voluntat tècnica de les persones responsables de contractació.

7.1.2. La manca de seguiment dels aspectes ASG

Dels casos d'estudi analitzats en profunditat un element comú a tots ells ha estat la inexistència de sistemes de seguiment de l'execució dels contractes. Aquest factor ha estat limitant en l'anàlisi de la qualitat dels productes i serveis contractats i per extensió en l'avaluació de l'impacte dels aspectes ASG incorporats en les licitacions. La manca de recursos tècnics per part de les unitats de contractació és un dels factors assenyalats en les sessions de treball realitzades, no obstant l'absència de sessions amb altres universitats ens mostren que encara hi ha resistències per al treball col·laboratiu en aquest àmbit.

Aquesta manca de seguiment és un tret característic de la compra i la contractació pública en general, tant a nivell espanyol com europeu, així com relacionat amb els aspectes de caràcter ambiental i social i també amb els aspectes tècnics i operacionals dels plecs. En aquells casos on hi ha un seguiment, aquest és de caràcter informal i no està sistematitzat, o bé s'ha dut a terme una licitació paral·lela per a assegurar un sistema de seguiment adient a la magnitud de l'encàrrec.

Les iniciatives, en fase de desenvolupament o ja desenvolupades, vinculades a la implantació de la contractació electrònica ofereixen oportunitats potencials per al **disseny i aplicació d'un sistema de seguiment de l'execució de tots els contractes públics**, alineat amb els estàndards de transparència i dades obertes que de forma transversal incideixen sobre aquest àmbit, que també inclogui els aspectes ambientals, socials i de bon govern. Aprofitar aquestes oportunitats esdevé gairebé una obligació per a totes les **unitats promotores, amb una capacitat d'incidència molt superior pel que fa al control i seguiment per part dels grups d'interès de la despesa pública que qualsevol altra llei o norma existent.**

7.1.3. La resiliència enfront els canvis dels models tradicionals

La LCSP promou que el factor preu deixi de ser el decisor en les adjudicacions incorporant com a aspectes decisoris **la relació qualitat/preu i no només en què la contractació s'ha de regir per "l'oferta econòmicament més avantatjosa"**. La incorporació dels aspectes ASG en els processos de contractació de la restauració universitària afecten també a les empreses que tradicionalment han estat **especialistes en la gestió d'aquests serveis a l'haver d'internalitzar costos que fins el moment no havien tingut en compte, però per contra hi ha una major resiliència i adaptació per part d'entitats de l'economia social o entitats mercantils amb sistemes de gestió ASG avançats, que molt sovint ja tenen incorporades en la seva manera de funcionar que el marge benefici no sigui el centre orientador de la seva activitat. Aquestes tenen una major capacitat d'adaptació als canvis de consum detectats així com una capacitat superior d'innovar en nous models de gestió del servei.**

Finalment, no es pot obviar que des del plantejament de l'estudi a la recerca realitzada, la situació de la restauració universitària ha estat impactada de manera directa per la crisi sanitària, social i econòmica de la COVID-19. Aquest alt grau d'incertesa sobre el futur, la gran sensibilitat del sector (tant universitari com de la restauració en general), la necessitat d'adaptació a noves maneres de procedir temporals o definitives, fa que tant les unitats de contractació com les empreses adjudicatàries estiguin en un moment de trànsit a l'espera d'identificar pautes de comportament més estables en el temps.

La manca d'incentius per a la innovació del sistema actual de compra i contractació pública podria trobar en la incorporació de consideracions ASG així com en el retorn dels sistemes de seguiment proposats, aliances fortes per a assegurar que les adjudicatàries assumeixen un paper actiu enfront dels reptes del mercat. Aquest canvi de paradigma passa per entendre la compra i contractació pública com una col·laboració activa entre l'administració pública i el sector privat, enlloc d'un contracte estàndard el qual és inamovible per part de les dues parts. La seguretat jurídica no pot estar per sobre de la resposta a reptes de caràcter ambiental i social que afecten d'una manera estratègica a totes les parts implicades. Entendre això i ser-ne partícip és un repte compartit tant per l'administració pública i les unitats promotores com per al conjunt del sector privat.

7.1.4. Propostes d'acció

Són diverses les accions proposades per altres estudis i iniciatives que romanen vigents per als casos analitzats en el present estudi. A continuació es desenvolupen algunes accions específiques que podrien contribuir a resoldre les limitacions observades en l'estudi realitzat, sense que siguin excloents respecte la resta de propostes existents.

Formació i coneixement compartit

La identificació d'aspectes ASG realitzat i dels impactes significatius en tot el cicle de vida dels productes i serveis inclosos en la contractació és vàlid per al sector de la restauració de grans edificis amb un volum elevat d'usuàries. Per aquest motiu la impartició de formacions concretes i la creació d'espais on compartir experiències són cabdals per anar progressant en la incorporació d'aspectes ASG d'una manera més àgil, així com generar les condicions per què les empreses licitadores es trobin amb unes condicions d'operació similars en diferents àmbits i estiguin més receptives a l'adaptació de les seves estructures als nous models de consum.

La formació i coneixement pot ser útil també per la fase de seguiment d'execució del contracte, per tal de poder desplegar de forma sistematitzada processos de verificació del compliment de les clàusules incorporades de la manera més pràctica per tots els agents implicats. Tenint en compte aquesta fase, és quan es podrà avaluar la incidència real dels aspectes ASG incorporats en les contractacions.

La incorporació de clàusules ASG en el sector té encara camí per recórrer, en aquest sentit seria recomanable la creació d'espais d'intercanvi d'experiències entre les unitats promotores, així com la col·laboració amb portals de coneixement compartit i accés universal com el portal [Contrata Responsable de REAS](#). La col·laboració entre unitats i la promoció de l'aprenentatge compartit pot no només augmentar l'eficiència en l'aplicació d'aquestes clàusules sinó que també pot facilitar la reducció de factors limitants en la innovació com poden ser les impugnacions i les resistències de les empreses licitadores a aplicar aquests canvis en la seva manera de fer, tot augmentant la capacitat tractora de la compra i la contractació pública.

Augment de la informació i la transparència.

Durant els processos de compra i contractació es genera una gran quantitat d'informació i també en el seguiment de l'execució del contracte. Tota aquesta informació hauria d'estar disponible per a la comunitat universitària i la ciutadania en general per tal que els grups d'interès afectats puguin dur a terme un paper actiu en la fiscalització de la compra i la contractació pública. Cal incrementar la transparència de la compra i contractació pública i realitzar una major rendició de comptes sobre les contractacions realitzades i els impactes d'aquestes en tot el cicle de vida dels productes i serveis prestats, tot aprofitant les tecnologies d'anàlisi de dades disponibles avui en dia.

A l'actualitat Espanya té un grau d'obertura limitat en relació a la provisió d'informació (rep una puntuació de 53 sobre 10 en [l'Open Budget Index](#).) Una major transparència i disponibilitat de dades són la base per a la creació d'una cultura de contractació responsable. Aquesta cultura no podrà ser assolida sense un paper actiu de tots els grups d'interès, però tampoc sense un canvi de sensibilitat respecte la gestió de la compra i la contractació pública per part de les unitats promotores. Enlloc de percebre als grups d'interès com una amenaça, cal obrir les portes i contemplar les possibilitats que ofereixen les diverses entitats existents per integrar-les com a col·laboradores actives en el seguiment de l'execució dels contractes públics. Aquest canvi cultural permetria compensar les limitacions de recursos i capacitats de l'administració pública per a dur a terme el seguiment de l'execució dels diferents contractes, alhora que permetria avançar en la implementació efectiva dels principis de transparència i rendició de comptes.

7.2. Cadena de proveïment

7.2.1. Cadenes de subministrament amb un alt nivell de complexitat

Els resultats de l'anàlisi de riscos del plàtan equatorià, el sucre brasiler i la tonyina pescada al Pacífic i processada a l'Equador, ens mostren unes cadenes de subministrament profundament complexes on, en molts casos, l'opacitat o absència de dades globals ha dificultat el dibuix de la traçabilitat completa de cada producte. De fet, el desconeixement de l'origen dels productes és, fins i tot, inherent a la pròpia indústria (per exemple, en el cas de l'origen divers dels lloms de tonyina en cada llauna).

En aquest sentit, malgrat entenem que l'anàlisi de riscos elaborat és en bona mesura discrecional, sí que el valorem com una fotografia representativa de les vulneracions de drets que efectivament s'estan produint tant a l'Equador com al Brasil o a l'oceà Pacífic. De fet, més enllà dels riscos associats a aquests països, les dades recopilades sobre els principals estats competidors en el comerç de cada producte (Colòmbia i Costa Rica en el Plàtan, Tailàndia en la tonyina i els països ACP en el sucre) ens fan concloure que, com a regla general, la importació d'aliments provinents del Sud Global comporta un major risc de vulneració de drets a nivell social, ambiental i laboral mentre la indústria agroalimentària global, al seu torn, la prioritza per l'estalvi de costos i maximització de beneficis.

7.2.2. Efectes directes de mercats que ometen externalitats negatives

De fet, els mecanismes de control de mercat per part de la gran indústria agroalimentària per tal de perpetuar aquesta lògica inclouen, en primer lloc, un control sobre els preus (en molts casos incloent l'especulació a futurs, com hem vist en el cas del sucre) i sobre els volums de compra dels productes alimentaris o l'aparició i expansió de grans empreses intermediàries que no tenen visibilitat respecte el consumidor final però que generen el gruix dels impactes en molts dels casos (les grans multinacionals bananeres americanes, les intermediàries ABCD del sucre, les mega empreses europees tonyineres...). En aquest sentit, tant el sucre com el plàtan i la tonyina són productes representatius d'una praxis global i estesa en tota la indústria agroalimentària mundial.

Identifiquem, a més, que aquesta lògica perversa del mercat agroalimentari global, acompanyada i fonamentada en els marcs legislatius nacionals i sobre tot en els acords internacionals, (dominats en molts dels casos per la UE i pel lobby de les empreses multinacionals que hi són radicades), és la principal responsable d'aquesta injustícia endèmica que perjudica principalment als esglaons més baixos de les cadenes de subministrament del Sud Global i afavoreix els interessos comercials dels països del Nord Global.

Col·lateralment, aquesta lògica fa més fàcil que els països europeus puguin assolir estàndards sociolaborals i ambientals en la producció i transformació menys injustos dins de les seves fronteres i que, fins i tot, es permetin el luxe de sancionar tercers països subministradors de producte que "no compleixen les normes" socials o ambientals (recordem el cas de les sancions de pesca a Tailàndia o Equador, per exemple). Cal, per tant, una aposta decidida pel lobby a la UE per tal d'aconseguir uns acords internacionals de comerç més justos, que incorporin les externalitats ASG associades.

7.2.3. Capacitat real d'una presa de decisions que incorpori aspectes ASG

Aquest panorama que dibuixa l'agroindústria unit a les opacitats informatives anomenades anteriorment, dificulta enormement una compra crítica d'aquests productes per part de les empreses de restauració i de les consumidores en general.

De fet, malgrat reconeixem que la capacitat d'incidència sobre els mercats agroalimentaris globals per part de les unitats de contractació de les universitats barcelonines és limitada, valorem que l'impacte que pot tenir un canvi en les polítiques de contractació envers un consum més responsable unit a una sensibilització decidida orientada a les consumidores universitàries, pot contribuir de forma important a un canvi de consciència i de patró de consum. Es tracta doncs de revertir la pressió del factor preu, que ara per ara és el que condiona el mercat, a una en favor del consum crític i del Comerç Just que especialment incorpori les externalitats associades.

Una de les principals eines que tenim les persones consumidores del Nord Global per tal de fer-ho són els estàndards de certificació de producte que incorporen segells que els identifiquen. En aquest sentit, és interessant assenyalar com la major part d'aquests segells tenen precisament origen en el Nord Global (Europa i Estats Units) i que molts d'ells (Bonsucro en el cas del sucre i AENOR i MSC en el cas de la pesca, per exemple) són creats específicament per la pròpia indústria que és denunciada per la vulneració de drets.

Més enllà de les suspicàcies sobre l'ús d'alguns d'aquests segells per fer *green, social o el charity washing* de la pròpia indústria, val a dir que els criteris que fan servir alguns d'aquests segells solen ser considerats sovint com "tous" o "poc exigents" per les entitats socials²⁸¹ i no contemplen aspectes cabdals recollits en els principis de Comerç Just.

Aquesta manca de rigor i la dificultat per garantir l'aplicabilitat dels criteris dels segells unida a certa laxitud en les seves auditories, generen un caldo de cultiu que contribueix a la confusió de la persona consumidora (tant física com jurídica) a Europa, que assumeix l'axioma certificat=sostenible social i ambientalment, quan no té perquè ser així.

En aquest sentit, com hem apuntat en l'anàlisi de riscos dels productes i segons criteris del CECJ i del projecte suís [Labelinfo](#), els segell més complet dels que es comercialitzen a Barcelona, seria el de Fair Trade (138 sobre 200 punts a Labelinfo contra els 117 de Rainforest Alliance que, a més, té un 0 en la categoria d'aspectes socials i ètics), tot i que no fa especial èmfasi en criteris mediambientals.

De fet, aquesta separació entre segells "Fair" (Comerç Just) i "Eco" (ambientalment responsables) i que els d'un tipus no considerin especialment els aspectes de mesura de l'altre²⁸² acaba convertint-se en una dificultat seriosa per a la compra crítica i responsable, que sovint s'ha de fer escollint uns o altres aspectes i, per tant, assumint que, probablement, es vulneraran drets en els temes no certificats..

7.2.4. Propostes d'acció

Tenint això en compte, pel que fa a les recomanacions de compra crítica sobre els tres productes analitzats, partim de la base que tots tres estan sotmesos a un gran excés de consum degut, en cadascun dels casos a diferents factors però en darrer terme, com ja hem assenyalat, basats en la voluntat economicista expansiva del mercat.

Pel que fa específicament al plàtan, per exemple, la totalitat de la producció europea és insuficient per satisfer la demanda voraç del consumidor europeu²⁸³, en el cas de la tonyina hem constatat la sobre pesca i l'excés d'importacions, el que també passa amb el sucre, que cada cop menys es produeix en territori europeu. Aquest argument, associat a les vulneracions de drets en el Sud Global ens duu a fer les següents recomanacions, per aquest ordre de prioritats, aplicables tant a les unitats de contractació de les universitats barcelonines com a qualsevol altra consumidora.

Diversificació de productes i cerca d'alternatives de consum

Una reducció decidida del consum dels tres productes, especialment en els casos de la tonyina en llauna i del sucre²⁸⁴.

Prioritat de compra quant més a prop del productor, millor i a poder ser agroecològica. Com cap dels tres productes es produeix en aquestes condicions, la següent possibilitat recomanada és la compra de productes certificats amb origen europeu, a poder ser combinada amb segells d'agricultura ecològica:

- Denominació d'Origen l'IGP-Plátano de Canarias
- Certificacions d'origen de tonyina del Cantàbric pescada de manera tradicional - Bonítol del Nord-²⁸⁵ (Cal anar amb cura amb la compra de bonítol no certificat, doncs no sol ser "del Nord" sinó "del Sud Global", encara que el nom comercial ho especifiqui²⁸⁶).
- Compra de sucre (en aquest cas no existeixen certificats) amb origen europeu: per exemple el sucre amb origen cooperatiu i de "proximitat" (Cooperativa Acor)²⁸⁷.

Compra de productes amb segell de comerç just Fair Trade (sucre i plàtan) per tal de garantir mínimament unes condicions justes en la producció²⁸⁸, i prioritització de compra de productes que també incorporin segells de qualitat ambiental com el d'agricultura ecològica de la UE, que garanteixen l'absència d'ús de productes no orgànics en la fase de producció.

Finalment, en el cas de la tonyina, en quant a les marques comercials de venda al major, en cas d'adquirir-les, tenir en compte [l'avaluació de marques feta per Greenpeace l'any 2015](#). Hores d'ara, més fiable, imparcial i completa en molts aspectes que la majoria d'estàndards i segells de certificació.

Comunicació proactiva dels impactes associats als productes consumits

Tenint en compte les limitacions existents en quant a alternatives de consum associades als productes analitzats, considerem cabdal facilitar tota aquesta informació a les alumnes de la universitat per a què siguin conscients dels impactes associats i puguin incorporar-los en l'elecció del seu consum de cada producte i en l'elecció d'alternatives de consum.

Alhora, aquesta comunicació permetrà la creació d'una cultura associada a la generació d'alternatives, ja sigui de forma proactiva per part de les consumidoras finals, com de forma reactiva per part de les empreses adjudicatàries responsables de la gestió última de les cadenes de proveïment associades als productes distribuïts.

7.3. Aprenentatges transversals

A partir dels aprenentatges tant de l'anàlisi del procés de compra i contractació pública com de la cadena de proveïment dels productes estudiats, es deriven alguns aprenentatges de caràcter transversal rellevants per a futures investigacions així com per al desplegament de les propostes d'acció realitzades.

7.3.1. Capacitat limitada de la CPR i del consum en general

La inclusió d'aspectes ASG en la compra i contractació pública i la internalització dels costos associats als contractes és un pas bàsic per evolucionar cap a models de consum i producció més sostenible, tal i com recullen entre d'altres els Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS 12.7). No obstant, tot i detectar punts de millora en els processos de compra i contractació pública, la CPR no pot per si sola transformar un model de producció i distribució de productes a escala mundial amb els elevats riscos de vulneració de DDHH que hem observat.

Tot reconeixent l'existència simbiòtica de la relació entre producció i consum, i fent palès els dubtes que existeixen dins de la mateixa, hem de ser conscients que consumim d'acord amb les possibilitats que els sistemes de producció actuals permeten. Això no significa que el potencial de la capacitat de compra i per extensió del propi consum no tinguin efectes transformadors, sinó que reconeixem les limitacions reals de poder transformar els sistemes actuals de producció mitjançant única i exclusivament el consum. Reconèixer aquestes limitacions ha de permetre d'una banda, exigir la implantació de tots els processos possibles dins l'àmbit del consum, entre ells la capacitat tractora del consum de les administracions públiques en general, i d'altra banda identificar aquells àmbits en els que cal dur a terme una incidència i també una sèrie d'actuacions per tal d'assolir el veritable nivell de transformació necessari en els sistemes de producció i distribució vigents.

Per aquesta raó, és molt important que de forma paral·lela a l'establiment de clàusules ambientals, socials i de bon govern als contractes públics juntament amb la implantació de processos de seguiment d'execució que traslladin gran part de la càrrega de la prova a les entitats adjudicatàries, es duguin a terme actuacions dirigides a generar veritables transformacions en aquells àmbits detectats com a punts clau per a la transformació dels sistemes productius. Els principals àmbits detectats en aquest estudi inclouen els acords de comerç internacional, que actualment ometen les externalitats ambientals i socials associades, els sistemes de diligència deguda a les cadenes de subministrament tant públiques com privades, les normatives relacionades amb l'etiquetatge i la informació associada vinculada a la traçabilitat de producte i la generació de xarxes de pressió a nivell internacional per assegurar uns criteris mínims de traçabilitat de les cadenes de subministrament internacionals, a les que cal afegir les distorsions generades pels mercats secundaris com els mercats de futurs.

Una acció equilibrada i coordinada per part de moltes administracions públiques a nivell nacional i internacional, permetrà generar el nivell d'incentius que calen per a que les actuals cadenes de subministrament duguin a terme els canvis necessaris que permetin crear veritables alternatives de consum. La combinació entre incentius de mercat i marcs normatius de caràcter internacional és bàsica per assolir els objectius vinculats a l'eliminació de les vulneracions de drets fonamentals associades al consum.

7.3.2. La diferenciació dels productes en el mercat

El consumidor del Nord Global interessat en un consum conscient dels productes analitzats, i per extensió de la resta de productes, es troba amb una gran quantitat d'estàndards de certificació. Aquests haurien de diferenciar els productes que porten associats **una sèrie d'atributs que el diferencien de la resta. La seva validesa, però, deixa massa interrogants al consumidor final, que juntament amb la seva abundància (que barreja estàndards de molts tipus diferents, des d'autodeclaracions fins a estàndards tècnics d'alt nivell desenvolupats de forma transparent per un conjunt de grups d'interès) generen el context perfecte per a la seva anul·lació pràctica.**

La sensibilització i educació sobre les certificacions nacionals i internacionals existents permetria al consumidor final **(tant si es tracta d'una persona física com d'una persona jurídica) poder comprar d'acord amb els seus valors, i de la mateixa manera permetria la incorporació de manera explícita en els procediments de compra i contractació pública, facilitant així el seguiment dels compromisos adquirits per les diferents empreses proveïdores i adjudicatàries.** En aquest sentit, la recerca i sistematització de segells i certificacions que garantissin **l'origen i la deguda diligència en la provisió de productes** per les empreses gestores dels serveis de restauració universitària és molt recomanable donat que, a més, facilitaria tant la rendició de comptes a la comunitat universitària com als responsables del seguiment del contracte en qüestió.

A aquesta problemàtica associada als sistemes de diferenciació, cal afegir la disparitat vinculada a les metodologies de caràcter estadístic relacionades amb la mesura **d'impactes ambientals, socials i de bon govern.** Les dificultats identificades durant l'execució de l'estudi **posen de manifest com el nivell de maduresa de les dades que permeten avaluar el nivell d'aquests impactes es troba encara en un estadi primari.** Sense un desenvolupament ampli que s'equipari a les dades econòmiques i financeres tradicionals, la mesura i avaluació d'aquests impactes serà altament complicada.

7.3.3. Transparència i informació

De la cultura pública de **no oferir informació sobre els seus processos o l'opacitat de les empreses del sector privat per rendir comptes sobre la traçabilitat i els impactes ambientals, socials i de bon govern dels seus productes i serveis es desprèn el mateix aprenentatge: cal una major transparència com a mecanisme fonamental per assegurar un coneixement creixent dels impactes ASG reals dels productes i serveis consumits, juntament amb les possibilitats existents per a reduir-los.**

Tant pel que fa a nivell de consumidores, adjudicatàries i unitats de contractació, seria recomanable una sensibilització decidida i insistent sobre els riscos que comporta el consum de certs productes com els que analitzem en aquest estudi, incloent també **recomanacions orientades a la reducció de consum i a la promoció d'alternatives de consum a aquests productes.**

Totes aquestes mesures poden facilitar alhora un augment de transparència sobre els serveis oferts a la comunitat universitària. **L'augment de transparència i una major rendició de comptes per part de les adjudicatàries és necessària per tal de possibilitar la tasca fiscalitzadora de les persones usuàries finals del servei, capacitades per poder exigir el servei de qualitat compromès i proposar alternatives transformadores.**

ANNEX 1: SESSIÓ DE TREBALL UPC

Nom i càrrec de la persona entrevistada: Montserrat Pardina (UPC) i Dídac Guàrdia

Participen a la sessió de treball: Onditz Portabella (Opcions) i Amanda Ortega (Opcions)

Expedient de contractació: CONGE033002CO2019011

Data: 21/01/21 a les 09:30 a 10:30

Comentaris sobre la fitxa d'anàlisi

Quedem que farem arribar per correu electrònic la fitxa de l'anàlisi amb la incorporació dels aprenentatges tinguts durant la sessió de treball. Conscients que hi ha una altra càrrega de feina, ho enviem per tal que es pugui fer una revisió des de la UPC i assegurar estar d'acord amb els continguts que apareguin en l'informe.

Com i de quina manera prenen la decisió de reservar el contracte? I d'incloure aspectes d'ASG?

La Montserrat i el Dídac ens posen en antecedents. Hi ha un contracte previ de servei que d'alguna manera és en el que s'inspira l'analitzat. De fet, sorprèn que l'escollit sigui el Campus de Terrassa (2019) i no Campus Besòs (2016). Per l'estudi calia que fossin contractes el més recents i en el marc de la LCSP, però per la seva rellevància i innovació revisarem l'expedient per tal d'incorporar-ho a la fitxa d'anàlisi del cas.

En la decisió de especificar que la concessió l'havien de fer empreses d'inserció hi conflueixen diferents raons:

- Un marc polític i tècnic favorable a obrir els serveis de restauració al empreses d'inserció social o centres especials de treball. S'observa que hi ha una coherència d'interessos en què un servei de menjador pot anar més enllà a tenir beneficis econòmics per la seva explotació i la universitat com a servei públic.
- Canvis en els hàbits de la comunitat universitària envers els serveis de restauració universitària. Altres tipus d'empreses poden adaptar-se millor als canvis.

A banda, la licitació també incorpora clàusules ambientals. La Universitat compta amb persones dedicades a aquesta tasca amb les que treballen en col·laboració per la incorporació des criteris ambientals en les licitacions (Ganivet d'Innovació i Comunitat).

A la licitació del Campus Terrassa només es va presentar una empresa, la concurrència ha estat baixa, però no ha suposat cap problema pel procediment. El fet de gestionar-lo a través d' El no implica que hi hagi sobre costos en la gestió ni el preu final dels productes. Les relacions amb FIT són molt correctes i el seguiment es realitza a través de reunions de seguiment amb les persones responsables de cada servei. No existeix un informe de seguiment formal, però sí que es realitzen les peticions dels TC's per realitzar el seguiment de les persones contractades.

Es considera que la realització d'informes no és un sistema útil per a realitzar el seguiment dels contractes. Porta una càrrega de feina que no és assumible per les persones responsables, aquesta és una realitat que es repeteix en tots els àmbits. Les adjudicatàries hauríem d'incloure la sistemàtica per poder demostrar el compliment de

les clàusules. En el cas concret, sí que s'ha realitzat seguiment, però de manera reactiva quan han sorgit queixes del servei (cas de l'augment de carmanyoles).

Confirmem que els productes seleccionats per realitzar l'anàlisi de l'impacte dels mateixos són presents en el menú: el plàtan, el sucre i la tonyina.

Aprenentatges

- La innovació en la contractació va lligada a l'existència d'uns lideratges polítics i tècnics que comparteixin la mateixa visió i objectius.
- L'estudi del cas i la sessió confirma la existència d'alternatives als models tradicionals d'explotació.
- Hi ha canvis en les actituds i comportament de la comunitat universitària que afecta als hàbits alimentaris i en conseqüència al model de gestió del servei.
- Les entitats de l'economia social i solidària podrien tenir més oportunitats en el sector de la restauració si casos com l'analitzat es repliquessin en altres universitats o serveis de restauració. I així també afavorir processos amb major concurrència.

ANNEX 2 SESSIÓ DE TREBALL UB

Nom i càrrec de la persona entrevistada: Marisa Atauri (Cap de Patrimoni, UB), Montse Font i Fàtima Pujol (Contractació UB),

Participen a la sessió de treball: Carla Canal (Ajuntament de Barcelona), Jorge Pellicer (SETEM), Onditz Portabella (Opcions)

Expedient de contractació 2014/19

Data: 29/01/21 a les 09:30 a 11:00

Comentaris sobre la fitxa d'anàlisi

Acordem que farem arribar per correu electrònic la fitxa de l'anàlisi amb la incorporació dels aprenentatges obtinguts durant la sessió de treball en format editable.

Com i de quina manera prenen la decisió i d'incloure aspectes d'ASG?

Des de la UB, ens posen en antecedents. El primer aspecte a tenir en compte és que el **contracte escollit per l'anàlisi és un contracte antic i per tant regulat en el marc del TRLSCP**. Actualment, hi ha altres contractes que incorporen clàusules ASG amb més intensitat.

També a **nivell de la UB, s'ha de tenir en compte que és a partir del 2015 que patrimoni i contractació són unitats separades**, i es van modificar les maneres de treballar. Les persones que varen gestionar i/o participar en aquesta contractació, o ja no es troben vinculades a la UB o aquestes unitats.

La inclusió de clàusules ASG és una política no específica del servei de restauració, sinó **que s'aplica a la contractació de la resta d'àmbits de la UB, i ve emmarcada per la normativa vigent i les directrius internes de la UB**. Ja existia, per tant una voluntat de la UB en l'aplicació d'aquestes clàusules prèvia a l'aprovació de la LCSP.

Encara de la voluntat, es troben dificultats per poder realitzar aquesta aplicació:

- L'Oficina de Contractació té una gran càrrega de feina tant a nivell de quantitat de contractes com per la diversitat d'àmbits en els que treballa.
- **S'han trobat en situacions en què les empreses adjudicatàries es comprometen a aspectes ambientals i socials per poder aconseguir les puntuacions, però després es difícil aconseguir fer el seguiment, creant situacions d'inseguretat jurídica. Davant d'això, es creu que és millor aplicar clàusules que encara de no ser de gran abast siguin més controlables i fer canvis progressius en la contractació.**

En aquesta licitació només es va presentar una empresa per lot, fent palesa la dificultat en aconseguir concurrència en l'àmbit de la restauració universitària.

En futures licitacions aquesta circumstància es pot veure agreujada per la situació de pandèmia que estem vivint i, en tant les empreses poden assumir-les com un sobre cost i es pot veure repercutit en la concurrència.

La realització del seguiment dels contractes és una tasca que comporta molta feina afegida tant per les empreses adjudicatàries com per la unitat de contractació o els

responsables del contracte. No hi ha una sistematització en el cas del contracte analitzat, en relació a l'informe de seguiment. El seguiment és més l'acord que els productes que s'ofereixen són de proximitat per via verbal. Sí que hi ha control a nivell de salut alimentària i laboral.

Es confirma que el plàtan, el sucre i la tonyina són aliments que estan presents en els menús, però no es pot saber l'origen dels mateixos. Proposem poder establir una sessió de treball amb l'empresa adjudicatària per conèixer la cadena de subministrament dels diferents productes, però donada la situació actual de pandèmia, en què les concessions estan tancades, es descarta per no considerar-se oportú. Potser, més endavant un cop superada la crisi i normalitzada la seva activitat.

Aprenentatges

- El marc actual de la LCSP promou la incorporació de criteris d'ASG. En el cas d'estudi, s'incorporen criteris d'ASG, encara de ser de normativa anterior. Un marc legal no és suficient, sinó que també cal voluntat política per la incorporació de criteris.
- Hi ha canvis en les actituds i comportament de la comunitat universitària que afecten als hàbits alimentaris i en conseqüència al model de gestió tradicional de servei de menjador universitari.
- No hi ha capacitat per assumir el seguiment dels contractes dins de les unitats promotores. Cal pensar en alternatives per realitzar el seguiment del compliment de les clàusules implicant a les adjudicatàries en la gestió de la informació.
- La cerca del millor servei possible és contrària en alguns casos per garantir l'equilibri econòmic per al concessionari. Aquest fet, provoca, reticències entre les empreses operadores dels serveis de restauració.

ANNEX 3: LLISTAT DE CASOS ANALITZATS

EXPEDIENT	UNIVERS..	TIPUS	PROCED..	ANY	OBJECTE DEL CONTRACTE	VEC (EUR)	LOTS	ADJUDICAT.	COMENTARIS
SE/28/20	Universitat Jaume I	Serveis	Ordinari	2020	Servei de restauració per a la comunitat universitària, pels usuaris de la mateixa i per la pròpia Universitat Jaume I, amb un servei de qualitat i atenció per cambrer en taula, diferents a la resta de serveis de restauració existent a la universitat. Servicio de restauración para la	43.622,29	No	Santiago Querol Carbó	Valoració de 5 punts per productes de comerç just. No es considera el plec per mirar amb més profunditat al no tenir aspectes rellevants en ASG.
CSP001/2020	Universitat de Lleó	Concessió de serveis	Obert	2020	Explotació mitjançant concessió de serveis dels serveis que es descriuen a continuació: Lot 1. Serveis de cafeteria i menjador en el campus de Vegazana (cafeteria I); lot 2. Serveis de cafeteria en el campus de Vegazana (cafeteria II) i en l'Escola Superior i Tècnica d'Enginyeria Agrària.	112.283,36	Sí	Dani y Jose Hosteleria León, SL (Lot 1 y 2)	Úniques ofertes presentades. És una pyme. Lotificació. Preu és 50. Cap criteri social o ambiental rellevant. Només criteri de desempat. I reciclatge com a condició especial.
200/20	Universitat de Vigo	Concessió de serveis	Obert	2020	Servei de cafeteria menjador en diversos centres de la Universitat de Vigo (2 lots). Lot 1: Escola Industrial seu Ciutat de Vigo (servei cafeteria i menjador). Lot 2. Facultat de Belles Arts (servei de cafeteria exclusivament).		Sí	DESERTS	Els dos acaben deserts, o no es presenta ningú o es retira l'oferta. Criteris ambiental ús de paper ecològic (3p), preu (49) i oferta de productes ecològics de comerç just i dietes especials (48)
2020_00004	Universitat d'Elx	Concessió de serveis	Obert	2020	Concessió del servei de cafeteria-menjadors dels edificis de Altabix del Campus d'Elx i Francesc Javier Balmis i Marie Curie del Campus de Sant Joan de la Universitat Miguel Hernández d'Elx .			DESERTS	

ELS IMPACTES ECONÒMICS, AMBIENTALS I SOCIALS EN LA GESTIÓ DELS MENJADORS DE LES UNIVERSITATS PÚBLIQUES DE BARCELONA

EXPEDIENT	UNIVERS..	TIPUS	PROCED..	ANY	OBJECTE DEL CONTRACTE	VEC (EUR)	LOTS	ADJUDICAT.	COMENTARIS
SE13820000131	Universitat de Castella-La Manxa	Serveis	Obert	2020	Servei de cafeteria-menjador de l'Edifici Jutídic Empresarial del Campus d'Albacete	8.000	No	Cenaji Hosteleros, SL	No criteris ASG rellevants per ser bon pràctica
2019/ABSSER031	Universitat de Cantàbria	Serveis	Obert	2019	Suministre d'àpats per l'Escola Infantil de la Universitat de Cantàbria, mitjançant l'ocupació de persones amb discapacitat o risc d'exclusió social i laboral, treballadores de centres especials d'iniciativa social, o en empreses d'inserció, reservant la participació a aquesta licitació DA4	60.900	No	Asociación Ampros	Solvencia no supera 1,5 valor del VEC. Contracte reervat. Criteris automàtics de productes ecològics especificant producte. No discriminació per raó de sexe, raça o religió. Es permet subcontractació.
85/19PA	Universitat del País Basc	Serveis	Obert	2019	Gestió del servei de menjador-cafeteria en l'edició denominat "El Pabellón" del Campus d'Arava.	2.804.318,18	No	Tamar Las Arenas, S.A.	De tipus ambiental: gestionar i garantir la correcta gestió de residus i recollida selectiva en els contenidors. Compliment mínim legal en condicions laborals. Es permet la subcontractació. Preu 70p. Quadre de seguiment de la incorporació de clàusules socials, ambientals i lingüístiques.
015/19.SP	Universitat de Girona	Concessió de serveis	Restringit	2019	Concessió de serveis per a l'explotació del servei de cafeteria a les diferents àrees d'estudi de la Universitat de Girona	6.762.589,20	Sí	Jini i Hostelera Catalana	Divisió en lots. Dos empreses. Puntuació que no arriba a un terç de 35 punts. No destacable.
C-2/19	Universitat Autònoma de Madrid	Concessió de serveis	Restringit	2019	Concessió de serveis de menjador-cafeteria en l' Escola Politècnica Superior de la Universitat Autònoma de Madrid.	1380248	No	CORPE Restauración	Expedient interessant en criteris d'adjudicació i condicions especials d'execució.

ELS IMPACTES ECONÒMICS, AMBIENTALS I SOCIALS EN LA GESTIÓ DELS MENJADORS DE LES UNIVERSITATS PÚBLIQUES DE BARCELONA

EXPEDIENT	UNIVERS..	TIPUS	PROCED..	ANY	OBJECTE DEL CONTRACTE	VEC (EUR)	LOTS	ADJUDICAT.	COMENTARIS
E-05/19 JM	Universitat Politècnica de Madrid	Serveis	Obert simplificat	2019	Serveis de cafeteria en l'Escola Tècnica Superior d'Enginyeria Agronòmica, Alimentària i de Biosistemes de la Universitat Politècnica de Madrid	70.200,00	Sí	Servicios Integrales para Colectividades, SL	Criteris de judici valor: estalvi i ús de l'energia (5p), compromís d'evitar l'ús d'utensilis de plàstic (5p), inclusió de menú verd (5p), oferta de productes de preu just (5p).
XPS00006/2019	Universitat de Granada	Concessió de serveis	Restringit	2019	Explotació del servei de bar cafeteria-menjador en diversos centres de la Universitat de Granada.	891.407,87	Sí	Catering Perea Rojas SLU, Pedro Antonio Garrido Centeno	No és rellevant, 50p i 50p. Aspectes de menús vegetarians i aspectes laborals sense especificar.
PA 2019/15	Universitat d' Oviedo	Serveis	Administratiu especial	2019	Servei de cafeteria menjador i màquines vènding en diversos centres de la Universitat d'Oviedo.	65981,25	Sí	Macedpeda, sl	Hi ha 4 lots i 3 queden deserts. Lot 4. No rellevant.
E/1/2017	Universitat d' Alacant	Serveis	Administratiu especial	2017	Servei de cafeteria i menjador en el Club Social I de la Universitat d'Alacant amb criteris de sostenibilitat i fomen del consum de productes ecològics.	190.413,23	No	AMG Servicios Integradores	55 punts preu, 45 pla d'explotació (15), gestió de residus (15) i oferta de productes ecològics i de proximitat (15p). Els criteris molt acotats, llistat de productes i percentatge sobre el total encara que la puntuació és només de 3 punts. I selecció per fases, han de fer un mínim de 20 punts per poder obrir oferta econòmica.
CS/01/2019	Universitat d' Alacant.	Concessió de serveis	Obert	2019	Contracte mixt de concessió de serveis i de serveis de cafeteria i menjador en el Club Social II de la Universitat d'Alacant.	1.428.846,05	No	CLECE	Obligacions generals del contractista: complir mínims legals en matèria fiscal, laboral, i medi ambient. Igualtat entre homes i dones, conciliació familiar, llenguatge inclusiu, mesures contra l'assetjament, pla d'Igualtat, preferència de contractació a dones, ús del valencià. Criteris. 15 p per oferta gastronòmica i

ELS IMPACTES ECONÒMICS, AMBIENTALS I SOCIALS EN LA GESTIÓ DELS MENJADORS DE LES UNIVERSITATS PÚBLIQUES DE BARCELONA

EXPEDIENT	UNIVERS..	TIPUS	PROCED..	ANY	OBJECTE DEL CONTRACTE	VEC (EUR)	LOTS	ADJUDICAT.	COMENTARIS
									productes ecològics, comerç just i de proximitat. Menús especials. Pla de gestió ambiental. Pla social. 50 punts preu, automàtics, 50 judici de valor. Condició especial d'ús de bosses. Per fases, mínim 25 punts per passar la següent.
2017 011- SE 050	Universitat de València	Serveis	Obert	2017	Explotació de la cafeteria i màquines expenedores de la Facultat de Psicologia de la Universitat de València.	111.074,38	No	ISS	Preu té 70p. Judici de valor 30p. 10 punts d'alimentació saludable.
MY19/SG/CSE	Universitat Politècnica de València	Serveis	Obert	2019	Explotació del servei de cafeteria - pizzeria	2.264.267,99	No	Galgar hosteleria S.L.	Preu 75p. Projecte d' explotació 15p (productes de proximitat i de temporada saludables). Altres ASG: Millores en la reducció de residus (2), alimentació saludable (1p)

RECULL DE DOCUMENTACIÓ ANALITZADA I NOTES DE CONTINGUTS

- [Enllaç](#) a l'anunci de licitació del contracte de la concessió d'un servei de bar cafeteria i restaurant per a l'edifici TR10 del Campus de Terrassa de la Universitat Politècnica de Catalunya a través de programes d'inserció laboral de col·lectius amb risc d'exclusió social (2019).
- [Enllaç](#) a l'anunci de licitació del contracte de gestió de serveis públics en la modalitat de concessió per a l'explotació del serveis de cafeteria i menjador al campus de la Ciutadella i al campus del Poblenou i el subministrament d'aliments i begudes mitjançant màquines expenedores (vènding) als campus esmentats i a l'edifici de la Mercè de la Universitat Pompeu Fabra (2015).
- [Enllaç](#) a l'anunci de la concessió del servei de bar de les facultats de Ciències de l'Educació i de Traducció i Interpretació (2018).
- [Enllaç](#) a Concessió de l'explotació del servei de bar-cafeteria i restaurant del Campus Bellvitge, Facultat de Belles Arts i de l'Edifici de l'IL3 (2014).
- [Llei 9/2017](#), de 8 de novembre, de Contractes del Sector Públic
- [Plan de impulso a la CPR de la LCSP](#)
- [ISO 26000](#) Guia de Responsabilitat Social
- [Guia de contractació pública social](#) de l'Ajuntament de Barcelona.
- [Guia de contractació pública ambiental](#) de l'Ajuntament de Barcelona.
- [Publicació centrada en les clàusules de territorialitat o arrelament territorial](#), de l'Escola d'Administració Pública de Catalunya.
- [Portal de compra pública estratègica](#) de la Generalitat de Catalunya
- [Portal de REAS](#) de contractació pública responsable (buscador de clàusules i bones pràctiques).
- [Portal web](#) de contractació pública responsable de REAS
- [Compra Pública Responsable. Recull d'aprenentatges Experiències inspiradores i documentació relacionada](#), Xarxa de Municipis per l'Economia Social i Solidària
- ["La inclusió d'aspectes ambientals, socials i de bon govern a la contractació pública. Anàlisi de casos"](#) d'Opcions i Setem
- [Guia d'ambientalització de menjadors col·lectius](#), Ajuntament de Barcelona
- ["50 criterios de Calidad y Excelencia para la prestación del servicio, que aportan valor en la contratación pública"](#) del Club Excelencia en Gestión

¹ [Acaparament de terres a Guatemala. El cas del monocultiu de plàtan i palma d'oli a la Blanca](#), Setem 2020

² ["El largo viaje del atún"](#), Greenpeace Espanya, 2013,

³ ["Amarga dulzura: una historia sobre el origen del azúcar"](#), Carro de Combate, 2013.

⁴ Principalment s'han creuat indicadors dels estàndards internacionals d'organitzacions ([GRI](#), i en menor mesura del [Balanc Social de la XES](#)) i de producte ([Fair Trade](#) en el cas de plàtan i sucre i MSC en el cas de la tonyina) per tal de crear *ex professo* indicadors aplicables a la dimensió de país.

⁵ Malgrat existeixen certes diferències de mida i sabor, no fonamentals per a l'anàlisi que ens proposem, en l'actual estudi escollim el plàtan ("banano" a Amèrica Llatina) i exclouem la banana ("plátano" a Amèrica Llatina) degut a la disponibilitat diferenciada de dades i a l'aplicació pràctica en el seu anàlisi.

⁶ ["Perspectivas a mediano plazo: perspectivas para la producción y el comercio mundial de bananos y frutas tropicales"](#). 2019-2028. FAO, 2019.

⁷ ["Informe del consumo alimentario en España"](#). Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentación, 2019.

⁸ ["Importación/Exportación Española de Frutas y Hortalizas"](#), Fepex, 2020.

⁹ Segons la FAO, "la banana seguirà sent la fruita més exportada, i es preveu que els enviaments arribin prop de 22 milions de tones en el 2028. S'espera que la regió d'Amèrica Llatina i el Carib es mantingui fermament en la seva posició de principal proveïdor de plàtans als mercats mundials, amb un volum estimat de 17,1 milions de tones, el que representa el 80 per cent dels enviaments totals en el 2028. Es preveu que l'Equador,

el principal exportador mundial, mostri una nova expansió dels volums d'exportació fins a 7,4 milions de tones el 2028, en comparació amb els 6,3 milions de tones actuals. Es preveu igualment que Costa Rica i Guatemala, mantinguin o amplin la seva quota comercial.

¹⁰ FAO, 2019

¹¹ "[Banana supply chain in the EU and the UK](#)". European Commission, April 2020.

¹² European Parliament. Parliamentary questions to European Commission, 2019. [Banana stabilisation mechanisms](#).

¹³ Segons la FAO ("[Banana Market Review](#)": [February 2020 snapshot](#)), la demanda mundial de plàtans ha crescut en els darrers anys i es preveu que aquesta tendència -que no ha disminuït en el 2020 amb l'arribada de la pandèmia de la COVID-19- es consolidarà en el futur pròxim degut, principalment, a l'augment de la demanda en el mercat europeu i, com hem assenyalat anteriorment, a l'auge del consum als països asiàtics.

¹⁴ "[Rainforest Alliance y los supermercados de descuentos: ¿Precios bajos y estándares fáciles?](#)". Oxfam (Make Fruit Fair) + Banana Link, 2016.

¹⁵ "[Acaparament de terres a Guatemala. El cas del monocultiu de plàtan i palma d'oli a la Blanca](#)", Setem 2020

¹⁶ "[Ecuador: Trabajadores bananeros de Reybanpac denuncian violación de derechos laborales e incumplimiento de normas de Rainforest Alliance](#)". Centro de Información sobre Empresas y Derechos Humanos, 2019.

¹⁷ "[The Changing Role of Multinational Companies in the Global Banana Trade](#)". FAO, 2014.

¹⁸ "Estadístiques de tràfic del Port de Barcelona. Dades acumulades." Desembre de 2019.

¹⁹ FAO, 2014.

²⁰ Segons ACORBANEC (Asociación de Comercialización y Exportación de Banano), l'any 2019 el rànking d'empreses exportadores de plàtan de l'Equador per volum van ser: 1-Ubesa/Dole 2-Reybanpac 3-Frutadeli 4-Comersur 5-Agzulasa 6-Asoagribal 7-Truisfruit 8-Ecuagreenprodex 9-Sabrostar i 10-Tropical (algunes d'elles pertanyents a Noboa).

²¹ "[Banana value chains in Europe and the consequences of unfair trade practices](#)". Bureau for the Appraisal of Social Impacts for Citizen information, Paris, 2015.

²² A Mercabarna, per exemple, opera "Compagnie Fruitiere España", empresa d'origen francès propietat de Dole que funciona com a centre logístic i distribuïdor de la marca. Per la seva banda, Del Monte Fresh Produce Spain, no té seu ni empreses presents a Mercabarna, pel que es dedueix que opera de forma directa amb els seus clients. Cal remarcar però, que sovint aquestes empreses creen figures jurídiques per poder "operar" la distribució i exportació, però les treballadores vinculades es mantenen a les oficines d'altres països on hi ha les matrius d'aquestes figures jurídiques. Aquest és el cas de Del Monte -amb seu fiscal a Mònaco- o el hòlding ChiquitaFyffes -amb seu fiscal a Irlanda-.

²³ Segons les [dades estadístiques de Mercabarna](#) de l'any 2020.

²⁴ Els tres principals orígens dels plàtans d'importació a Barcelona durant el 2020 van ser l'Equador (22.578,5 tones), Costa Rica (14.329,5 tones) i Colòmbia (7.586,7 tones), segons les dades estadístiques de Mercabarna, 2020

²⁵ Donada la impossibilitat d'accedir a la informació relacionada amb la tipologia i volum de productes associats als contractes públics de restauració analitzats, els riscos d'impacte del consum universitari d'aquesta fruita sobre les comunitats i el medi ambient de l'Equador s'han elaborat assumint la probabilitat del seu consum en base al context descrit anteriorment.

²⁶ Principalment s'han creat indicadors dels estàndards internacionals d'organitzacions (GRI, i en menor mesura del [Balanc Social de la XES](#)) i de producte ([Fair Trade](#)) per tal de crear *ex professo* indicadors aplicables a la dimensió de país.

²⁷ [Transparency International, Corruption Perception Index 2020](#).

²⁸ No obstant això, l'Equador, que va augmentar 7 punts des de 2016, ha millorat pel recent referèndum i consulta nacional, que van establir límits per al període presidencial i impedeixen que els qui hagin estat condemnats per corrupció ocupin càrrecs públics.

²⁹ A l'Equador, el Comitè o Sindicat d'Empresa es diferencia del sindicat gremial o sectorial. Es caracteritza per una participació plural de totes les treballadores de l'empresa independentment de les seves professions, oficis o especialitats. Segons l'Informe Nacional d'Equador 2013 de la International Society For Labour and Social Security Law (ISLSSL)

³⁰ Segons el [Catastro Bananero a Nivel Nacional del Ministerio de Agricultura, Ganadería y Pesca d'Equador](#), 2013.

³¹ "[Banano, empresas, estado y sindicatos: algunos avances hacia la regulación](#)". FENACLE en FAO, 2013.

³² Segons la [legislació de creació d'organitzacions laborals d'Equador, en el seu article 459](#).

³³ "[Participación de los trabajadores en la empresa](#)". Ministerio de Trabajo y Economía Social. Gobierno de España.

³⁴ "[Atlas de Género](#)". INEC, Gobierno de Ecuador, 2018.

³⁵ Aquesta violència "total" inclou la física, sexual, econòmica i patrimonial, segons l'"[Encuesta Nacional sobre Relaciones Familiares y Violencia de Género Contra las Mujeres](#)". INEC. Ecuador, 2019.

³⁶ Cooper, A. "[Mujeres en la Industria de exportación bananera: Panorama global](#)". Documento de Trabajo. Series para el Fondo Mundial Bananero. FAO, 2015.

³⁷ "Una de cada dos mujeres ha sufrido algún tipo de violencia machista en España", septiembre 2020. Ministerio de Igualdad.

³⁸ "[Global and regional estimates of violence against women: prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence](#)". World Health Organization. UN, 2013.

³⁹ Segons l'[Informe del Sector Bananero Ecuatoriano \(2019\)](#) del Ministerio de Comercio Exterior, literalment: "La Constitución -ecuatoriana- y las respectivas reformas laborales perfeccionan meticulosamente la prohibición de todas las formas de trabajo y explotación infantil, en cumplimiento de los compromisos internacionales asumidos por el país. Ecuador fue el primer país de las Américas y el tercer país del mundo en firmar la Convención sobre los Derechos del Niño en 1990 y posteriormente ratificó en 2000, ante muchos otros países latinoamericanos, los Convenios 138 y 182 de la OIT sobre la edad mínima de empleo y la prohibición de las peores formas de trabajo infantil, respectivamente".

⁴⁰ "[2020 list of goods produced by child labor](#)". US Department of Labor, 2020 // "[Findings on the Worst Forms of Child Labor](#)". US. Department of Labor, 2020.

⁴¹ Setem, 2020. // "[Acaparamiento de tierras, el nuevo expolio](#)", Dossier FUHEM, 2012.

⁴² "[Relación entre el consumo abusivo de alcohol y la violencia ejercida por el hombre contra su pareja en la unidad de valoración integral de violencia de género](#)" (UVIVG) de Sevilla, 2014.

⁴³ Segons Oxfam Germany, "[Sweet fruit, bitter truth](#)", 2016. No obstant, cal diferenciar aquesta dada general de sindicació (de la de "Comitè d'Empresa", que s'ha fet servir en l'indicador 2 de la categoria "Governança" en quant a presa de decisions dins les empreses) en què s'hi inclouen totes les figures jurídiques de representació sindical en el país sud-americà: generals, de sector o gremi, federacions, etc.

⁴⁴ "[Estadísticas sobre la afiliación a los sindicatos](#)". ILOSTAT, OIT, 2021.

⁴⁵ Un ingrés mínim vital es defineix com l'ingrés net que una llar hauria de guanyar per permetre a tots els membres de la llar permetre's un nivell de vida decent. La forma de mesura s'adapta a la realitat socioeconòmica del país. Es pot veure a: [ISEAL Alliance. Living Income](#).

⁴⁶ Segons OXFAM Novib, "[Ripe For Change](#)", 2018. (C. Elliott et al. "Distribution of Value and Power in Food Value Chains. Oxfam-commissioned research undertaken by BASIC.")

⁴⁷ Malgrat és un avenç per a la inclusió social de persones i famílies en risc, els [criteris de residència efectiva i oficial en territori espanyol en els darrers 3 anys](#), entre d'altres, poden excloure part de les persones treballadores del sector hortofructícola (incloent el plataner) de rebre aquest ingrés, doncs des de fa anys hi ha multitud d'indicis i investigacions que denuncien que es nodreix de moltes persones migrades en [condicions laborals sovint de semi esclavatge](#).

⁴⁸ Segons dades de l'[ILOSTAT](#) i entenent que les dades són de país i no de país i sector.

⁴⁹ "[El campo neoliberal y su crisis. Agricultura, sociedad local y migraciones en la Europa del Sur](#)". G. Avallone, Università degli studi de Salerno, 2013.

⁵⁰ Segons dades modelades i extreïdes a partir de la [base de dades d'Ecoinvent](#) (versió 3.5 i model "cut-off") que per qüestions de llicència no es poden fer públiques. Aquestes mostren l'impacte en el Canvi Climàtic de les emissions de CO₂ de cada indústria agroalimentària en totes les fases del cicle de vida. El valor positiu o negatiu refereix a l'emissió neta de kg a l'atmosfera, per tant a més positiu, més emissions i més contribució al canvi climàtic.

⁵¹ Segons [IGP Canarias, que ha fet públic el seu propi anàlisi](#) sobre les contribucions de CO₂ a l'atmosfera del cicle de vida del plàtan de Canàries.

⁵² Segons dades d'Ecoinvent, en contribució neta a l'esgotament de recursos hídrics en els mercats globals i nacionals de diversos països i productes alimentaris.

⁵³ Com la contaminació d'aigües potables per agroquímics, la desforestació, l'eutrofització d'aigües i terres, la desaparició de la biodiversitat i un llarg etcètera (segons categories d'Ecoinvent i de l'[Agència Europea del Medi Ambient](#)).

⁵⁴ "[Monitoreo de políticas de tierra y del derecho a la alimentación en el Ecuador](#)". FIAN, 2013.

⁵⁵ K.Deininger "[Large scale land acquisition: What is happening and what we can do?](#)". World Bank, 2010.

⁵⁶ "[Conjunto de datos con 400 casos de acaparamiento de tierras](#)". GRAIN, Barcelona, 2012.

⁵⁷ Segons Oxfam Novib, "Ripe for Change", 2019.

⁵⁸ Malgrat els criteris de [Comerc Just](#) no incorporen amb detall certs aspectes com l'afectació sociocultural en les comunitats locals o alguns aspectes mediambientals o de traçabilitat de producte, els seus principis són una bona base per a al contrast ètic amb els que apliquen els segells certificadors de producte, descomptant que a la pràctica es puguin o no implementar (caldría analitzar-ne l'auditoria i el seguiment). En aquest sentit tant Global GAP com Rainforest Alliance són segells incomplets en tant que només tenen tèbiament en compte criteris associats a drets socials, laborals i de participació democràtica i comunitària (segons el projecte suis [Labelinfo](#)), que sí que es tenen en altres segells que pregonen obertament el Comerç Just. En aquest sentit, doncs, sense entrar a avaluar-los en detall (seria un propòsit per a futures investigacions), el segell Fair Trade és considerat un dels estàndards més alineat amb els principis ètics associats al Comerç Just.

⁵⁹ ["Informe del sector bananero ecuatoriano"](#). Quito, diciembre de 2017. Ministerio de Comercio Exterior de Ecuador.

⁶⁰ Orgànic no certificat, segons el ["Censo Nacional Agropecuario", 2015](#). San José, Costa Rica.

⁶¹ Segons els criteris de la Federació Internacional de Moviments per a l'Agricultura Orgànica (IFOAM) referenciada [per la FAO](#).

⁶² ["Guía Internacional de sellos de comercio justo"](#). CECJ, 2020.

⁶³ Segons dades extretes de la base de dades [d'Ecoinvent](#).

⁶⁴ [Perfil ambiental de España, 2016](#). Ministerio de Agricultura y Pesca, Alimentación y Medio Ambiente.

⁶⁵ Alguns exemples anomenats per la Universidad de las Palmas [aquí](#) i en [investigacions periodístiques](#).

⁶⁶ European Commission, ["Approval of active substances"](#), gener 2020.

⁶⁷ Més dades i referències en la investigació periodística coordinada de diferents mitjans de comunicació europeus i [publicada per El Confidencial](#).

⁶⁸ ["Queja da las trabajadoras y trabajadores bananeros por la violación de derechos en el marco del Acuerdo Comercial Multipartes de Colombia, Ecuador, Perú y la Unión Europea"](#). Asociación Sindical de Trabajadores Agrícolas y bananeros (ASTAC) e Instituto de Estudios Ecuatorianos, Quito, 2019.

⁶⁹ ["Iniciativa bananera de salud y seguridad ocupacional \(BOHESI\)"](#). FAO, 2017.

⁷⁰ ["Acaparament de terres a Guatemala. El cas del monocultiu de plàtan i palma d'oli a la Blanca"](#), Setem 2020. // ["Land, labor and toxics: on the production of banana lands in the Southern coast of Ecuador"](#), University of Amsterdam, 2019.

⁷¹ Segons l'Asociación Sindical de Trabajadores Agrícolas y bananeros de Ecuador -ASTAC (nota a peu núm 32.): diverses malalties derivada de l'ús d'agroquímics, accidents laborals per cops o talls, atacs d'animals salvatges...

⁷² [Denuncia dels treballadors de Reybanpac](#) a l'Equador per incompliment de criteris de Rainforest Alliance.

⁷³ Setem, 2020.

⁷⁴ 7,9 milions de tones l'any 2020, segons dades de la FAO (["El estado mundial de la pesca y la acuicultura"](#), 2020) i en clar increment respecte del 2018 (7,5 milions de tones).

⁷⁵ ["The EU fish market"](#), 2018. EUMOFA (European Market Observatory for Fisheries and Aquaculture Products).

⁷⁶ ["Netting Billions 2020: A Global Tuna Valuation"](#). PEW, 2020.

⁷⁷ Segons l'informe de Greenpeace Espanya ["El largo viaje del atún"](#) (2013), aquestes espècies són: la tonyina blanca o Bonitol del Nord (Thunnus alalunga), la tonyina roja de l'Atlàntic (Thunnus thynnus), la tonyina roja del Sud (Thunnus maccoyii), la tonyina d'aleta groga o ràbil (Thunnus albacares), la tonyina llistada (Katsuwonus pelamis) i la tonyina potuda (Thunnus obesus). Segons aquest informe, la tonyina "aleta groga" i la "potuda" també es solen trobar sota el nom de "tonyina clara". La majoria de les captures mundials corresponen a la tonyina llistada i d'aleta groga, que el 2010 va representar el 58,1%, i 26,8% respectivament del percentatge total.

⁷⁸ La tonyina congelada es comptabilitza d'una banda amb la tonyina fresca (quan es ven directament com a peça sencera per al seu consum) o bé amb la tonyina en conserva (es congela un cop capturada i es destina a la transformació en llocs que després s'enllaunen) depenent del seu destí final de comercialització [Tuna: a global perspective](#). FAO, 2013.

⁷⁹ Es tracta de peix "sencer", no processat, segons l'argot de la pròpia indústria. Aquest peix sencera es pot destinar directament a la venda o bé a les plantes de processament i conserva (["Ingeniería Económica aplicada a la industria pesquera"](#) A.Zagarramurdi, M.A Parín. FAO, 1998).

⁸⁰ Segons la pròpia FAO, Tailàndia no pesca ni la meitat de la tonyina que processa, malgrat sí que l'enllauna i la comercialitza. La resta la importa d'altres països. En el cas d'Espanya, malgrat té la flota pesquera més gran d'Europa compartida amb França (un 64% i un 28% de les captures en mars europeus són d'aquests dos països, respectivament, segons EUMOFA), segueix un casuística similar, important especialment tonyina ja enllaunada de l'Equador (primer origen d'importació d'aquest producte a Europa, segons la Comissió Europea) i llocs per a l'enllaunament a territori espanyol (un 24% importats l'any 2015, [segons el Ministerio de Agricultura, Alimentación y Medio Ambiente](#)).

⁸¹ La Unió Europea, els Estats Units i el Japó són la primera, segona i tercera regió importadora i consumidora del món respectivament. ["Globefish highlights"](#). FAO, 2019.

⁸² El procés de transformació de la tonyina per al seu enllaunament inclou dos processos diferenciats: la transformació en llocs dels exemplars pescats (1) i l'enllaunament d'aquests llocs (2). Mentre les marques tailandeses concentren en la seva majoria aquests dos processos en el seu territori estatal, pels baixos costos de la mà d'obra (segons Greenpeace, entre un 70 i un 80% del cost total d'aquesta es produeix en el procés de transformació dels llocs) les marques espanyoles solen preferir abaratir costos externalitzant el procés a tercers països on la mà d'obra és més barata i els drets laborals menys estrictes.

⁸³ FAO, 2019. Segons la FAO. ["Globefish highlights, April 2019"](#).

⁸⁴ [Espanyols principalment](#), que es queixen de que no hi ha marge per a la competència amb els baixos preus de la tonyina xinesa.

⁸⁵ FAO,2020

⁸⁶ Greenpeace, 2013.

⁸⁷ Segons Greenpeace, en les captures d'encerclament es fa servir el sistema FAD que captura alevins de tonyina, de tortuga, dofins i taurons a més d'aus i altres espècies marines de les que s'està observant un descens poblacional dramàtic en les zones de captura. Carro de Combate també denuncia l'afectació a la sobrepesca d'aquestes arts al [seu "informe de combate" sobre la tonyina \(2017\)](#).

⁸⁸ De fet, la tonyina és una "commodity" per al mercat agroalimentari: un bé primari que no varia substancialment en característiques (qualitat, sabor, mida, etc) que bàsicament es diferencia al mercat pel seu preu que sol variar pels canvis i millores tècniques però, sobre tot, per l'abaratiment dels costos laborals.

⁸⁹ Segons el rànking d'LZ, en el seu ["Retailitycs Report, 2019"](#). Pel que fa a l'Estat Espanyol, la referència és el [Kantar World Panel](#).

⁹⁰ L'article ["Oligopsonio-Oligopolio: La perfecta competencia imperfecta"](#) exemplifica els efectes d'un oligopsoni que actua com a distribuïdor.

⁹¹ ["U.S. population: Brands of tuna \(can or pouch\) consumed from 2011 to 2020"](#). Statista, basat en dades del U.S. Census data and Simmons National Consumer Survey (NHCS).

⁹² Segons dades recollides a: ["The European market potential for tuna loins"](#). CBI, Ministry of Foreign Affairs, The Netherlands.

⁹³ El Bolton Group, per exemple, produeix la principal marca de tonyina en llauna a França (Saupiquet) i a Itàlia (Rio Mare). A més de controlar l'espanyola Garavilla (marques Isabel o Cuca) i el 40% de Calvo. Pel que fa als principals supermercats, la tonyina de Nixe (marca blanca de Lidl) és subministrada precisament per Isabel (Bolton) i la d'Hacendado (Mercadona) la subministra l'espanyola Jealsa Rianxeira.

⁹⁴ De la qual només un 5% és pescada pels seus propis vaixells, deixant l'altre 30% a la compra de terceres empreses pesqueres.

⁹⁵ A més, Bolton, FCF i Itochu han creat una "Joint Venture" per la que comparteixen riscos de capital i beneficis segons unes taxes pactades, fent més difícil encara l'entrada de grups competidors en el mercat. Segons explica la Comissió Europea (2013), la resta d'empreses que disputen el mercat a les tres grans pesqueres/intermediàries japoneses i italianes són: General Tuna, Marbelize, Tecopesca, Unicord-Sea Value, Eurofish, TUF, Thon de Mascareignes, Wanainchi Marine Products, Actemsa, Commercial Pernas, Jais i Dragon Waves, entre d'altres.

⁹⁶ ["Meger procedure Bolton/Tri-Marine"](#). European Commission, 2013.

⁹⁷ L'Instrument Financer d'Orientació a la Pesca de la UE i els acords comercials amb tercers països per a facilitar la importació de tonyina són, segons Greenpeace, dos instruments bàsics per inundar el mercat europeu d'aquest producte i, per tant, contribuir al seu consum elevat. Un 50% dels acords comercials beneficien directa o indirectament interessos espanyols.

⁹⁸ On també es sobrepassen els límits sostenibles de pesca, segons el Parlament Europeu (["At a glance: bluefin tuna in the Eastern Atlantic and the Mediterranean"](#)).

⁹⁹ ["Demandas actuales del consumidor de productos pesqueros"](#). J.Iglesias. Kantar Worldpanel, 2017.

¹⁰⁰ Espanya és el segon estat en consum global de productes marins d'Europa, només superat per Portugal i molt per sobre de la mitjana europea, segons l'informe d'EUMOFA, 2020.

¹⁰¹ En ordre, per volum de facturació l'any 2020, segons el [rànking d'El Economista](#).

¹⁰² Un 70% del total de captures de tonyina de la UE són d'empreses espanyoles i un 27% franceses. [Eurostat](#), 2019.

¹⁰³ Albacora, Compañía Internacional de Pesca y Derivados, Atuneros Congeladores, Armadora Pereira i Echebaster són les 5 principals empreses per volum de facturació, segons [el rànking](#) elaborat per El Economista. Les dades sobre les flotes es recullen a l' ["Informe anual de la actividad de la flota pesquera española"](#). Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentación. Gobierno de España, 2020.

¹⁰⁴ Com hem vist anteriorment, principalment provinent de l'Equador, que va subministrar a l'Estat Espanyol 22.600 tones durant el 2020, [segons l'EUMOFA](#).

¹⁰⁵ Un 89% de les exportacions espanyoles de tonyina tenen com a destí altres països europeus, principalment Itàlia, França, Portugal, Holanda, i Alemanya, en aquest ordre, [segons l'ICEX](#). "La exportación española de conservas de pescado". Ministerio de Industria, Comercio y Turismo, 2019

¹⁰⁶ Segons la patronal conservera de productes marins, [Ancaco-Cecopesca](#).

¹⁰⁷ Segons fonts de Greenpeace connectades amb les pròpies marques de tonyina, sovint aquestes reconeixen que una mateixa llauna de tonyina pot contenir peix de diferents orígens i espècies, fent pràcticament impossible la traçabilitat d'origen d'una sola llauna i, per tant, determinar i ubicar els riscos associats al seu consum per raó d'origen de la captura.

¹⁰⁸ Salica i Garavilla (Bolton) externalitzen aquest procés a l'Equador, mentre que Jealsa-Rianxeira ho fa a Guatemala i Calvo ho reparteix entre El Salvador i Brasil. Greenpeace, 2013.

¹⁰⁹ Les marques espanyoles subcontracten empreses equatorianes per a la preparació dels llocs, que posteriorment s'exporten a Galícia on, amb sous més elevats, les treballadores enllauen el preparat. Aquest procés permet un estalvi de costos que implica un augment de risc considerable en quant a vulneració de drets, com veurem posteriorment.

¹¹⁰ Per bé que algunes marques espanyoles comencen a incorporar sistemes de traçabilitat propis aquests, en el millor dels casos, indiquen la procedència de part de la tonyina enllaunada sense especificar mètode de pesca ni condicions laborals de les persones que hi treballen, entre d'altres.

¹¹¹ 200 milles nàutiques des de la costa del país que té la jurisdicció.

¹¹² Com es detalla en l'informe de Setem Catalunya: [“Intereses españoles en las negociaciones comerciales Europa-África. La pesca en Senegal como ejemplo”](#), 2009.

¹¹³ [“El acaparamiento mundial de océanos. Guía Básica”](#). TNI, 2014.

¹¹⁴ Greenpeace (2013), posa l'exemple de Kiribati, un estat insular del pacífic assetjat per les flotes pesqueres espanyoles i sota acord bilateral amb la UE.

¹¹⁵ Xina i d'altres estats asiàtics han estat [acusats reiteradament pels productors i subministradors de tonyina espanyols](#) d'abaratir preus de llom de tonyina a costa d'esclavitzar les treballadores del sector, tant en la pesca com en l'envasament.

¹¹⁶ El [segrest del tonyiner basc Alakrana](#) va evidenciar les sospites de pesca il·legal dels tonyiners espanyols (violant suposadament els límits de la ZEE de Somàlia en aquest cas) en aigües d'estats amb poca capacitat de resposta legal. Arrel d'aquell episodi i d'altres de similars, els vaixells europeus han incorporat fins i tot [membres dels exèrcits dels seus països](#) a bord per tal de “dissuadir els atacs”.

¹¹⁷ [“Safety at sea, as an integral part of fisheries management”](#). ILO, 2001 / [“Safety at sea and decent work in fisheries and aquaculture”](#). FAO, 2021.

¹¹⁸ La propia OIT reconeix la dificultat d'accés a les xifres de molts països pesquers asiàtics i africans.

¹¹⁹ Els observadors pesquers són una figura que pretén garantir el dret a un medi ambient saludable validant el nivell de captura sostenible i l'acompliment de les mesures de conservació acordades a nivell internacional. Els [assassinats d'observadors](#) són, com assenyalen diverses entitats (Carro de Combate, 2017 / [Greenpeace, 2020](#)), una constant en els darrers anys, que han requerit fins i tot la intervenció d'una Relatoria Especial de l'ONU. Malgrat tot, denuncia Greenpeace, no s'ha desenvolupat cap investigació en cap dels assassinats dels darrers 10 anys.

¹²⁰ Segons l'OIT i la FAO ([“Guía para hacer frente al trabajo infantil en la pesca y acuicultura”](#), 2013), els nens i nenes participen en totes les fases de la cadena: des de la pesca en vaixells fins a l'elaboració de xarxes o l'enllaunament.

¹²¹ La FAO parla d'una indústria pesquera -especialment al Pacífic i a l'Índic- que treballa amb persones “privades d'identitat, amb escassa o nul·la remuneració, i incapaces de refer la seva vida inclús si són alliberades” ([“La violación de los derechos humanos en el sector pesquero”](#). FAO, 2017). Segons l'estudi de la International Organization for Migration ([Report on human trafficking, forced labour and fisheries crime in the Indonesian fishing industry](#), Jakarta, 2016) aquestes persones són literalment segrestades i obligades a treballar generalment violant normes i tractats internacionals com les ZEE. Si són interceptades per les autoritats locals, són abandonades a la seva sort. Les captures obtingudes amb aquest mètode tan estès, entren en la cadena de subministrament mundial gestionada per proveïdors legals de peix que, oficialment, desconeixen la procedència i cost humà de les seves captures.

¹²² [“Trabajo decente para los pescadores migrantes”](#). TMIMF, OIT, 2017.

¹²³ D'entrada, la negociació col·lectiva i la sindicació són molt febles en els països asiàtics i, si ens fixem en les seves flotes pesqueres, la seva aplicació fàctica és pràcticament inexistent (OIT, 2017). De fet, l'1,3% de les treballadores de Malàisia, el 3,1% de les tailandeses, el 10% de les indonèsies, l'11,8% de les sudcoreanes i el 40% de les xineses han tingut accés a negociació col·lectiva (a Europa la majoria de països se situen per sobre del 90%). En quant a la taxa de sindicació tampoc hi ha millors resultats. Per països, Tailàndia (3,5%), Indonèsia (7%), Malàisia (8,8%), Corea del Sud (10,1%), Taiwan (39,3%) i Xina (44,9%) es destaquen com a estats amb escàs foment d'afiliació a sindicats. Els països europeus pesquers en aquest aspecte tampoc no milloren: Espanya té un 13,9% i França un 7,9% de les persones treballadores amb afiliació sindical (Dades [segons ILOSTAT](#)).

¹²⁴ Les normes internacionals que regulen l'activitat pesquera permeten contractar treballadores de l'estat riberenc on es realitzen les captures, malgrat la legislació laboral sota la que operen els vaixells és la del seu estat-pavelló (el d'origen).

¹²⁵ L'OIT ha definit un salari mínim per als “mariners preferents” però no per als pescadors, segons la pròpia OIT.

¹²⁶ OIT, 2017.

¹²⁷ Entre el 2014 i el 2019, el nombre dels principals estocs de tonyina que pateixen sobrepesca ha disminuït de 13 a 5, el que significa que 8 estocs han tornat a nivells “saludables” d'explotació, segons la FAO. ([“Overfishing of the world's major tuna stocks going down, bycatch and pollution reduced and 18 new areas protecting vulnerable marine ecosystems established”](#), 2020.)

¹²⁸ Greenpeace, 2013 i Carro de Combate, 2017. Tot i que fundacions internacionals amb participació dels propis productors de tonyina com la International Seafood Sustainability Foundation també ho reconeixen ([ISSF Report Rates State of Tuna Stocks Worldwide](#), 2020).

¹²⁹ De fet, la FAO, assumeix que un dels Objectius Globals de Desenvolupament Sostenible de la ONU (precisament acabar amb la sobrepesca l'any 2020), no s'ha aconseguit perquè cal compromís polític -especialment a nivell nacional-, controlar amb més dedicació la capacitat pesquera, educació de les consumidores i un sistema de traçabilitat i monitoratge global que, a hores d'ara, no existeix ([“The State of world fisheries and aquaculture”](#), 2020).

¹³⁰ Les ORP fixen unes quotes de captura en aigües internacionals i deixen a cada estat la llibertat de com a complir-la. (Greenpeace,2013).

¹³¹ És àmpliament reconegut i acceptat el fenomen de la “compra de banderes”, pel qual els països amb més potencial pesquer compren banderes (i per tant quotes de pesca en ZEE) d’altres països amb menys capacitat. D’aquesta manera s’asseguren una quota de captures i, subseqüentment de mercat, molt superior a la que permet la legislació internacional.

¹³² Segons Greenpeace (2013), és pràctica habitual el traspàs dels exemplars pescats pels tonyiners a altres vaixells congeladors en alta mar, continuant així la seva feina i contribuint a l’excés de captures.

¹³³ Pesca d’encerclament (FAD) i palangre, desenvolupades en el punt 6.2.2 d’aquest informe.

¹³⁴ La FAO (“[International management of tuna fisheries](#)”, 2010) reconeix que el problema de la sobrepesca està relacionat directament amb les “condicions inherents del mercat de la tonyina”, fonamentalment el preu.

¹³⁵ Com hem vist anteriorment: minoristes, majoristes, empreses envasadores, plantes de processament, intermediaris, grans empreses pesqueres...etc.)

¹³⁶ Article de la [Comissió Europea](#) sobre el procés de sanció a l’Ecuador, 2019.

¹³⁷ El que es coneix com a INDNR, que es troba regulada pel [Pla d’Acció Internacional contra l’INDNR](#) de la FAO del 2001.

¹³⁸ La classificació de marques de Greenpeace (la Guia del Atún, 2015) les ordena segons la seva informació disponible per al consumidor/a i la seva responsabilitat envers l’acompliment d’estàndards mediambientals de sostenibilitat pesquera especialment i s’ha convertit en un referent de la compra responsable d’aquest producte.

¹³⁹ L’Associació AENOR està integrada per les diferents associacions sectorials de productors industrials espanyoles i marques o empreses individualment, incloses les pesqueres i les conserveres de tonyina com ANFACO-CECOPECA (Asociación Nacional de Fabricantes de Conservas de Pescados). AENOR té una doble vessant, d’una banda és el delegat nacional per a la normalització d’estàndards internacionals i nacionals, i d’altra banda és una promotora de certificacions. Formalment, aquestes dues vessants es troben separades degut als conflictes d’interessos existents entre elles.

¹⁴⁰ Malgrat MSC va ser creat per l’ONG WWF en “partenariat” amb la multinacional de l’alimentació Unilever Foods, l’any 1997.

¹⁴¹ Estocs sostenibles de peixos, minimització de l’impacte ambiental (captures accidentals d’altres espècies) i gestió eficient de les pesqueries incloent el respecte de la legislació local i internacional ([MSC Fisheries Standard](#)).

¹⁴² MSC ha estat denunciada per frau i per “greenwashing” mitjançant les certificacions en més d’una ocasió: [“The Shame of de MSC label. The biggest fishing label’s reality uncovered”](#). Bloom Association. Paris, 2020. / [“A review of formal objections to Marine Stewardship Council Fisheries Certification”](#). D.Ainley (Harvey&Associates), M.Bailey (Dalhousie University), P.Dayton (University of California), 2013.

¹⁴³ Segons [previsions de l’OGAPAC](#), la certificació d’AENOR creixerà un 40% durant el 2021.

¹⁴⁴ No obstant això, l’elevat preu de les certificacions deixa sistemàticament fora els pescadors artesans i fomenta que sigui la gran indústria qui pugui optar a aquests sistemes d’acreditació.

¹⁴⁵ Segons [la FAO: “Perfiles sobre la pesca y acuicultura por países: el Reino de Tailandia”](#).

¹⁴⁶ Que representa 1/5 part de la pesca total, segons la FAO. No obstant això, Tailàndia ha posat mesures recentment per controlar la pesca il·legal, fet que ha provocat que la Comissió Europea hagi retirat la [“targeta groga” amb la que categoritzava aquest país](#).

¹⁴⁷ FAO: [“Perfiles sobre la pesca y la acuicultura por países: Camboya”](#).

¹⁴⁸ Segons l’estudi de 2009 de Setem Catalunya, en el cas de Senegal, els vaixells espanyols i coreans, sovint amb banderes d’altres països, pesquen per sobre de les quotes permeses per la ZEE senegalesa, si bé els acords bilaterals de comerç de la UE amb l’estat africà empara legalment aquestes pràctiques que contribueixen a deixar els pescadors i pescadores artesans de l’entorn de St.Louis sense captures per a l’alimentació i el comerç local, afectant greument la seva seguretat i sobirania alimentària.

¹⁴⁹ Especialment sagnant és el cas de la “Gran Regió del Mekong” (que inclou, a part de Tailàndia, Cambodja, Laos i Vietnam) i de Malàisia, origen de la gran major part de persones migrades que es veuen expulsades de les seves regions i que acaben ocupant llocs de feina relacionats amb la gran indústria peixatera tailandesa, principal exportadora mundial. FAO: [“Caught at sea”](#), 2013.

¹⁵⁰ [Transparency International. Corruption Perceptions Index 2020](#).

¹⁵¹ La Internacional Trade Union Confederation elabora un índex sobre la qualitat de l’activitat sindical i d’associació per països. El de 2020 [es pot consultar aquí](#).

¹⁵² [“Global Rights Index”](#). ITUC, 2020.

¹⁵³ [“El Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentación refuerza los equipos humanos y técnicos para combatir la pesca ilegal. La UE juega un papel de liderazgo mundial”](#). Ministerio de Agricultura Pesca y Alimentación, Gobierno de España, 2019.

¹⁵⁴ [“Europe – a market for illegal seafood from West Africa: the case of Ghana’s industrial trawl sector”](#). Environmental Justice Foundation, London, 2020.

- ¹⁵⁵ En aquestes províncies es localitzen totes les empreses de processament i envasament equatorianes. El 60 % de la producció d'exportació correspon a la província de Manabí. Segons l' "[Informe sobre el sector atunero ecuatoriano](#)", agost 2017. Ministerio de Comercio Exterior. Gobierno de Ecuador.
- ¹⁵⁶ "[Atlas de Género](#)". INEC, Gobierno de Ecuador, 2018.
- ¹⁵⁷ Aquesta violència "total" inclou la física, sexual, econòmica i patrimonial, segons l' "[Encuesta Nacional sobre Relaciones Familiares y Violencia de Género Contra las Mujeres](#)", INEC. Ecuador, 2019.
- ¹⁵⁸ "[Global and regional estimates of violence against women: prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence](#)". World Health Organization. UN, 2013.
- ¹⁵⁹ El concepte "total" inclou violència sexual, emocional, de control, econòmica, o de por. Les dades són extretes de la "[Macroencuesta de violencia contra la mujer](#)". Delegación del Gobierno contra la Violencia de Género, Gobierno de España, 2019.
- ¹⁶⁰ "[Una de cada dos mujeres ha sufrido algún tipo de violencia machista en España](#)", Septiembre 2020. Ministerio de Igualdad. Gobierno de España.
- ¹⁶¹ Específicament en plantes processadores de "tonyina, gambes i similars", segons el "[Manual de capacitación para inspectores de trabajo](#)". OIT, 2017.
- ¹⁶² "[Situación del trabajo infantil en Ecuador](#)". UNICEF, 2018.
- ¹⁶³ "[2020 list of goods produced by child labor](#)". US Department of Labor, 2020 // "[Findings on the Worst Forms of Child Labor](#)". US. Department of Labor, 2020.
- ¹⁶⁴ ILOSTAT, [Estadísticas de Trabajo Infantil](#).
- ¹⁶⁵ La bretxa salarial de gènere és una constant al sector privat equatorià, incloent la pesca ("[Brecha salarial de género en los sectores público y privado en Ecuador](#)", Universidad Santa María. Guayaquil, 2020.).
- ¹⁶⁶ Les "empacadoras", com es reconeixen popularment a l'Equador, estan "millor valorades" que els homes per a aquestes tasques i ocupen la gran majoria dels llocs de feina d'aquest procés industrial. En quant als menors, malgrat oficialment es vincula la seva presència només a la pesca artesanal o il·legal, no és menys cert que aquesta també subministra de llocs a la indústria processadora i, per tant, el producte final que es ven al detall ("[Situación sociolaboral del sector pesquero ecuatoriano](#)". Ministerio de Ambiente y OIT, 2008).
- ¹⁶⁷ De fet, només existeix un sindicat del sector del peix equatorià, l'UTDEME, que només té 300 membres (de 800 empreses registrades en el sector) que es dediquen realment directa o indirectament a la pesca. La seva presència en la pesca industrial és pràcticament nul·la i, en tot cas, és difícil "conèixer el nombre real de treballadores afiliades (incloent els sindicats generals no-sectorials), donat que les pròpies organitzacions no brinden informació i perquè no existeixen registres oficials". Segons: "[Situación laboral del sector pesquero ecuatoriano](#)". P.Xandri, PROBITEC. 2016.
- ¹⁶⁸ Veure l'anàlisi de riscos del plàtan equatorià: en el sector bananer la taxa de sindicació ronda l'1%.
- ¹⁶⁹ "[Estadísticas sobre la afiliación a los sindicatos](#)". ILOSTAT, OIT, 2021.
- ¹⁷⁰ [ILOSTAT](#), 2016.
- ¹⁷¹ "[Sistemas de protección social en América Latina: una evaluación](#)". OIT, 2016.
- ¹⁷² "[Ecuador: jóvenes, empleo y protección social. Insumos para la discusión](#)". OIT, 2020.
- ¹⁷³ "[Medición de la huella de carbono de las exportaciones de alimentos en Ecuador](#)". Corpei, Proecuador i Banco de Desarrollo de América Latina, 2016.
- ¹⁷⁴ Segons dades d'Ecoinvent, en contribució neta a l'esgotament de recursos hídrics en els mercats globals i nacionals de diversos països i productes alimentaris.
- ¹⁷⁶ Carro de Combate, 2017 // "[Prevención de la contaminación en la industria conservera](#)", UNEP i CAR/PL. Madrid, 2020. // "[Tratamiento de aguas residuales en fábricas de pescado y marisco](#)". S.Tuset. Condorchem Envitech, 2020.
- ¹⁷⁷ [Ministerio de Trabajo](#), Ecuador, 2021.
- ¹⁷⁸ Segons l' "[Informe del sector atunero ecuatoriano](#)", Ministerio de Comercio Exterior. Juliol 2017.
- ¹⁷⁹ "[Analítica](#)". Instituto Nacional de Estadística y Censos, 2017.
- ¹⁸⁰ [Ministerio de Trabajo y Economía Social](#). Gobierno de España, 2019.
- ¹⁸¹ Segons el [Parlament Europeu](#), 2020.
- ¹⁸² Tot i que no es pot determinar amb exactitud el percentatge, és evident que la concentració empresarial a la indústria tonyinera mundial afavoreix l'acaparament de mars i oceans en molt poques mans ("[El acaparamiento mundial de océanos. Guía Básica](#)". TNI, 2014.). Aquest fenomen (desenvolupat en l'apartat A d'aquesta secció -pesca-), que es produeix a l'oceà Pacífic asiàtic, també ho fa a l'Amèrica Llatina, empobrint les comunitats de pescadores artesanals equatorianes que, sumant les conseqüències del canvi climàtic, cada cop tenen accés a menys captures i augmentant el risc de seguretat alimentària i d'exclusió social. Aquest fenomen, en el cas de la indústria de la tonyina, es suma a l'acaparament de terres de la indústria transformadora generant un marc global d'acaparament de la indústria allà on opera.
- ¹⁸³ El que significa que, les terres usades per al procés de transformació, en el global, no tornen a ser productives, afectant a la seguretat alimentària local -entre d'altres conseqüències-, doncs la contrapartida alimentària (la tonyina en llauna), és exportada.
- ¹⁸⁴ "[Dejamos el pescado por culpa del mercurio?](#)". OCU, 2016.
- ¹⁸⁵ "[Mercurio en pescados y su importancia en la salud](#)". X Raimann et al. Santiago de Chile, 2014.

¹⁸⁶ [“El mercurio y la salud”](#), 2017.

¹⁸⁷ [“Recomendaciones de consumo de pescado por presencia de mercurio”](#), ASEAN, 2020.

¹⁸⁸ [“Metales pesados \(cadmio, plomo, mercurio\) y arsénico en pescados congelados de elevado consumo en el Ecuador”](#). Zootecnia Trop. 2016.

¹⁸⁹ Isabel, Rianxeira, Hacendado, Calvo i Campos.

¹⁹⁰ La Unitat Tòxica Comparativa per a humans (CTUh, en les seves sigles en anglès), expressa l'augment estimat de morbiditat en la població humana total per unitat de massa d'un producte químic emès (casos per quilogram), segons [la European Platform on Life Cycle Assessment](#) de la Comissió Europea.

¹⁹¹ [ILOSTAT](#), 2019.

¹⁹² A Manabí especialment, s'han constatat [casos](#) de contaminació d'aigües de consum humà i d'abocaments [de residus](#) d'empreses de transformació de peix.

¹⁹³ El 86% del sucre cultivat a nivell mundial prové de la canya de sucre, segons l'OCDE i la FAO. [“Chapter 5. Sugar: OECD-FAO AGRICULTURAL OUTLOOK 2019-2028 © OECD/FAO2019”](#)

¹⁹⁴ De fet, l'estructura del mercat global del sucre, hereta i reproduïx encara avui el model colonial imposat pels països europeus des del segle XV en endavant. Carro de Combate, 2013: [“Amarga dulzura: una historia sobre el origen del azúcar”](#)..

¹⁹⁵ Es preveu que la producció mundial de sucre creixerà a un ritme de l'1,1% anual entre el 2018 i el 2027, i en paral·lel, el consum creixerà a un ritme de l'1,60% anual, esperant-se que el valor del mercat al detall assoleixi els 63.700 milions de dòlars el 2024. (OECD/FAO, 2019).

¹⁹⁶ La producció anual de sucre a la Índia oscil·la entre 25 i 26 Milions de Tones, mentre la producció de 2019 va arribar a 27,5 el que deixa un estret marge per a l'exportació. Segons OCDE/FAO (2017), [“Azúcar”, en OCDE-FAO Perspectivas Agrícolas 2017-2026](#), OECD Publishing, Paris.

¹⁹⁷ Algunes fonts parlen de que l'Estat Espanyol s'auto-abastia de sucre al 100% fins l'any 2006, quan es va decretar la modificació dels criteris comercials de la UE, forçada per la OCDE. [“Informe sobre el sector del azúcar/remolacha en España”](#). Instituto Tecnológico Agrario, Junta de Castilla y León, 2020.

¹⁹⁸ Els tres gegants sucres van denunciar la UE per pràctiques de *dumping* o competència deslleial en quant aquesta importava sucre de tercers països i el re-exportava -un cop superada la quota màxima d'entrada en el mercat europeu- a preus molt baixos, fent baixar així el preu global del sucre i les condicions econòmiques dels països productors. L'OMC va fallar a favor dels denunciants i Europa es va comprometre a reformar esglaonadament la Política Agrària Comú des del 2006 i fins a l'eliminació total de les quotes l'any 2017. [“El sistema de cuotas de azúcar de la UE llega a su fin”](#). Comunicat de premsa, Comissió Europea, Brussel·les, 2017.

¹⁹⁹ No obstant, cal remarcar que el mercat sucrer del Brasil, no només es destina al sucre de consum humà, sinó que la utilització d'aquest producte per a elaborar combustible (etanol), ha anat en augment els darrers anys, acaparant pràcticament el 50% del destí productiu de la canya de sucre brasilera.

²⁰⁰ Malgrat s'han reduït les “distorsions del mercat” amb aquestes reformes, molts dels països mantenen alts aranzels a la importació de sucre per a protegir les produccions locals, això contribueix a una alta volatilitat del mercat.

²⁰¹ [“La reforma de la Organización Común de Mercado del azúcar en la Unión Europea y su impacto sobre el sector remolachero en Castilla y León”](#). Estudios Geográficos Vol. LXXII. 2011

²⁰² França, Alemanya, Polònia, Regne Unit, Holanda, Bèlgica i la República Txeca són, actualment i en aquest ordre, per davant d'Espanya en la producció de remolatxa de la UE. ([“Sugar beet harvest in Europe down”](#)). CBS-Eurostat, 2018.)

²⁰³ Malgrat Swazilàndia i Maurici continuen sent els dos principals orígens del sucre importat per Europa, seguits del Brasil, la baixada de preus i, per tant, d'ingressos, per a mantenir les quotes de venda és un fet generalitzat. [“Europe market situation. AGRI G 4. Committee for the Common Organisation of Agricultural Markets”](#). European Commission, 2021.

²⁰⁴ *Everything But Arms*.

²⁰⁵ Per tant, qui controla els preus del sucre controla el mercat. En el cas del sucre de canya (en el de remolatxa no s'aplica), a diferència amb altres *commodities*, existeix una fórmula especulativa fruit del seu emmagatzematge i tria de data de venda en funció de la demanda. A aquest mercat “de saldos” se li anomena també “mercat de futurs”, doncs els inversors compren i venen grans paquets comercials de sucre en funció de l'especulació sobre la disponibilitat de producte i consum futur. (Carro de Combate, 2013).

²⁰⁶ El sucre, de fet, es considera un producte estratègic nacional per a la major part dels països productors. Això afecta directament en les negociacions bilaterals i els acords comercials, en els que els països d'origen de les multinacionals (Brasil, UE, EEUU...) solen imposar les seves condicions. Ho podem veure en el cas de la concentració empresarial de la indústria europea i els efectes en els països ACP: [“Corporate restructuring in the EU sugar sector: Implications for the ACP”](#). Agritrade, 2010.

²⁰⁷ Suedzucker (Alemanya), Cosan (Brasil), British Sugar (Regne Unit), Tereos (França), Mitr Phol (Tailàndia) i Nordzucker (Alemanya) són les principals productores mundials de sucre, segons FO.Licht/Carro de Combate [“Informe de Combate”](#); 2011.

²⁰⁸ Un exemple és la [creació del gegant europeu Eurosugar](#) l'any 2006 (acord entre Nordzucker, Cristal Union i ED&F) o la [venta d'Azucarera](#) per part del Grupo Ebro a Associated British Foods.

²⁰⁹ Les ABCD dominen el 73% del mercat global de la intermediació amb les commodities alimentàries. En el cas del sucre, Cargill (EUA), Louis Dreyfus (França) i Tate & Lyle (Regne Unit) es reparteixen la major part del "pastís". "[Cereal secrets. The world largest grain traders and global agriculture](#)". Oxfam research reports. Oxfam International, 2012.

²¹⁰ "[The sugar EU market profile and its main drivers](#)". Czech University of Prague (CUP), 2015.

²¹¹ El quadre relacional de la concentració empresarial a territori europeu [es pot veure aquí](#). (CUP, 2015)

²¹² A Colòmbia, els anomenats "trapiches" són la base de la producció i exportació de la "panela". "[Eficiencia técnica de la producción de la panela](#)". M.E.Guerrero, J.D.Escobar. Universidad El Bosque, 2015.

²¹³ Un 22% de la producció total està mecanitzada, segons Carro de Combate, 2013.

²¹⁴ El [processament](#) de la canya de sucre s'ha de fer en poques hores des de la collita per evitar que el sucre perdi qualitats, per la qual cosa aquest procés industrial es fa normalment en les mateixes plantacions o molt a prop d'elles. Un cop s'ha completat, s'emmagatzema i/o transporta fins a les plantes de [refinament](#) on es finalitza el procés transformador global del sucre.

²¹⁵ Implica processos químics per eliminar les "impureses" en els que es fan servir sulfits o cal viva, entre d'altres elements artificials.

²¹⁶ Cal diferenciar-lo del sucre "morè", que generalment es fabrica amb una base de sucre blanc refinat (derivat de canya o de remolatxa) i incorporant-hi melassa de canya per al seu tintat.

²¹⁷ A l'Estat Espanyol (Castella i Lleó i Andalusia), la producció de sucre de remolatxa s'ha reduït en un 50% des del 2006 i la tendència és a la desaparició. Les plantes industrials de les principals empreses sucreres (Azucarera, ACOR o ARJ) es reconverteixen en el refinament de sucre de canya importat o en la fabricació d'altres productes com el biodièsel i olis vegetals. (Carro de Combate, 2013).

²¹⁸ El 2016, els principals destins de sucre cru brasiler van ser la Xina (18,97%), la Índia (1,71%) i Algèria (0,57%), mentre que els destinataris de sucre refinat van ser els Emirats Àrabs (1,21%), Iemen (0,21%) i Myanmar (0,10%). Segons "[Mercado mundial do açúcar: un estudo da competitividade dos mercados brasileiro e tailandês 200-2016](#)", L.Copetti a: "A economia e o turismo: observando novas realidades. Volume 2. Universidade de Caixas do Sul, 2018."

²¹⁹ Les refineries de remolatxa de l'Estat Espanyol (Andalusia i Castella i Lleó principalment) s'han readaptat no només per al refinament de canya de sucre d'importació, sinó també per a l'elaboració d'olis alimentaris i combustibles. (Carro de Combate, 2013).

²²⁰ "[Diagnóstico y Análisis Estratégico del Sector Agroalimentario Español. Análisis de la cadena de producción y distribución del sector del azúcar](#)". Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentación, 2012.

²²¹ Tot i que una divisió de l'empresa s'ha conformat fora de la cooperativa, com a S.A, sumant-se al gegant francès (també empresa cooperativa) Tereos.

²²² 310 milions d'euros de facturació l'any 2019, seguida d'ACOR cooperativa amb 172,6 milions i ACOR & Tereos Iberia amb 170. Per darrera d'aquestes gegants trobem Zukan, Jesús Navarro i Cortes Bartolomé amb facturacions considerablement menors. [Statista, 2019](#).

²²³ Segons dades de l'Instituto Tecnológico Agrario, 2020.

²²⁴ En volums totals, doncs en consum per càpita es troba per sota de la Mitjana Europea: UE-27: 34,1 kg / Espanya:30,7kg. Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentación, 2012.

²²⁵ El consum directe de sucre a la restauració es produeix fonamentalment en aquest format. Les empreses "ensobradores" es nodreixen, de fet, de producte refinat provinent de les grans empreses europees (franceses, alemanyes i britàniques, a banda de les espanyoles) anomenades anteriorment.

²²⁶ Malgrat pot ser que la situació canviï tenint en compte les conseqüències econòmiques del Brexit ("[UK sugar trade in the global market after Brexit](#)"). Flint & The European Centre for International Political Economy, 2018).

²²⁷ Com hem vist anteriorment, els principals països subministradors de sucre per a Europa són Maurici, Swazilàndia i Brasil -en aquest ordre-, seguits de Fiji, si bé, considerant les canviants conjuntures polítiques a la UE i del propi mercat, aquest ordre podria variar properament.

²²⁸ Cal anotar, però, que aproximadament el 50% de la producció de sucre del Brasil està destinat al consum humà i l'altre 50% està destinat a la fabricació de bioetanol. El procés industrial d'aquest combustible en base a alcohol de sucre convergeix en les primeres fases de fabricació amb el sucre de consum humà, si bé els canals de comercialització són diferenciats. ("[Sugarcane processing for ethanol and sugar in Brazil](#)". Environmental Development. Elsevier, 2015.)

²²⁹ [Transparency International. Corruption Perceptions Index 2020](#).

²³⁰ La International Trade Union Confederation elabora un index sobre la qualitat de l'activitat sindical i d'associació per països. El de 2020 [es pot consultar aquí](#).

²³¹ "[Global Rights Index](#)". ITUC, 2020.

²³² A tall d'exemple, Survival International va informar en 2013 que la desforestació afectava les comunitats indígenes que vivien en zones boscoses, pertorbant els seus mitjans de vida i limitant el seu accés als aliments. L'organització va assenyalar, a més, que la contaminació associada a l'agricultura afecta la salut de les comunitats indígenes i que els Awá, l'última tribu nòmada de l'Amazònia, corrien el risc de desaparèixer per complet, ja que els fusters il·legals i les grans plantacions de sucre i cafè han desforestat un 30% del seu territori. "[Survival International Annual Report, 2013](#)".

- ²³³ No es troben dades més recents, degut a l'opacitat de les diferents fonts oficials al respecte. ("[State of the World's Minorities and Indigenous Peoples](#)". Minority Rights, 2016.
- ²³⁴ "[Práticas de enfrentamiento à violência contra as mulheres](#)". FBSP, 2019.
- ²³⁵ Aquest decalatge tan gran, segons el FBSP, correspon a la dificultat, segons les lleis brasileres de "definir un delictes com femicidi des del punt de vista tècnic, la qual cosa dificulta caracteritzar amb precisió les formes generalitzades de violència domèstica i de gènere que pateixen les dones al Brasil". En tot cas, l'augment constant de les víctimes i el fet que les víctimes de violència masculista, quant més rurals són, menys ho denuncien, és un consens generalitzat.
- ²³⁶ De fet, tots els estats brasilers en produeixen i exporten, però São Paulo (51,3%), Goiás (11,5%) i Minas Gerais (11,2%) són els que aglutinen la majoria de la producció. ("[A trajetória da cana-de-açúcar no Brasil](#)". Universidade Federal de Uberlândia, 2020).
- ²³⁷ "[Raio X do feminicídio em São Paulo: é possível evitar a morte](#)". Ministério Público do Estado de São Paulo, 2018. / "[Uma mulher é vítima de feminicídio cada 60 horas no Estado de SP](#)". Estadão-São Paulo, 2019.
- ²³⁸ "[Datos estadísticos sobre el feminicidio](#)". CEPALSTAT. OIG-CPAL, 2019.
- ²³⁹ Segons l'Eurostat: "[International homicide victims by victim-offender relationship and sex](#)".
- ²⁴⁰ "[Child Labor and Forced Labor Reports: Brazil](#)". OIT, 2019
- ²⁴¹ "[Pesquisa Nacional por Amostra de Domicílios](#)", 2015
- ²⁴² "[US Department of Labor, 2018 Findings on the Worst Forms of Child Labor](#)", 2019. // [US Department of Labor, List of Goods Produced by Child Labor or Forced Labor, 2018](#)
- ²⁴³ "[National Working Children Survey of 2018](#)". Thailand Government and ILO.
- ²⁴⁴ "[Child Labor and Forced Labor report: Thailand](#)". OIT, 2019.
- ²⁴⁵ "[Bolsonaro revoga decreto que impedia expansão da cana-de-açúcar para Amazônia](#)". Estadão, 2019.
- ²⁴⁶ Existeixen 27 federacions industrials que reuneixen a més de 1.250 sindicats i 700.000 empreses al Brasil. Malgrat el sector agrari es caracteritza per l'alta participació sindical, no obstant, els principals sindicats sucres com SIFAEG, Sindaçucar o Sindalco no publiquen les seves dades d'afiliació.
- ²⁴⁷ Segons la "[Pesquisa Nacional por Amostra de Domicílios Contínua. PNAD Contínua. Mercado de Trabalho Brasileiro](#)". IBGE, Governo do Brasil, 2018.
- ²⁴⁸ "[Estadísticas sobre la afiliación a los sindicatos](#)". ILOSTAT, OIT, 2021.
- ²⁴⁹ L'índex global d'esclavitud de 2018 proporciona un rànquing país per país del nombre de persones considerades en situació d'esclavitud moderna, així com un anàlisi de les accions que prenen els governs per respondre-hi i dels factors de vulnerabilitat d'aquestes persones. [The Global Slavery Index 2018](#).
- ²⁵⁰ Que va registrar 647 casos. ("[The face of modern slavery in Brazil](#)". The Brazilian Report, 2019.)
- ²⁵¹ "[2020 list of goods produced by child and forced labor](#)". Department of Labor, USA.
- ²⁵² Dades extretes de la BBDD [d'Ecoinvent](#) de l'any 2020. Els indicadors es basen, generalment, en indicadors de mesura d'organismes internacionals com la Comissió Europea i altres.
- ²⁵³ Segons dades d'Ecoinvent, en contribució neta a l'esgotament de recursos hídrics en els mercats globals i nacionals de diversos països i productes alimentaris.
- ²⁵⁴ [Global Forest Watch](#), 2020.
- ²⁵⁵ "[World Report 2021](#)", Human Rights Watch.
- ²⁵⁶ Durant els primers mesos del 2017, 872 municipis brasilers estaven en estat d'emergència a causa d'un llarg període de sequera. El Nord-Est va ser la regió més afectada. La conca del riu Vaza-Barris s'enfronta des de llavors a una escassetat significativa d'aigua dolça durant tot l'any. Les causes d'aquesta escassetat d'aigua inclouen una infraestructura de subministrament d'aigua deficient, la degradació de les zones forestals, conques hidrogràfiques circumdants, el canvi climàtic i el fort augment de l'agricultura de regadiu, amb forta presència de la canya de sucre. ("[Brazil may be the owner of 20% of the world's water supply but it is still very thirsty](#)". The World Bank, 2016. // "[Over 850 Brazil cities face major water shortage issues](#)". EBC Agencia Brasil, 2017)
- ²⁵⁷ "[La fiebre del azúcar](#)". Oxfam International, 2012.
- ²⁵⁸ "[Conflitos no campo, Brasil 2019](#)". Comissão Pastoral da Terra, 2020.
- ²⁵⁹ "[Tenure and investment: Continental South Asia](#)". TMP Systems, 2017. / "[Cambodia and Thailand: Court ruling on Mitr Phol watershed moment for corporate accountability in SE Asia](#)". Amnesty International, 2020.
- ²⁶⁰ Un recent estudi d'Amnistia Internacional (Amnesty, 2020) parla de 700 famílies desplaçades per l'expansió dels cultius de canya de sucre. El Transnational Institute ("[El acaparamiento global de tierras](#), 2013) parla de 12.000 persones afectades per la indústria sucra tailandesa a Cambodja.
- ²⁶¹ "[Estadísticas de género](#)". IBGE, Brasil, 2020.
- ²⁶² [Brazil 2019 Human Rights Report](#). US Department of State, 2019.
- ²⁶³ Segons [UN Women](#), 2020.
- ²⁶⁴ Segons el [Parlament Europeu](#), 2020.
- ²⁶⁵ ADM, Bunge, Cargill i Dreyfus, com hem desenvolupat en el primer apartat de l'estudi d'aquest producte.

²⁶⁶ Aquest “mercat prim” és acusat de pactar preus informalment, violant les lleis de la competència i determinant el moviment dels mercats. (“[Eyes on the price. International supermarket buying groups in Europe](#)”. SOMO, 2017.

²⁶⁷ “[Desigualdade salarial entre negros e brancos no Brasil: discriminação ou exclusão?](#)” R.Guimarães. Universidade Federal do Rio de Janeiro, 2006. / “[Análise da discriminação salarial entre nativos e não nativos no estado de São Paulo](#)”. C.Freitas et al. UNISC, 2015.

²⁶⁸ Malgrat els criteris de [Comerc Just](#) no incorporen amb detall certs aspectes com l’afectació sociocultural en les comunitats locals o alguns aspectes mediambientals o de traçabilitat de producte, els seus principis són una bona base per a la certificació de producte, descomptant que a la pràctica s’apliquin o no rigorosament (caldrà analitzar-ne l’auditoria i el seguiment). En aquest sentit Bonsucro, el principal segell creat per la indústria alimentària i implantat en la seva majoria al Brasil, és un segell incomplet en tant que parla de “sostenibilitat” vagament i es centra sobre tot en aspectes operacionals, comercials i de protecció dels drets humans (treball forçat i infantil majoritàriament). En aquest sentit, doncs, sense entrar a avaluar la seva efectivitat en detall (seria un propòsit per a futures investigacions), el segell Fair Trade sembla ser el que més s’emmotlla en aquests principis ètics que adscriuim des de l’Economia Social i Solidària i, alhora el que valida la Comisión Española de Comercio Justo (CECJ).

²⁶⁹ “[El comercio justo en España, 2018](#)”. CECJ, 2019.

²⁷⁰ “[Um guia para a Bonsucro](#)”, Bonsucro.

²⁷¹ “[El lado oscuro del azúcar](#)”. El Mundo, 2015. // “[Sugar Industry and Coronary Heart Disease Research: A Historical Analysis of Internal Industry Documents](#)”. C.Kearns. JAMA Internal Medicine, 2016.

²⁷² “[Azúcar: la punta del iceberg. Las 5 enfermedades con mayor tasa de mortalidad relacionada con el consumo de azúcar](#)”. R.Pérez.UNADM, 2017. “[Azúcar y enfermedades cardiovasculares](#)”. Nutrición Hospitalaria, Madrid, 2013.

²⁷³ Segons dades extretes de la base de dades [d'Ecoinvent](#).

²⁷⁴ La Unitat Tòxica Comparativa per a humans (CTUh, en les seves sigles en anglès), expressa l’augment estimat de morbiditat en la població humana total per unitat de massa d’un producte químic emès (casos per quilogram), segons [la European Platform on Life Cycle Assessment](#) de la Comissió Europea.

²⁷⁵ Segons dades del [Ministério da Saúde/SINAN i Pública](#).

²⁷⁶ “[Pesticides used in Thailand and toxic effects on human health](#)”. Ministry of Public Health, Thailand, 2015. // “[The kingdom of Thailand. Health System Review](#)”. Asia Pacific Observatory on Health Systems and Policies.

²⁷⁷ “[Use of agrochemicals in Thailand and its consequences for the environment](#)”. Greenpeace research laboratories, UK, 2008.

²⁷⁸ “[Sugarcane cutting work, risks, and health effects: a literature review](#)”. Revista de Saúde Pública, 2018

²⁷⁹ [Pública](#), 2019.

²⁸⁰ “[Bittersweet: Sustainability issues in the sugar cane supply chain](#)”. SOMO, 2015. // “[Sugar Cane Industry as a Source of Water Pollution – Case Study on the Situation in Ipojuca River, Pernambuco, Brazil](#)”. G.Gunkel et al. Springer Link, 2006.

²⁸¹ [Rainforest Alliance y los supermercados de descuentos: ¿precios bajos y estándares fáciles?](#). Banana Link & Oxfam Deutschland, 2016.// Setem, 2020

²⁸² Val a dir també que, a nivell social i ètic, el d’Agricultura Ecològica de la UE, també suspèn.

²⁸³ Recordem, com hem dit a l’inici, que la producció europea només cobreix un 9,6% de la demanda de plàtans, obligant a la UE a importar el 90,4% restant.

²⁸⁴ Promoció de les alternatives de consum d’endolciment com l’estèvia (la sacarina, provinent de l’aspartam, també s’ha demostrat perjudicial per a la salut en diversos estudis). “[Posibles riesgos para la salud debido al consumo de aspartamo](#)”. T.Guerrero, 2014.

²⁸⁵ L’[Eusko Label](#).

²⁸⁶ Segons Greenpeace.

²⁸⁷ En el cas dels productes alimentaris que porten sucres afegits, recomanem observar en l’etiquetatge que estiguin lliures de sucres.

²⁸⁸ En qualsevol dels casos dels punts 2 i 3, l’augment considerable del preu unitari, degut a l’augment de costos per mà d’obra, pot fer també d’efecte dissuasiu per al consum desmesurat i insostenible d’aquesta fruita arribant, a uns nivells de consum ajustat a la capacitat de producció europea, en paral·lel a una millora dels drets humans i ambientals de la seva producció.